

2022
2023

Ukiumut Tuhaghitaut
Qanuritninit Inuit
Ilitquhit Inuuhitlu:
Piliihimaliqutit

Makpiraliuqtat tapkuat

Nunavut Tunngavikkut Timingat

Iqaluit, NU

www.tunngavik.com

ISBN 000-0-0000000-0-0

© 2024 Nunavut Tunngavikkut Timingat

1. Titiraqhimayuq una kitkunut nallaktunut

Hamna Iliitquhia Inuit Iliitquhiqtutait tatvalu Innuhiita unipqaliuqtauluni piyagiaqaqmat tiitiraqhimayuq uvani Nunavut Angirutani. Hamna hatqiqtauhimaliktuq uvani Nunavut Maligaliurviani tatvalu uvani Maligaliurvikjuami. Hamna ihumagiyauluaktuq uvani 2022/23-mi unipkangitni tatva pallihimat havagiyait tahamani Nunavumi naunaiyagiaqaqniaqmata hapkua kinguani, ublumilu tatvalu hivunirhami pallihimat havagiyagiaqaqtat tahamani avikyurhimayuni.

Hapkua ihumagiyauluarhutik tuhaktiitumavlugit nallaquyagaluangit haffuminga unipkagiyauyunik tatva Inuinait tahamani Nunavumi, tahapkuavalaat ihumayaqaqtut ihuilutigivlutjuk tahamna pallihimat havagiyait tahamani avikturhimayuni. Hapkua qaujimayut ahianik nakuutqiyaniq atturiaqaliktugut. Amihuyut hapkua Inuit, atturhimayut ikpigiyauhimayunik pitiangituqaqtiitlugu hapkunani Kanatamiut Pallihimaitni pallihimautiitlugit havaqaqtiitlugit, illaliutivlugit hapkua kingulivut anniktiktauhimangmata, pitiangitut nangutivaktut tatvalu uvinnianik narruhuqtut ikpigihimayait hapkua ataatatiangita ananatiangita tatvalu illuliita amaungitalu tahapkungana anniktiriyuniit kavamatuqaqtut pallihimangitniit, illungiqtunaituni uittaraaqnaqtuq. Qanuq ihuarhagiaqaqa? Qanuq havariyauyagiaqaqa? Qanuqmi tukkikatiaktunik allanguktirutikhaitnik pittaqarahuaqa? Una Unipkak ihumagiluarhugit tuhaktiitumavlugitlu hapkua Inuit piqqarauyumaniqata appiqutiriyungnaktait.

Tatvatauq aipanik ihumagiyaaqmiyugut hapkua tuhaktiitumavlugit nallaktut tatva ubluk tamaat innuhikmingik huliluaqtut tatvalu hapkua ayungitut havaqaqtut piqatigirhutik uqqauiqaqtut ajikiiktunik ihumagiyamingnik havagiyamingniklu hillatani Nunavumi avikturhimayuni. Nunavummiut kihinguqtauhimaitiitlugit amigiyaitqiyaulutik nunaliitni innutiakpiaktuniit Kanatamiutnin uqqauiqaqpaqtiitlugit haffuminga ihumagiyauyumik, tatva taima una unipkak, illainagaluaniganik, ihumagiyavlutik piqqatautquyavut. Pallihimat havagiyaitnik takkuriyuyut tatvalu hapkua akkihakyuiyuyut ihumagiyaaqmiyut piyumayaitnik hapkua Inuit allanguquvlugit hapkua pallihimat havagiyait tahamani Nunavumi. Hapkua ikkayuuqtiqirhutik pihimayut amigiyaitqiyauyuni ayurhimayait: illauqatauyut allani illiitquhiqaqtut tatvalu ingilraaqniitanik kangaraaluq katimayiyut; ihumalutiqarhutik nunaqatigiiktut; ilihaiviuyut; tatvalu pikatauvlutik hapkua pallihimat nanminik piqatauyut, ihumagiluakmiyavut hapkua havaqatauyut Itqilliit pallihimat humiliqaq Kanatami.

Kingulikparilugit, una unipkak turaqhimayuq hapkununga avikturhimayuni tatvalu kavamatkuni havaktut. Una unipkak tiitiraqhimayuq tatvalu hatqitauhimayuq ihumagivlugit ukkua kavamariyuyut maliqaquvlugit piyumayaitnik hapkua inuinait, hapkua tuhaktiitauhimavlutik hivulikmilu angirhimavlutik pittiakatigiiknikut tatvalu pittiqaqatigiiknikutlu taimatauq innutiqaqatuyagiaqaqtiitlugit.

2. Hivunirhitjuk

“Imakaak kikkut inuin ihumagiyaqaqata uvagut piitquhittuqatqut maligat atturtauvarhimayut ihuaqutaungitugiyauniqata, ihumayariaqaqtut ublumi amigaiknirhauliktiitlugit ihuinnaqattaqtut.”

Mary Anulik Kutsiz (Qikiqtani Illumurutaunyuk Qauyihauyuivlutik Katimayiit, Pallisikkut: Pallihimat tatvani Qikiqtaalukmi)

Una ihuigitjutaunyuk naunaipkutiaqatqut

Tatvana Maasiitiitlugit 2022-mi. Una Paalihima irhivaqatauyug tatvani nunaliitni katiitakviatni Sanirajak-mi tunnuniani Qiqiktakjuap tatvani apirhuqtauvluni Qanuriliyuqarhimayunik Ihumattaq apirhuitiitlugit tatvani apirhuivikmi.¹ Talimat ukkiut qangirhimaliktut una paalihima hiqquramiug tuqqutaa una Jeremy Nuviaq, una tigumiangitug hunnatuinakmik Inuinak una inmi ingatakparhimavluni ihumamik anniarhuni ihumaaluriqatqut. Apirhuqtauvluni unipkaaktiitlugit, una paalihima kaakihimataqaqtut illuvuanani Haatunuamik Tunguqtumik Tiitnikaktumik naunaipkutimik. Una naunaipkut, angiktauhimavluni iliitagitjutauyug nutqaqtihimayaat atuuqtautquyahuirhugu Paalihimaniit tatvalu allaat paalihimataqaqtut nanminikmingnik, naunaipkutayug hapkuna paalihimat havagiyait uittayaaknarhuni annautauvarhutik anniktiriqataqtuniit akkihakturahuarhugit hapka hulingitut nunaqatigiiktut. Pinahuaqatangitpata hapkuna paalihimat inmi innuhiqtik hivuragigaluarhutjuk havarhutik, una naunaipkutayug ihumagiyaayug, pinahuaqatauvakniaktug qaiqattaqlutik hapkuna anniktiriyumayut tatvalu ningamayut angilgariyaayuni.

Qanuvlaaq una paalihima kaakithimayaqaqtug Haatumik Tunnuqtumik Tiitniqatqumik naunaipkutimik qauyimagaluaqa paalihimat havagiyaitnik tatvalu hapkuninga ihuinaqattaqtut ittiktatqatqaninganik tahamani Nunavumi, kinguani tatvalu ublumiitiitlugit?

Uktuutigitlugit, qauyimaviit hapkuna Inuinait Nunavumi ublumiuyug anniktatqattaqtut amiraiqnirhanik nahautinik paalihimaniit hiqquttauvarhutik tahamani Kanatap nunakjuangani,² uvalunin una nahautaak akungani 2010-min 2020-milu 16-nik amigaiknirhauyut amigyaitqiyauqiaqtug tatvanganin Ontario-mi?³

Taiffumaniittuqani hivulikniitanik, qauyimagaluaqa tapkuninga malrukni Inuinaknik, Sinnisiak unalu Uluksuk, ukkua tatvani 1917-mi annurangitutiktut amiitnik taluhimavlutik nangitug ittigaingarhutik kanniklihimavlutjuk una hikkukakvik qattaq taimatut illiurhimayaat nangutiyyuarhutjuk tautuqtiitavlugik

innugiaktiitlugit tatvani ihuinarhimayugiyahimayug ukkua apirhuivikmi Alberta-mi?⁴ Uvalunin una hapumiaktiuyug maligaliriyuyug tatvani apirhuivluni arhuukpiarhuni uqqalarhimayug iliitugipququgit ukkua “inuinalakmiutaq irhinaktug, inminik tuqqutilutik nirriyungnaktug, taimavalaq” inmi atugariyait maliqatik ihuinarhimayunik ihuarhaitjutait atugarhaungitiaktut?⁵

Taimataug huli qauyimangitungarhiyug una paalihima hiffuvyani 1923-mi, uminga Inuinakmik angutmik ihumaliuqtauhimayug imaatut naunaitpiaktug tatvaguq una arhunaalik *qimmiitiyuivluni* kivgaktuiyug aullarhimayug appirhuiyuyut malirhugit tavunga Qikiqtaruk-mut.⁶ Una appirhuiyuyug atanikturhimayait hapkuna nallaktut apirhuiyunik ihumatauvlutik huuk-guq ihuinarhimayaminik ikpigiyagiaqaqtug qanuriyuqtauluni taima piyagiaqaqtug kivgaktuiluta Kanatami ihumarhuqluta niamgiyariaqatagiama:

“Iliffi havagiyaqarhuni ihumattavluhi...[piyagiaqaqmat] pipqaqtiitagiagaqatari hapkuna itqiliit qauyigiangita arhugungnagaluarhuni kihianiungmat hamna Akianiitut tariup Kuin nunani British-mi maligakjuak attakpiaktug huli tahamunga ukkiuktaktumi hinnigarhugu. Tuhaquyavut qauymarhaklugit hapkuna ihumait inuit hamna illanga piunirhauyuni maligait aturhugit tatvaungmat amigiyagiaqaqtavut munagitiagahuaklugit hapkuna inuit innuhiit maligakjuak una maligavlugu ‘Tamapta piyagiaqangitugut tuqqutiluta innuqatiptingnik.’”⁷

Una Inuinaaq, Alikamik, tuqqutauhimayug kavamatatqatquniit qimitirhutjuk 1924-mi.

Nallunangitiaqtug una paalihima apirhuqtauvluni unipqaqtug tatvani Sanirajak-mi ukkiimi 2022-mi qauyimangitug tuhaumayahimayunik hapkuna Paalihimat arhuukharhugit qayagihimaitpiaktumik nuttiqumimayait hapkuna Inuit Quttinikpaamut Ukkiutaktumut akungani 1950-ni, pipqarhimayait hapkuninga “aittuqpiarhugit taqqurhainik ihuaqutirhainiklu” tatvalu niqqirhainik, tatvalu pitangitugit uvinniqtatigingitnamitjuk naarugiyait Inuinait tahamani

nunagiyaitni;⁸ uvalunin qinmiqatut Inuit qinmiitnik tuqqutirivakhimayut hapkua paalihimat tahamani Qiqiktalukmi akungani 1950-min 1975-mut taimavalaatqut natqaaqtiitihimayut tatvalu nukkiitihimayut Inuinait angunahuaktiuyunik;⁹ uvalunin ullurianaktumiiitihimayunik mamiahutauvarhutiklu nuttaqaniit appaqaqtunik tatvalu irhinaagiyauyuarhimavlutik Paalihimaniit havagiaktuqattagangata tahamunga Nunavumut taimani Tuu Lait-kuni havariyautiitlugit kinguani ukkiuni, piqqahiutivlugit hapkua hirhiitagivlugit kuyangniqpartiiitlugit Inuinait aknaitnik.¹⁰

Kangirhinatiaktut hiuruyaaktut, takkunangitunik ihumagiyaqatut

Tatvalu huli, una paalihima hiuruyaarhuni tatvalu nallagumangitugit hapkua Paalihimat maligait ikkayurhiutihimagaluaqtiitlugit havagiyaminik qauyimanaktuq. tatvainaungituq hapkua Paalihimat havarhutik Nunavumi nunaliitni uittayaqnaqtunik annagahuakparhutik havakpaktut annugarhimavlutik; havakpaktut atturhugit hapkua takkuminaitunik niriugiyavlutik tatvalu hivuliktauvlutik atanigiyamingnik Ottawa-mi arhuuqpiarhutik piyumayut nanminigiyumavlutik tahamna ukkiuktaktuq.

Hamna ukpingnaktuq ukkua paalihimat RCMP-kut illaliutjutigihimayaat tahamani Nunavumi, naunaipkutiqaqtut taimanganin ingilgknitani kinuani 1875-mi, una naunaipkutaauyug tahapkuninga uittayaaknaktunik iliitquhigihimayaitnik: unniaktauvlutik atauhikmut hivunirhamut ataniuyuniit kavamauyuniit tatvalu hiviliutjuqtauhimayuniit havagiyauquyauyuniit Ottawa-mit, tatvalu nuhuqtauvlutik ingmiknik pitiagumagaluarhutik tatvalu nakkuatugumagaluarhutik Inuinaknik tahamani unghahikpiaktumi tahamangat Ottawa-mit.

Tiitiraqtauhimangmata tatvani unipkami, naunaipkutiqaqniaqtut naunaitirhimalugit hapkuninga pittiagitjutauhimayunik, tamaakmik taimani ingilganiit tahamunga ublumimut attugauvaktunik. Hapkua tuktuatuyut naunaipkutaauyut tatva hapkua Paalihimat havagiyaitnik tahamani Nunavuni pitiagitjutauhimayut paalihimaniit uvalunin hivunirhitjutait pitjutaunitut innutiaknikut havagiyarhainit. Kihianiungmat, hapkua havagiyait ataniktuqtauvlutik tahapkunanga Kanatami ataniktuqtauhimayunik hivuliutiyumagamitku tavani Ottawa-mi, tahamaavut anniktiginik ningakniklu tatvalu aukunik takkuyumanikmut.

Tahamna qanurilingatjutaauyug amiahutauvarhuni nalungnangituq Inuinaknun: ukpirihuiqpiarhutik tatvalu amiaqiyauvalalirhutik hapkua paalihimat qangaraalug kinguvariyaaitniitlu; amihuvaalarhutiklu ittiktauqattaqtut, ihuinaqattaqtutiklu tatvalu ittiktauqattaqtut naunaitpiaktut; ningaktauvvarhutik tatvalu hikkuktauvaqivlutik paalihimaniit.

Tahamna qanurilingatjutaauyug hapkunungalu illiqaqtunutlu Paalihimanut tahapkuataug anniktauvaqipluttik. Paalihimat humiliqaak Kanatami anniktauluakpaktut ihumamikut annialikparhutik amigaiknirhauvalarhutik kanatamiutniit, kihiani naunaitpiaktut hapkua Paalihimat havaktut, naaklirhakpaktut amigiatqiyauvarhutik talimairhugit humiliqaq.¹¹

“Paalihimat ihumagiyaqatut ikpigivaqamitku hamna timigiyauyuni ihumalutiqaqluakparhutik havagiyaminniuninganiit tatva taimatuvalaak ihumalutiqaqhualikpaktut,” una 2018-mi naunaiyautauhimayut tatvanga Havakvatiitniit ukkua Angayaaknaktunik Ayurhautiqaqtut tatvalu Ihumamiquit Anniaktuliqiyiitkut uqarhimayut.

Taima tukiqaqtuq huli taitai ihumalutiqaqluaklikpaktut tahapkuninga havagingitamingnik, havaqangamik inmingnik innuhiktik annamatjutiginahiaqhutjuk tatvalu Qanuriliyuqagangat Havarhutik Annirhimalikpangmata Ihumamiquit taimainiakturhauyut, hapkua Paalihimat ikpigitiakpagait hapkua havakvigiyaqatut tatvalu innutiaknaitunik nigiyugiyauvarhutik.

Tatvalu ilihatiaktiitauhimaitumiklu havaginiaktamingnik tatvalu ikkayuuqtauatangitunik ataniriyamignitit, takkurhauqatangituniklu niriugiyauqattarhutik tahapkunanga ataniuluaktuniit Ottawa-mi kihiani niriugiyauvaktut qayangnaktumiiitqaluaqtiitlutik innuhiit havaktiitlugit, taimavalaak ihumanaktuq una paalihima unipqaqtuq apirhuqtaugami tatvani 2022-mi appirhuivikmi atturhuni tahaffuminga Tuatunuamik Tunguqtumik Irhilingmik naunaipkutimik?

Una Hikkumihimayug Aullatjutaauyug

NTI-kut upkirhimayut ihuarhagahuaklugu hamna paalihimat havagiyait tahamani Nunavumi piyagiaqnaqiaqtut nutaanik atturaqhanik, Naunaitpiaktut tatva hamna atturauyug hivulikpaniit paalihimat havagiyait ikkayutigingitpiaktait hapkua Inuit. Huli tahamna ajikutait havagiyait attuinaqahuaklugu tatvalu niriuginahuaklugit allatqinik ihuaqutirhanik tahamna ihuangituq parnaiyautirhaungittuq. Naunaitirhimayut ukkua Nunavut Kavamatkut (GN-kut), kivgaktiuvlutik tahapkuninga Kavamatuatqunik, havarhagaluatik kiklumuinak pitjutigiyaat, Ukkua Nunavut Kavamatkut huli taimaataug huli ajikutanic havaqaqmiyut, taima una unipkaliuqtauhimayug naunaittuq.

Taimaitkaluaqtiitlugit hapkua naunaipkutauqattaqtut ahianik titiraqhimayut, tatva ihuinaqattaqtunik ayurhautiqaqitqaluarhuta. Kihianiungmataug naunaitpiaktunik innuhiaqatugut tahamani taimaniqnitaniit kavamatuniit ataniktuqtaunginarhuta innuhiaqatugut: Amigaitqiyanic naunaipkutiqaqtugut niqqaliuqattaqtunik tahapkunani ataniktuqtauyuni nunaitni hapkua atturhimayuuqtaqtut tatvalu huli taimatut ayuinaaktut innuhittuqamingnik arhaaktauhimayut piiktauhimavlutik iliitquhituqamingnik. Taimaitiitlugu, tatvataug, naunaittuq hapkua Inuit ilihatiarhimaitut, anniaqattaqtut, havarhailiuaqattaqtut, tamaihimavlutiklu hamna uqquhiqtik, tatvalu iliitquhittuqattik pitquhiqtik tamaihimayaat, tatvalu, ikpingnatiarhuni pimariyuq hamna, tammaihiyatik ingmingnik nakkuhitjutigiyuqpaqat qinnaungmangata inmingnik nallurhalikpaktut, naunaipkutauvaktut hamna taimaivaliagangamitku hamna inmingnik qanurilinganialikat. Nikkalurhimayug. Mamiahuqtut. Inuit innuhiaqatut ningaumainarhutik. Angayaaknaktunik attuinalirhutik, niqqaliuqattaqtut tatvalu ihuarhitihimangittutik

anniktauhimagaluarhutik ikkayuqtauqattangittut – hamna illiitquhigiya uvalliktuq taimatut ittiktauhimalirhutik ilangit ittiktaviitni humiliqaq Kanatami immatut tammayaqaqpallaaktut tatvani tammayaqaqvikmi.

Taimaitqaliaktiitlugit hapkua paalihimat manirhagiqattaqtait havarhamingnut attuqtauurhat Nunavumi tatvalu humilikak Kanatami huli nauvalianginaktiitlugit hapkuaninganiit innuliqiyiitkuniit (una illiitquhiyuq takkuhimayavut tatvani unipkaliuktauhimayumi), ilangit hapkua attuqtaulluakpaktut havagiyamingni tatvalu tunniyaugalluarhutik havariyaqhamingnik huli havariyaqattangittut: hapkua nunaliit nayuqtavut kayangnaipkuttiqaqtiitauvlutik, arhuuqhaqtauhimaitumik qanyagihahuakhutjuk, taima ikkayutaungmat ihuinaaktailiitjutinik. Akkittuvalaarhuni ikkayutaungittiiaqtuq. Hapkua ittiktauhimagut illiituriqattangittut qanuriliurhimayamingnik, taimaiturhaugalluakmata ittiktauhimagangamik illiitugiyagiqagalluakmata ihuinaqutimingnik. Tatvalu ingattavalaak, hapkua anniktauhimayut ihumaqattaqtut ikkayuqtaungittiaktut hapkunanga paalihimaniit tatvalu aullatjutauyuniit.¹² Kaffinik ukkiunik uttaqinnarhutjuk una ihuinarhimayut ittiktuaulihaktiitlugu uvalunin kaffinik ukkiunik aullayuitpaktumik attuqtiitauvallikpaktut kavamatkuniit uittayaaktiitauvarhutik tatvalu, niqqailliuqtiitauvarhutik tatvalu inmingnik atanniktutiqarhuiqhutik taimangunniit ihumallikparhutik.

Hapkua amihuyut nallungitut tatvalu ikkayurhimayut uqqaqatigivlugit hamna unipqaliukniarhugu – hapkunanga ubluk tamaat Inuinait ayurhihimayut haffumanga ihuinaqattaqtutnik maligalirhiyuut havariyainit tatvalu maligaliriyuniit tahamani Nunavumi – tamatkiumaaqpiarhutik angiqattigirhimayut piyunirhauyuguq mammihautigiyagiqaqat hapkua “ihuinarhimayut” ikkayurahuanginaklugit tamaat taimatut ayurhitailiitjutirhaitnik ihuarhitihimanahuaklugit ihuinaqattangitangita. Hamna inniktirutiqaat ihumagilugu hamna atturaqhaungitut nakkurutaungittuq aullatjutauyut ublumi atturhuiqpaliagut: Ihuarhitjutirhaqaruiqmat, taimatut ihuaragahuaruiqlugu akkittuq palaakmat. Turaaqhimangmingmata qanuq hatqiyumayunik ikkayutirhanik manirhaqattaqniaqat tatvalu ihuarhaitjutirhaitnik hapkua paalihimat havagiyainit, uktutigilugit hapkua Inuktut ilihautirhaitnik tatvalu ihumamik anniaqutiqaqtut ikkayutirhaitnik, taimavalaag pitailitjutauhimangmata hapkua piqqatauyumayunik hapkuninga aullatjutauyunik hivulikpamik.

Inuit atanikturiaqaliqtut hatqirhivaliangani huli illikut uktutirhanik aullarutivaliatjutirhanik nanminirhamingnik nutaanik paalihimanik tahamani Nunavumi. Hapkua illaliutihimavlutik kavamatuanut havagiyainit, Paalihimat naunaitut kiutqattangit nunalitni ikkayuqtauyumayunik. Tatvalu hapkua Paalihimat ataniktuqqualipaktut tatvalu ilangit pittiaqatangitut tahamani Nunavumi kuviantaitut

tuharhimavlugit. Hapkua Kanatamiut piyumanigata nakkuatut, pitiaqatigiklutik piqatigilugit hapkua Inuinait tahamani Nunavumi, taimaitagiaqaliktut tatva ihuarhaiyagiaqaliktut ahivaklugit piiktitlugit hapkua Paalihimat anguyaqtiyut tahamanga Nunavumit. Hamna alangukpialiyuyaaktut havagiyat hapkunanga Nunavut Kavamatkunit, tahapkua Kavamatuatqut kivaktuqtigiyait tahamani Nunavumi, naunaittuq attuqtauhimaaqtut.

Tatva atangiktuqtauvalangitunik kihiani Inuinait hatqirhivaliyumayait

Hamna allanguriaqnaiaqtut tahamani Nunavumi hapkua Paalihimat havagiyait kivgaktutiagiangita Inuinaqnik tatvauvuq tamaqilugit piiktauyagiaqaliktut. Irhinagiaqaliktavut tahapkua pitiangitjutigiyait piyagiaqaliktavut. Tahamna alangurutihaq uiiitayaqnaqtuyaaqtugaluq. Kihianiungmatauq hapkua Inuinait taimangaraalluq inmingnik ihuarhaitjutiqaqpaqtut innuliriniqut ayurhauitqarangamik tatvalu ihuarhaitjutiqarhimayut inuqutimngnik ihuinarhimaluagangata humiliqaq nunamingni.

“Ihuigiyaayunik pitiangittuqarangat tamapta tautuqattaqtavut innuhtingni. Taimanga qangaraalluq, taima illitquhiriyavut qangaraalluq,” Emile Imaruittuq, una innutuqaq Iglulikmiutaq, uqqautjivluni unipqaqtut ilihaktunik Inuinaknik maligaliqiniqut ukkiut attuqtiitlugit 199-ni.¹²

Appirhuqtautiitlugu tatvalu allaat Innutuqait unipqarhimayut tiitiraqtauvlutik makpirallitauhimayut attiqtauhimayut immatut, Inuit Maligait: Tirigususiit, Piqujait, tatvalu Maligait. Una makpiraq tiitiraqhimayut atturhugit hapkua appirhutaumayut Inniknituqat unipqariyainiit qanuq innuliqiniqut attuqparhimangmangata hapkunanga Inuinaqniit: Piqujait – Hunaat atturiaqanigut; Maligait – hapkua hunavaluit maliqayagiaqatut; tatvalu Tirigususiit – hapkua hunavaluit atturiaqangitut.

“Nalliatnik Inuit hikkumitiniagat ukkua Qablunaat maligaitnik uvalunin Inuit Maligaitnik, ulurianaqninga huli ajikutaayut. or the Inuit Maligait. Uma Inuup innuhia hivitulaittuq,” Inniknituqaq Mariano Aupilaarjuk Kangirhinqimittuq uqqalarhimayut.

Kihiani tahapkua illitquhigiyait ajikutaayut tatvananin utqarhimayut.

“Aullatjutiqarhimayugaluyugut illuyaihimangittunik innuup ihumaitnik. Taimani una ihuinarhimayut qayagivlugu anniktailinahuarhugu ihumaa uqqautjuqtuqattarhimayut; tatva taimatut ihuarhaiqattarhimayut hapkua Inuit illitquhiitnik nakkuanarahuaqhutjuk ihuarhinahuakhutjuk ihuilutaayut,” Imaruittuq uqqalarhimayut. Tahamna aullatjutauhimayut attugauhimayut uqqautjuqtuinarhugit ihuinarutaitnik.

“Hapkua ihuinarhimayut qanguhuqtiitaungittagangamik, tatvalu qangirhigumik hunnamik uqqautjuktahimayaminik, taimatut tuutqirhivalikniakturhauyut illangakpialialutik

ingmingnik innuhikmingnik. Hadja ublumiyuq, hapkua ayurhaqattaqtut irhinnaktahimayuyaaktut ikkayuqtauhimaittumik,” Akisu Joamie Iqalungmiutaq uqqautjivluni ilihaktunik.

“Una Inuk ihumma irhittaktiitauvluni, kapiahuqtuq tatvalu qanguhuqtiitauyuq. Quviaguhirhutik, tatva inminiknik ihuillutiqaqpaqtut,” Imaruittuq uqqarhimayut tamna ublumi ihuinarhimayut appirhuviat ihuigivlugu.

Tahamna namanarhimayut nainarhimayut unipkak qanuvalaaq arhuttaq kayurhaqtiitvauhiat ukkua appirhuviyuyut tatvalu maligaliyiyuyut ukturaaqpagait Inuinaknut qangaraalluq taimanganin, ukkautayut qullani. Hapkua appirhuviyuyut huli piyagiaqatut ihumaginahuaklugit hapkua ihumarhutaayut “Kapiahuqtiitiniq” tatvalu “pinnikluqturinniq” appirhuittitlutik ihuinarhimayunik – ukkuatut ihuinarhimayut illiititlutik. Tahamna akkiniaknik hatkitauninga piyuminaituni ikkayutaungitpiaktut, tatvalu arhuttakjuak ajikutaringitpiaktut hapkua Inuit illitquhiqtutait, huli taimairanginaktut tahamani Nunavumi.

“Piyagiaqatutit takkulugit qinq innup kinnaa. Pitiagaluaklugit inuit kangirhipqaqlugit nakligiyayut, tatvalu ikpigiyagiaqatut tatva kittut Inuit pikpagiyait,” Imaruittuq uqqalaktut.

Alanguqpaliatjutirhat Hivunirhami

Quvianaakjumikpaliatjutinik aullavaliatjutirhanik ihuarhaivalialiktut qangahaq ukkiuni atturhimayuni pitjutigivlugit paalihimat havariyainik. Ukkua Nunavut Kavamatkut hivunirhimaliktaat una maligarhaq pitjutaquvlugu ihuarhauitirhanik paalihimatkat katimayiyurhanik – pimariulluqaqtut hivumutjutirhat paalihimat havagiyait kivgaktuqtiagiaqamata nunaliit ihagiyaitnik. Ihuarhaitjutaungmiyuq angitqiyaniq katimaqatigiqatlutik ihumarhutihaitnik avatingnut ukkua paalihimat katimayit tatvalu NTI-kut.

Ukkua kavamatuatqut uqqarhimangmata tatvani 2022-mi hapkuaguuk Itqillit Katuyiqatigait tatvalu ukkua Inuit Paalihimatkat Havariyainik Havangit (FNIPP) huli attuqtauhimaaqniaktut illiitlutugit ukkua Nunavumiut. Una havaaq attuqtauvluni inmingnik nanminikurhutik atanikuqtut, kivgakturutaiahuni paalihimat havagiyainik humiliqaq nunatlangi tahamani Kanatami.

Kihianiungmat, NTI-kut ikpiriyaqamata hamna huli ikkatjutauluanguqtut. Tamakmik ukkua kavamat piyagiaqatut ihuarhailutik ataniktutirhanik hapkua inuinait pivaliutirhanik illikuarutikhanik. Inuit hivulikpamik ammihariyaqatut pitiaqtaungititumngnik kaplunaat atanikuqtiitlugit tatva tahamna ihumarhutaumayut upiriyaulirhutik ukkua Paalihimat tatvatuanguyut paalihimat ahianik pittaqangitmat. Naakugiyaungitnik hapkunanga Paalihimanik ihumagiyaunginaktut ilangi ahiagutauq ihumagiyaqarhutik hapkua Inuinait tahamani Nunavumi, ihumagiyaularhutik ilangit qattangutigitnit, avikturhimayuni tatvalu illagiiktunait.

Aipaatauq, Inuinait ikkayuqtauyagiaqaqmiyut ikpigivaliutirhaitnik inuit humiligaq ihagiagiayitnik qayangaitumiitagiaqaqniqmiq inmi nunamingni – annaumanahuaknik inminik amiriritagahuarhuni, inmi qattangutiminik tatvalu inmi nunaqatiminiklu.

Nallianguraluaktiitlugit kavamatuqatqut uvalunin avikturhimayuni kavamatkut, ukkuanguvlutik kivgaktuiyut kavamatuqatqunik ukkualu nanminiaqatitaungittutik haffuming “Inuit kavamait” naunaipkutauyut hinnaktuqtauhimayut qanganguktuq, havarihimayatik illikurhutik. Innarhimaitumik ikkayuqturhaugaluit ataniktutirhaitnik ihuarhaiqatigilugit hapkua Inuinait tatvalu ahivarhimalutik ataniktuihimaitumik, hapkua ikmingnik huli aullaganginagialgit ihuinarutauhimayunik attuinaqumagumik tamaitnun Inuinaknik tatvalu paalihimatkutnik.

Una unipkaak hivulikpamik takkukutiqaqniaqtuq hivulikpanguyunik Paalihimat havagihimayitnik tahamani Nunavumi. Tugiatauq takkuriniaktaat ublumi iliitquhigiyaitnik hapkua paalihimat havagiyait tahamani avikturhimayuni tatvalu qanuq malikayarhaita tamaitni nunatani Kanatami. Atauhik una malikayauhimayuq ihumagiluarhutjuk naunaiyaktuaniaktuq una, Piiktiitihimangmata hapkua Paalihimat havagiyaita aullatjutaitnik tamaitni nunaatlani Kanatami kihianiungmingmat qanuqtauq iliitugiyauhimangittuq hapkunanga Nunavumi kavamaliriyuyuniit. Kingulikpanguniaktuq, hatqitjutauniaktuq kaffinik attugauhimayunik naunaiyaktauhimayunik hapkua Itqilliit Katuyikatigit paalihimaqauhiitnik nanminikmik paalihimaqalikmata humilikak hapkunani nunaatlani Kanatami.

NTI-kut nuttiqutiqaqniaqtut hatqitiitlutik kaffinik turaahimayunik nanminikmik ataniktutirhaitnik Inuinait Nunavumi ikpigivaliatjutirhaitnik tatvalu tigumiakpalialikmilugit hapkua innuhikmikut ikpigihimayatik hapkua paalihimat havagiyagiagalukmatjuk. Hapkua nuttiqutauhimayut illaliutiniakmata ilangitnik tuhaumayautiarhimayut unipqaliutiarhimavlutik.

Uktutigilugit, ukkua Inuinait Paalihimat una atauhiuvluni havagiyauhimayutuqauyuq havakvigivlugit hapkua Paalihimat tatvalu qangahangulirhimayuq ukkiuni uqqautauvalikmiyuq uttiktiffakuvlutjuk. Tiitkat takkunaktut una havagiyauvarhimayuq, takkunaktuq, huli tuhaknaituniq attugauvarhimayuq tatvalu naunaipkutauvluni ataniktuiyumayut nallunaitut ihugitjutaubarhutik. NTI-kut ihumagiyait ukkua Paalihimat inmiknik ataniungitunik havaqaqlualigumik kihiani ikkayuqtiuluaklutik tahapkunani ahiagut nanminikaktut Inuinaitnik paalihimaqaliqatat. Hamna nallaumatiniakmat iluani Kanatami unipkagivaliayaitnik atanikuqtauhiukpalianinganik, tunirhimatjutaitnik ukkua Ukpiknaktunik tatvalu Uttiktiitpaliatjutirhaitnik Nunaqaqaqtut Katimayit Kanatami tatvalu ukkua Tammarhimayut tatvalu Innuaktauhimayut Nunaqaqaqtut Aknait tatvalu aknaruhiyut, tatvalu ikkayuqtuqlugit hapkua Inuit nanminiktakutirhaitnik Nunataqutirhanik. Tatvalutauq pitiaqutauniaktugaluak tatvalu takkunatiakluni hapkua Paalihimat havaktut tahamani Nunavumi.

“Pihimaliktainagupta Nunavut kavamakalikata, iliffi inulramiit piyarhaqaqniqliqtuhi havarhaqalikluhi,” Innutuqaq Aupilaarjuk uqqalarhimayuq.

Angiyumik niriugiyauhimalluaqtugaluit ukkua Nunavut Kavamatkut, taima huli ihurhithimangit. Kihiani tahamna ihumagiyauhimayuq uppiknatialiktuq ublumi.

“ihumarhugiaqaliktuhi qanuq uvagut Inuinauvluta uttikiitiyungnaqitigu hapkua qauymayattuqauyut... Iliffi angiyualukmik havarhaqaqniaqtuhi hivunirhami tatvalu ukturiaqaqniaqtuhi iliiturinahuaklugit qanuq ihuarhautirhaitnik,” Aupilaarjuk uqqalarhimayuq.

Hapkua kavamauyut ikkayuqariaqaqpagiqtuq haffuminga ihumagiyautiaktunik arhugutauyumik naminikmingnik ataniktuitjutirhaitnik Inuinait, tatvalu ingmiknitaq hapuniarhimaitumik nutqangaliklutik. Qanutuinaklu hapkua pinahuaqutauvarhimayut ajjikiititinauharhutik ingmiktuq tatvalu aullaganginaktunik uvinniqatigingitamingnik allaanik naaruhinarhutik pitjutauvaqtutuqauyuq ningaknikmut anniktirinikmut Inuinaknik hapkuavalaat paalihimaat.

3. Paalihimat tahamani Nunavumi: Kinguani

“Pitjutigivlugit tahapkua Paalihimat tahamani Nunavumi, Tahapkua taimaniqniitaat huli tuhaknakpaktut,”

Qikiqtani Inuit Katuyikatigittkuni havaktiuyuuq (appirhuqtauyuuq, 2022)

Taimatut ihurahaqtauhimagami, hapkua paalihimat tahamani Nunavumi taimainginaktut ihumagiyaavlutik ukkua kavamatuqatqut hivuliutihimavlutjuk kivgarihimayaat tahamna ukkiuktaktumi tariuq nanminiriyumavlutjuk tatvalu kavamaavlutik ataniktuiyumanikmut kihiani tahamani Ukkiuktaktumi.

Taimaitmat ukpingnaktuq tahapkua Ukkiuktaktup Uatani Paalihimat (NWMP) tikkihimayut ukkiumi 1873-mi kinuani tahapkua Kanatamiutaat niuvirhimangmatjuk tahapkua angikyut Ukkiuktaktumi nunaat tatvanga Kapannitkuniit (HBC).¹ tahamna ukpingnaktuq ukkua NWMP-kut katihimalikmata tahapkuninga Dominion-kut Paalihimatkunuk ukkiumi 1920-mi attautingurhutik attiqalirhimayut RCMP-kunik. Taimatut ukpingnaktut taimanganin.

Ihumanaktuq, tamaita tahapkua Paalihimatkut tatvalu hapkua Inuinait kivgaktuqatit ataniktuqtauhimayut tahapkuninga Kavamatuqatquniit ukkiuktaktumi tarianga nanminiriyumavlutjuk parnaiyahimatiitlugit taimanganin tamatqivyarhimayaatli tahapkua ukkiut 1900-ni.

“Tamaita hapkua [ukkua Inuit tatvalu hapkua Paalihimat] uqqaqtutauhimayut tiitiqaqtuq tahamnaguk Ukkiuktaktuq ihuarhaktauayagiaqalikmat tatvalu naliat ayuriaqaliqtaat ahivaktiqlugitlunin uvalunin tigumiarialiktaat hapkua ikkayutirhat nutaanut, angiyunik maniliurutirhat tatvalu kavamatliritjutirhat tahapkuavalaat,” ukkua Qikiqtani Illumurutinik Ikpiriyaqaqtunik Katimayit uqqalarhimayut.²

taimainginaqutli, hapkua innuniarutait Paalihimatkut tatvalu hapkua Inuinait allangaakpiaktut, tatvalu tahapkua ataniktuqlualirhimayut Paalihimat kivgaktuiavlutik Kavamatuqatqunnik.

Tahamna ataniktuqluaqnik takkunakpiaktuq tatva hapkua Paalihimat kivgaktuitiitlugit Kavamatuqatqunik Ottawa-mi havaktiitauqpiarhimayut amihunik havaqarhutik tatva

taimatuvalaak hapkua Paalihimat havariyarhagalluattik amirhinikut qayangaktunik ihuinaaqattaqniqut ihumagiyaavlutjuk taimangaraalluk.³

Illaniungmat hapkua Paalihimat nipigiyaatuanguvaktut Inuit piyunautaitnik tatvani Maligaliurvikjuami, ingmingnik nakkuaturahuagaluarhutik kivgaktuitiagumanikmut Inuinaknik, taimatut uqqaqtutitlugit ataani. Kihianiungmingmattaug taimainginaaktuqli angiyunik iliitquhiktuqniqut tatvalu tuhaktiitaiqattangittuttik avatingnut hapkua Paalihimat tatvalu Inuinait, naunaitirhimayunik iliitquhiktuarhutik amirinarhutik ihumaqaqtuyarhutik.

“Ukkua Paalihimat inmingnik ihumagiyaqaramik munarhiyuavlutik Inuinaknik, ataniktuavlutik Kanatamiut maligaitnik tatvalu pitquhiitnik, tatvalu tuhaktiitiyuavlutik nutanik hapkuninga kavamaliqitjutinik, maniliurutinik tatvalu iliitquhiktutinik aullatjutinik tatva ihumagiyaungmata qannitulliktut. Hapkua Inuit, kihianiungmingmat ihumagiyaqaqmingmata, hapkua paalihimat tahamani nunaliitni igluutiqarhutik havakviqalliktitlugit uvalunin maniqami aullaktiitlugit tatva ihumagiyaayut hapkua hilakjuakmiutaat paalihimat ataniktuivalialiktut ihuangitunik maligaknik attuqtiitinahuakpiarhutik tatvalu hurhariyuitpiarhugit hapkua Inuit iliitquhittuqait,” ukkua Qikiqtani Illumurutinik Ikpiriyaqaqtunik Katimayit (QTC) tiitiraqhimayut.⁴

Hamna niruigiyaqaqniq hapkuninga Paalihimatkunuk pitjutaungitpiaktut hivulikpamik taimani pitiarutinikut tatvalu nakkuatuqattaqniqut Inuit nunaitni. Ningatavalaq inmingnik ihumarhuqhutik havakvigiyamingni nunani ilangit hapkua Paalihimat ataniktuivalaakparhimayut.

Tatvananin havarivalialigamiku hamna qayanginikut amiriyaqarhutik munariyuulikmata, tatvanga nallurhautigihimalliktaat tamakmik ukkua Paalihimat tatvalu hapkua Inuinait.

Amihuyut hapkua havagiyauyut ukuanginaungit Paalihimatkut havariyait

Una Paalihimatkut unipkangat tatvani ukkiumi 1951-mi tiitiraqhimayuq tatvaguuk hapkua 19-guyut havakviuyut ikkayugiaqatqait Paalihimatkut tahamani Ukkiuktaktumi.⁵ tahamna ikkayuqtuinnik pitjutigiyaaat hapkua havagivlugit ullasiutirhaktanik, igluliqiniq, tatvalu ataniktuinik angunahuaknikut pitailiqattarahuaqhutik.

“Paalihimatkut havaqarhimayut kivgaktuivlutik kavamatuqatqunik amihunik havaqarhutik illaliutivlugit hapkununga paalihimat havagiyaitnut,” una unipkaliuqtauhimagyuq tatvanga Ihumattat Katimayit Nunaqaqaqtunik Pivaliatjutaitnik unipqarhimayut tatvani ukkiuni 1990-ni. Una unipqariyauhimagyuq naunaiyaitjutauhimagyuq hapkuninga arhurhaqtauhimagvutik nuttiqyauhimagyuq tahamanga Tarraqmiut Nunaitniit tahamunga Ukkiuktaktup Quttingnikmanganut ukkiut 1550-ni attuqtiitlugit, hamna uqqautauhimaaktuq naunaitiarhimayunik ataani.

Hapkua Paalihimat havakparhimayut aipaguturangat aullaqparhutik qinmiikturhutik, uppautiqattarhutik Inuit nayuraitnut angutiarhutik, tainniqaqtuq *ilagiit nunagivaktangit*. Aullarhutik hapkua Paalihimat katirhuiqattarhimayut tuhaktiitjutirhamingnik aipagutuarangat “Iliitquhiitnik hapkua Inuinat” tatvalu “Angunnahuarutaitnik” unipkangit, uqqautigiyait hapkua anniaktailinik, innugiakningit, tatvalu kattuhirhiqutaitnik.⁶

Naunaiyautait hapkua paalihimat aullaqattaqtiitlugit tahapkununga *ilagiit nunagivaktangit* allatqiqulunik unipkariyauqattarhimayut avatiniit Inuinakniit tatvalu Paalihimatkuniit, Kihianlungmat.

Ilangit hapkua Paalihimat ingmingnik tauttuktuyaaktut tatvaguuk tungahuktiitautiakparhimayut Inuinakniit, pittiaqattigirhutik ikkayutiqattarhimayut.

Joe Tikivik unipqarivihimayait hapkua QTC-kut tatvaguuk inmi kaptiagiqattarhimayait tahapkua Paalihimat uppautigangata Inuit nayugaitnut.

“Uvappingnik kimmilguqattarhimayugut qanuq ihuinarhimavariahappingnik tahapkua Paalihimat tikkitinagit,” inmi unipqarhimayug.⁷

Hapkua Paalihimat tamaat niriuginarhimayait hapkua Inuit, ihumagiluarhugit hapkua Inuinait Paalihimat, hapkua munarhiyuvarhimangmata tatvalu ayuriqtuqattarhimayut Paalihimanik aullaknikut tatvalu annaumanahuaqutirhaitguit tahamani Ukkiuktaktumi aullaqattaqtiitlugit maniqami.

Sam Arnakallak unipkarhimayut QTC-kunut tatvaguq Inuit munarhirhimayut Paalihimanik aullaqattaqtiitlugit nuttaqattut itpiaktut. Tangmarangatta, igluluqtarangatta tatvalu ikkayupparhugit hapkua Paalihimat panirhiqattarhutik puallitnik kamiitniklu, hapkua Inuit munarhiyuuyut uqquharhugit “itkittiqattarhutik hiuqjuknik aurhiktuquvlugit. Tatvalu [hapkua munarhiyuuyut] hillaminginakturhutik atquttirhaliqivaktut kinmiita niqqirhaitnik.”⁸

“Hapkua Paalihimat unipkaqattarhimayut inmingnik ayungitturivlutik, kihiani iglurhaitnik hannatjiyauqattarhimayut, annuralliuqtuqattarhutik, nirripqaqtiitauvarhutiklu. [immaittuyaaktuq] ammiriyauqattakuryaakmata 5-nik 6-siniklunin ukkiuqaqtunik,” Elijah Panipakoocho unipkarhimayut QTC-kunut.⁹

Taimaingmingmaktuq tatva, hapkua Paalihimat ataniktuinarhutik iliiqtuhiqarhimayut tatva kivgaktuuyugamik Kavamatuqatqunik, tigumiarhutik allanguqturirhanik qanuq tatvalu nanni hapkua Inuit innuyugiaqatqut, angunahuaruaqatqut, tatvalu pittiarahuakpiarhutik nayurhugi qattangutaitnik hapkua allat Inuit.

Pinahuaqni kivgaqtuqhugit Inuit

Qangirhimaliktiitlugi tahamna Hillakjuami Anguyakjuarhimangmata II ukkua kavamatuqatqut aullaktiitqattaliktut Inuinaknik puvaluktunik taununga kaplunaat nunaitnut mamihakviuyunut, pitjautavalaarhimayut uittayaaknaktunik nutaanik hapkua Inuit Nunavumiut huli ublumi ayurhautiqattaqatqaitnik. Hapkua Paalihimat attauhiuyut katimayit tahamani Ukkiuktaktumi uqqautjiqattarhimayut kavamatuqatqunik piitailiqvulugit ahivaktiitqattagiangittut Inuinaknik angilgavigiyaitniit.¹⁰

“hapkua aivatjutauhimagyuq pitjutaungitpiaktut akkiliitjutirhaitnik,” ukkua Ihumattaat Katimayit Nunaqaqaqtut Innutaitnik unipqarhimayut tatvunga Ukkiuktaktumi Quttinnikpami uttiittauqattarhimatiitlugit uqqarhimayut.¹¹

Ukkiumi 1959-mi Innutuqait qanningani Iqaluit, taimani attiqarhimatiitlugi Frobisher Bay-mik, ihumallutiqarhimayut amigaikpalianginaktiitlugit hapkua “tiikliqattaknik, nulliamingnik aviitqataqnikmik, [tatvalu] quvlianaitunik nulliaqattaqnikut.” Tatvunga tatvani ukkiumi una Paalihima “unipqarhimayug inminik takkuqattarhimayaminik nulliaknikut tatvalu ihumairhiqattarhugit hapkua Inuinait aknait hapkununga Tuu Lainni (DEW) havagiarhimayuniit.” Hiamatjakpaliatiitlugit hapkua Qablunaat, uvalunin Inuinaungit, tikkiqattalikiitlugit taimaitiitlugit hapkua annuhaktiit ihuinaaktiitqattalikiitlugit Inuinait innuhiitnik.¹²

Ukkua kavamatuqatqut kiuhimayut tatvalu ikkayutaungitpiaktunik attuliquihimagvutik, tatvalu huli ublumi takkunakpiaktuq havariyait huli hapkua avikturhimayuni kavamatkut: tahamna “ihumagiyauhimagyuq tatvaguuk amigaikpalirhimagumik hapkua paalihimat munarhiyurhat ammirhiqattaqlutik hapkuninga allangukpalianginaktiitlugit Inuit iliiqtuhiit.”¹³

Taimaitiitlugi taimani qanurituviatjutautiitlugi, tahamna numiktirinniq taimavalaq qangirhinnaqattangitpangmat: ukkua Paalihimat, uktutgilugu, niriqattarhimayut hapkuninga Inuinait Paalihimanik nunaliitni nummiktiquiqattaquvlugit, taimavallaq hapkua paalihimat attuqattaralluaqmatjuk hapkua qinmiit aullarutigiqattarhugit Inuit nayugariyaitnut

tatva tamaakpaliilihaktiitlugit taimani. Kihianittauq hapkua Inuinait Paalihimat ilihaktiitautiarhimangittiitlugit hapkuninga nummiktirinnikut havagiyauyunik.¹⁴

“Piunirhauniakmat tatva hapkua paalihimativut ilihaktiitauyagiaqagalluakmata Inuktut uqqauhiitnik taimavalaak hapkua havariyavut tahamani Ukkiuaktaktumi allangukpalliangingnakmat,” una Ataniulluaktuq paalihimatkuni G division-kuni uqqallarhimayuq ukkiuni 1971-mi.¹⁵

Piyuminaitunik niriugutiqarhimayut, quvianaitunik havakviqarhimayut

Mamianaugalluaq, tamaita hapkua uktauuhamayut ikkayutirhagiyagaluangit hapkua Paalihimat kivgaktuinahuarutik Inuinaknik angitqiyayut tavuna irhiugiyauhimayunik tatvanga kavamatuqatquniit Paalihimatkuniit. Tahamna havagiyauhimayuq illikut, taimatut huli arhugutauhimaaktuq, ihuinautiginahuarhugit hapkua Inuit innuhiitnik.

Amihuyut hapkua kavamatuqatkut havaktigiyait ihumarhuqatauhimayut tatvalu ihuarhaqatauhimavlutik parnaiyautirhaitnik hapkua Inuit nuttiqutirhaitnik tahamanga Tarraqmiut nunnaitniit tahamunga Ukkiuktaktumi Quttinnikpamut. Hapkua Paalihimat hivuliutjutauhimayut havaritquyavlutik hapkuninga tuharhitjutinik, ahurhaknikmik, ingilgatjutirhanik, tatvalu munarhitjutirhanik naunaipkutirhaitnik hapkua qattangutigiiiktut tiqquaqtahimayut namuut nuttiqtauniakmangata. Kihianiitauq nalliak hapkua havakviuyut atvalu Paalihimatkut ataniqaqviat naunaitiarhimangitunik

tuhaktiitihimangittut hapkuning parnaiyautirhanik, hapkua illaliutihimattiitlugit uvalunin qanuritungmangata naunaitiarhimangittut Paalihimanut tahamani Nunavumi.¹⁶

Hapkua arhuuqharhugit parnaiyautirhanik illaliutihimayut ataniktuivlutik hapkuninga taaqarhanik ihuaqutirhaitnik, niqqitautirhanik tatvalu manirhagiyauyurhanik, Hapkua Paalihimat piyumangitqalluarhutik havagitquyauhimayut tahapkuninga ataniktuutirhaitnik.

“tahamna ataniktutirhaq havaritquyauhimayuq ihuarhaktauhimattiitlugu tatvanga Havakviatniit ukkua [Itqillitnik Pivaliatjutiliqiyiitkuniit] arhugalluq ataniktuutauvalarhimayuq paalihimatkuniit,” Ukkua Ihumataat Katimayit tiitiraqhimayut, taimaitiitlugu “huli attuqtauyuuq, ukkua ihumagiyaat Paalihimatkut, inmi hapkua ataniktuqtauvlutik havaqarhimayut ihumagivlutjuk nakuatturahuaknahugiyayut havariyamingnik uqqautjauhimavlutik tatvaguuk ikkayutauniakmata tahapkuninga Inuinaknun nuttiitauhimayunut.”¹⁷

Tatva illangittauq hapkua illikut Paalihimat ihumallutiqagalluaqtiitlugit hapkuninga nulliaqattaqniqut ihuinarhimayunik hapkunanga Tuu Lainni havaktuniit, ilangittauq hapkua Inuinait itqaumagiyaqamngmata nulliaknikunik ihuinarhimattiitlugit ilangit hapkua Paalihimat.

“Hapkua Paalihimatkut ihumarhuqlutik piyungnaktut qanuriliugumanigumik kittunik aknaitnik,” July Papatsie Unipqaaqtuq tatvanga QTC-kunut.¹⁸

Hapkua aknait uihirihakviuqattaqtauhimayut, uingit qauhimagalluaktiitlugit, kihiani qanuriliuqtauhimangittut hapkua ihuinarhimayut paalihimaungmata munarhiyivlutik qayangnaittunik pittiaquivlutik paalihimaugamik, Papatse uqqarhimayuq.

Qangunaktuqarhimangmiyuq tatvalu hiurruyaaktauhimattiitlugit hapkua innungutihimayait nuttaqiuurhutik Paalihimatqut Inuinaknik aknanik nulliarhutik taima ihumagiyauqattaqtut tahamani Nunavumi.

Ajikuhiugalluaklugit hapkua attuqtauhimayut tatvunga tiitirauyarihmayumut tatvani, una naunaittuq ukkua Paalihimat makpiralliuqhimayaat ihumagivlugit hapkua havaktigiyattik tatvunga attuqtauhimattiitlugit. Una tiitirauhimtauhimayuq pitjutaunayugiyayuq tahapkuninga ajikuhiuqhugit hapkua attugauhimayut uittayaaktiitauhimattiitlugit ilangit hapkua Inuit.¹⁹

Tatva huli naunaitpiarhuni uktuutigilugu tahamna mammiahuttauhimayuq avattingniit Ottawa-miit tatvalu Paalihimatkuniit takkunaakpiaktuq qauhimayavluni tahamna Inuit Qinmiitnik tuqquraaqquyauhimangmata hapkua Paalihimat.

Akungani ukkiut 1950-ni tatvalu 1975-mi, 100 avatquhimayunik imaaqag 1000 avatquhimajuqjuanic Inuit kinmiitnik tuqqutihimayut hapkua Paalihimat uvalunin tahapkua Paalihimat qauyimayaqaqtut tahamani Qikiqtani (Qikkiktalluqmi) avikturhimayumi.²⁰ Taimaitpalialirhimayut hapkua Inuit arhuqhaqtauvlutik aullaquyauyuiqtut nunamini angunahuakvigiyamingnut tatvalu nayuqquyaulirhugit hapkua iglukpaqarviyut nunaliit taimatuutguuk illaliutiniakmata hapkua Kanatamiut nanminiginiakmatjuk tahamna ukkiuktaktuq tahapkua kavamatuqatqut.²¹

Pittaqangittuutik maligaknik uvalunin hivunirhitjutinik tatvunga Ottawa-miit pitquyauhimangituuyaakmata taimaraalluq tuqqutirinimik Inuit qinmiitnik aullarutaitnik, kihianiungmattauq naunaitpiaktuq tatva attuqulliquyauhimayut ahiagut maliganik atturhutik.²² Tahamna uttiriitquinnik iglukpaqarviyunnut nunaliitnun atturhugit hapkua kablunaat maligait pitjtauhimayuq iliitquhiktuutinik mammiahutiqarhutik avatiniit Inuit qinmiit tatvalu kablunaat qinmiitnik iglumiutaatnik. Loose dogs were deemed to be a dangerous nuisance and could be shot. As of 1950 RCMP officers were officially dog officers and could shoot loose dogs.²³

Hapkua Paalihimat tamaat attuinarhimayait hapkua Inuit qinmiit aullarutigivlugit maniqami. Taimaittiitlugu, hapkua Paalihimat iliitarhihimayut hapkuninga ikkayuqtigiyurivlugit qinmiit tahamani ukkiuktaktumi aullarhutik havariyamingnik, tatva huli iliitarihimangitugit hapkua Inuinait Paalihimat.²⁴

Ukkua kavamatugatqut piipqarhimayait hapkua Paalihimat ayungnaaktunik havaktiitugit tatva taimatut tauttuqtauhimalliktut hapkua akkiniaktiuyut qinmiqaqtunik tatvalu taimatut mammiagiyaupiaqtut Inuinakniit angunahuaktuniit tatva huli hapkua Inuit ublumi qinmikturhutik angunahuarhimaakpaktut ingilraatjutigivlugit maniqamut tatvalu hikkukut tariuqmi.

Paul Idlout appirhuqtauvluni unipqaaqtuq inmi tautturhimayut qinminik tuqqaraittiitlugit nuttarauvluni, tatvuna una paalihima hiqqungnirhimayut qinminik akungnaniitumik inmi tatvalu paalihimap. Uittayaarhimayut tauturhuni uminga paalihimamik hiqquyaitiitlugu, tatva huli itqaaqpara puiguyiittugu.²⁵

“Imaaqap hapkua paalihimat tuqquniikniaktut Inuinaknik, taimaattaup qinminik tuqqaraittiitlugit.”²⁶

Tahamna kappiahutigivayaatik tatvalu pitiaqattarhugit hapkua ataniktuiyut, illiragivlugit tatvalu Inuit taimaitnamik iliitquhiqtutait, taimaittungnaiqpallivlutik mammiahutiqaqpalliarhimayut, taimaitpaliahimayut arhuguuktiitauqparhimagamik hapkuninga pitjutautiitlugit ukkiuktaktumut quttingnikpaakmut nuttiitauhimangmata tatvalu qinmiiyaktauhimagamik paalihimaniit.

Nallurhalliktiitauhimayut

tatvanganin 1960-gitnin, tammappkivyarhimayut hapkua taimani havarihimayait ukkua paalihimat havariyauvaliahimayut kavamatkut havaktigiyaitniit.²⁷ hapkua havarihimayait tatva kavamatkunit kivgaktuihimattiitlugit ayungituttik havagitquyamingnik – havagiyaitnik hapkua

paalihmat, appirhuyiit, appirhuyiyuuni ihumaliuqtivlutik, ittiktaupkaiyuvlutik, tiitiraqaqviuyuni tatvalu munarhiit havagiliktaaitnik – tatva taimaakitiitauvaliahimayut tatvuna.

Kihianiungmattaup tahapkua havariyattik maligalirinikut, piqqangittiarhutik maligaliriyuyunik, appirhuyiyuunik tatvalu tuhaayiyuunik, pitjutauyuq nallunangittuq tammakpaktut allurhalliutigivlutjuk hapkua paalihimat ihumarhurhutik atturahuritpagait hapkua nutaat maliganguqtiitauhimaliktut tatvalu hapkua kinguani maligaungitugaluanik atturahugittutiik.²⁸

Tatvalu tahamna aullatjutailiktut tuukaitpiaktut. Tatvanganin 1977-min, uttutigilugit, hapkua Paalihimat iliitariyauhmayut havagiyait ajikutauqpiagtut paalihimat havagiyaitnik humiliqaq Kanatami nunatlaatni.²⁹ Kihianiittauq tatvani ukkiumi 1978-mi unipkagiyaahimayut tatvunga Nunatiami (NWT) Ihumattaat Katimayitnunun uqqaqtuqarhimayut tatvaguuk hapkua Paalihimat piyagiyaqarmiyut havagilugit hapkua maligaliriyuyut akkiniaktiit havariyait tahapkunani appirhuiligangata Nunaliitni Appirhuyinguat ihuinarhimayunik.³⁰

Tatva huli, tahamna iliitquhiqtutauyuq tatvalu tuhaktiitjutigiyaitnik piqqangitpiaktut.

“Naunaipkutiqaqngitpiaktut nalvaarhimangitmata tatva hapkua Inuinait uqqaqtuqarhimangitpiarhutik qanuq hapkua paalihimat havariyagiyaqqaqtaitnik ataniktuinaktiitlugit uvalunin Inuit piyunaunitnik ittiktauyagangata, tatvalun arhaaktaugangata tammayaunitnik, uvalunin iqquvlutik unipqaaqtut appiruvikmi ukkua QTC-kut uqqalarhimayut.

“Hapkua Kablunaat uqqauiit tainniitlu numiktiitauhualkutik ayungnaktut ilangit Inuinaktut, illaliutitlugu una tainnik ‘qangunaktunik ihuiluttiaqtuq.’”³¹

Tatva huli hapkua Paalihimat ataniktuikiapaktut kappiahaarhugit hapkua Inuinait maliqangitpata kavamatkut maligaitnik, hapkuningalu atanikturhugit tatvaguuk Inuinait nuttarait siikukvikni ilihagiaqatut.

July Papatsie unipqaaqtut tatvunga QTC-kunut inmiguuk itqaumayuq atauharhuni tuharhimayut uminga Paalihimamik kappiahaarhimayut appangminik immaguuk uqqallarhimayut paalihima:

“Una irniit ilihagiangitpat, iliffi paaplilarhallaiuttuhi. Tatvaluguk huli, ilviit annialaqiguviiit, anniakviliagiaqangittutiit

“Una irniit ilihagiangitpat, iliffi paaplilarhallaiuttuhi. Tatvaluguk huli, ilviit annialaqiguviiit, anniakviliagiaqangittutiit.”³²

Inuinait Paalihimat

Naunaitpiaktut hapkua Paalihimat annaumayungnangittuq, tatvalunin havagungnaktut tahamani ukkiuktaktumi manniqami piqangitpata hapkua Inuinait Paalihimat tahamani Nunavumi. Hapkua Inuinait angutiit, tatvalu illaani tamaita hapkua

qattangutaut, havakpiakpaktut annaumattinahuarhugit hapkua paalihimat tatvalu ayuriqturhugit qanut illikut annaumattjutirhaitnik.³³

Hapkua ukkiut nungutpalialiktiitlugit 1960-ni hapkua paalihimat qinmikturuiqpaliahimayut, tatvanganin; tatvalu niriugiyuiqpaliahimayait hapkua Inuinait Paalihimat. Tatvanganin, hapkua Inuinait Paalihimat havaqaqpallialiktut tuhaayiuvlutik tatvalu avatinut Illitquhiliqiniqut tuhaktiitiyaulirhutik.³⁴

Kihianiittauq naakurtauavalliangittut tuhaktiitiliqiniqut avatingnut Paalihimaniit tatvalu Inuinakniit, hapkua Inuinait Paalihimat ilihaktiitauhimangitnamik hapkua tuhaayiyut havariyaitnik. Taimaitkalluaktiitlugit hamna havariyattik Paalihimaunikmik qaayangnarhivalliahimayug tahamani nunaliitni, imaitmat mammiahuktut amigaitpalliangitnakmata Paalihimanik. .

“Inuinait ikkayuinaaktut Paalihimanik ihumagiyaavalliahimayut ikkayungittut Inuinuqattimingnik,” una ataniuyug tatvani Frobisher Bay-mi Paalihimatkuni uqqallarhimayug ukkiuni 1961-mi.³⁵

Illaliutivlugit tahamna narugiyaunnik innuqattimingniit hapkua Inuinait Paalihimat manirhaqattarhimayut akkikitpiaktunik havariyamingniit, ajikutaringitpiaktait hapkua allaat kavamattuqatquni havaktut.³⁶

“Qinnaugalluaqat Inuk tiglrhimakpat nikkimik, tahamna ihuinarutauyagiaqangittuq”

Tikkittinnagit hapkua Paalhimat tahamunga Nunavummut, Inuit attuqparhimayut innuliqiniqut aullatjutauvaqtunnik qanug ihuinaaktuqagangat tatvalu piitallinahuarhugit hapkua ulluriannaktunik atturaqhaungittunik pinnahuaktut.

“Taimanirallug, malliqattitlugit Inuit pitquhiittuqaitnik, uqqaqtjauvarhimayugut ihuinarhimayaptingnik unniriugiaqaqtugut uvalunin uqqangitqupta uvaptingnik qayangnaaktuminniaktugut. Uvanga ihumayunga tahamna taimanniraallug attuqtauvarhimayug huli ublumi attuqtauhimaahturhaugalluaq,” Mariano Aupilaarjuk uqqautihimayait hapkua Inuinait malligalirinnikut ilihaktut ukkiuni 1990-ni.³⁷

“Uqqaqtjauqattarhimayugut qayangiyagiaqaqtavut timmivut piyunnirhaungmata tatvalu ihummavut munarittiaklugu. Taima naakuatut malliqattiguqta, hunanik amigaittunik huliyungnaktugut,” Aupilaarjuk uqqaarhimayug.³⁸

Unipkarhimangmiyuq allanik malligauhimayunik hapkua malliqayayugiaqarhimangmata:

“Inuit uqqaqtjauvarhimayut narrugilugit mittariyariaqangittut nanguttilluttik Inuknik timmingmigut ayurhauitqiaqtunik, taimailliuqattaqtut nuttaqattiktauq taimaaktaug ayurhauitqiaqniaqmingmata.”³⁹

Ihumariyautiakmata hapkua innutiarutirhaktik illingnut tatvalu qattangutkniklu.

Ilangit hapkua malligauyut huli taimaitut ajikuhirhugit hapkua paalihimat havariyaitnik ublumi. .

“Qinna Inuk tiklrhimaniqat nikkimik, tahamna ihuinarutauyagiaqangittuq,” Aupilaarjuk uqqallarhimayug, ajikkutaringitpiaktait hapkua Ihuinarutauhimayunik Maligauyut Kanatami hapkua Paalihimat malliqayaitnik.

“Piyunnaktut tigliklutik nikkimik qaalikpiagumik, kihiani kinguani unnirhiutigiyagiaqaqtaat una tiglikvigihimayut nikkimik. Kihianiungmingmat ihutpiaktug tiglikluni tatvalu taima atturiaqangittut.”⁴⁰

Allaht illatani Nunavumi naunaiyaihmalliktut illitquhiuyunik paalhimat havariyaitnik tatvalu hapkuninga malligalirinnikut atturauyunik Nunaqaqaqtut innutaitnik tahamani Kanatami. .

“Hapkua Paalihimat timmigiyait [hapkuavalaat Paalihimat tatvalu Ontario-mi Avikturhimayumi Paalhimatkuq] qangaraallug taimanganin taima illitquhiqarhimayut taimattut Inuit humiliqag narugivarhimayait tatvalu ukpiringitpiaktait tatva inmikuttaug ihuinaarutiqarhimangmata,” Jonathan Rudin uqqaarhimayug.⁴¹ Rudin aullarutihimayait tatvalu hivunirhugit hapkua Nunaqaqaqtut Maligalirinnikut Ikkayutaugut tahamani Toronto-mi, hapkua ikkayuqpaqtut malligalirinnikut ikkayutauyunik humiliqag nunatlanni Kanatami.

““Hapkua Paalhimat uqqaqaqtut, ‘Uvanga nakkuattuqtunga,’ tatvalu uvanga ihuigingittara tahamna uqqautigiyat. Kihiani ilviit hivullikpangungitnaviit taimatut paalhimat annurangitnik attulihangittut, tahapkua paalhimat annurangit pitjutaungmata ihumagiyaavlutik hapkua paalihimat uitaayaaktiitihimangmata annikiitivarhuttik Inuinaknik taimanganiit.”⁴²

Douglas Sanderson una Nunaqaqaqtunnik Ilihaiyumariuyug tatvani Ilihariappallikvikmi Toronto-mi ayungitpiaktug hapkuninga Nunaqaqaqtut malligalirinnikut illitquhiktutaitnik.

““Hapkua Kablunaat illitquhiit attuqtauhimaahtut huli illiituringittiaktait qanurillirhimangmagatta pitjutigivlugit hapkua ihuinarhimayut,” inmi una uqqaattiyait ukkua NTI-kut.⁴³

4. Paalihimat Havariyait Ublumi

“Ublumiuyuq irhigiyuuyaaktavut uqqallautinahuaklugit hapkua hivuliktigiyavut qanuq illitquhiktutaitnik ihumagivlugit imaakak nallangitmata...hapkua innikniutivut uqqautiqattarhimayait hapkua hivuliktiit qangirhimaligangamigit ihuinaaqutiqaqtut uvalunin ikkayungitpallahiqaata nunaqatimingnik.”

Innutuqaq Lucassie Nutaraaluk¹

Ublumiuyuq ukkua Nunavut Kavamatkut (GN) havaqaqtiitait hapkua Paalihimat. Kittiravyarhimalliktait tahamna 20-nik ukkiunik attiliuqatigihimavlugit tahamna attiliuqtauhimayuq ukkiumi 2012-mi. Talimat ukkiut naatagangata tahamna attiliuqtauhimayuq ihivgiuktauqattaqtuq kavamatkuniit tatvalu paalihimatkuniit.² tuhaktiittiqaqqiirhutik parnaiyautirhanik hivunirhiqattaqtut pingahut ukkiut naatagangata.

Tiitiraqhimayuq uvani Nunavut Maligaitni, ukkua Nunavut Kavamatkut havaktiitinagiaqaqtut tahapkuninga Paalihimanik uvalunin illikut ihuarhailutik nanminiqainagiaqaqtut paalihimat maligarhaitnik tatvalu illikut paalihimaqalliqlutik.³

Hapkua naunaiyautiit naunaittut tatva ihuinaqattaqtut tatvalu hapkua paalihimat havariyait tahamani Nunavumi ingattaakpallarhimaliktut tatvanganin Nunavutarhimaligapta 1999-mi, tahamna naunaitarhimayunik tiitiraqhimayuq attani. Kihianiungmingmat kaffiutilangit hapkua Paalihimat,

ihuinarhimayuriyavlutik akkiniaktauyut Inuinait, paalihimat innuarhimayut Inuinaknik, tatvalu hapkua paalihimat manirhagiqattaqtait tamaita hapkua amigaikpallarhimaliktut.

Kaffiit ukkiut qangirhimaliktut, tahamna Paalihimat Manirhagiqattaqtarhaitnik Piiktiitinahuaknik arhuguttauvallialiktut pitjutauvallialirhuni arhugutauvluni tatva allangukpallialiktuyaaktut qanuq paalihimat havariyamingnik tahamani Kanatami. Hamna uigugiyauyuq huli naunaiyarhimaagiaqaqtut qanuq ingilgatjutigivallianiakmangata, tatvalu illangitnik hapkua ihuillutauyut tatvalu ayurhauttauaqattaqtut. Tahamna arhugutigivallialiktaat hapkua Nunaqaqatut hivulirhutjuk tatvalu hapkua Nunaqaqaqtut ihumagiyaitnik huli uqqautauhimgittut tatvani Nunavut maligaliurviatni.⁴ Nunavumi innugiattilangit kittiitlugit tatva 86 pusiitguyut hapkua amigaiknirhauvlutik Inuinait.⁵

Ukkua Nunavut Kavamatkut attiliurhimayut piyumayurivlutik ihuarhautirhaatnik hapkua paalihimaliqiniquit: Qangahaak ihuarhaiqannirhimaliktut paalihimatkut maligaitnik pitjutirhaitnik hapkua Ukkua Nunavut Kavamatkut takkunarhivalliyugaluit hakkugirhivallialigallitjutjuk tahamna ajikuhiuralluakhugit kihianiugalluaktiitlugu ihuarhautirhat hailivakput hatqitpalliatjutirhaitnik hapkua ihuarhautirhat tahamna Nunavutaaqutirhaq pivallialiktinagu.

Madeleine Redfern, kinguani maiyauhimavluni tatvalu ataniuarhimavluni tatvani Qikiqtani Illuminngarhimayunik Ikpigiyaaqtunik Katimayitni, uqqallarhimayuq tahamna

allanguqpallialigallinniaktugalluak paalihimat havariyait tatvalu ahiagut havariyauyuq ihuinaaktuliqiniquit aullatjutauyuq tahapkua maligalirinikut illihatiarhimayut Inuinait havakpallialiqata atanuyauyuq havariyaitni.

“Tahamna aullatjutauyuq allangullaitpiaktut tahapkua Inuinaungittut atangutiitlugit. Inuit kittutliqaq qauyimangitmata tahapkua nalluqpiagtut,” taima uqqallarhimayuq.⁶

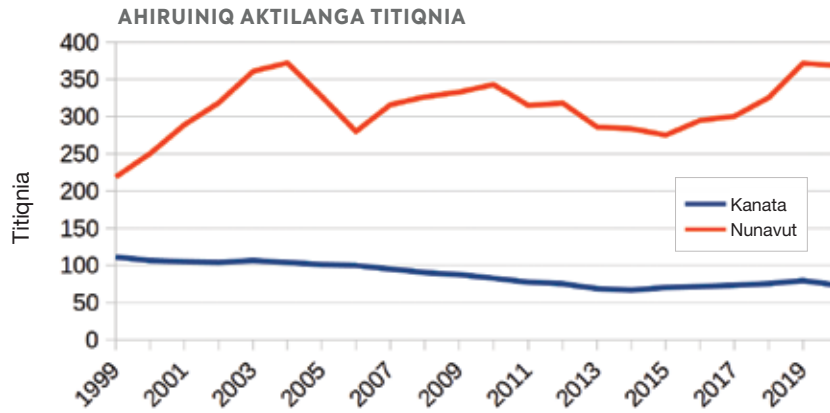
Ukkua Nunavut Kavamatkut ihumagilluakmatjuk tahamna ikkayuqatigiitiaqutirhaitnik avatingnut tahapkua Paalihimatkut tatvalu nunaliit, tatvalu ihumagivlugit amigaikpalliatjutirhaitnik Inuinaknik paalihimaqaqpalliyumavlutik, taimatut uqqautauhimagiyut atanni.

Kihianiungmingmattaq allangukpallianahuaklugu tahamna aullatjutauyuq avatquhimayagiaqaqtaat tahapkua paalihimat havariyait ublumi, tahapkua huli havaqaqmata ajikutaitnik haffuma ihuillutauyut aullatjutiit.

“qanuq ihuarhainniakmata paalihimat havariyait Nunaqaqaqtunnik paalihimaqaqlutik, uvalunin ihuarhainiaqqat tatva Nunaqaqaqtunik paalihimat ikkayutirhaitnik?” Jonathan Rudin, nalvaaqattauhimagiyut tahaffuminga Nunaqaqaqtut Maligalirinikut Ikkayutirhaitnik, appirhuqtauhimagami kiuhimayait ukkua NTI-kut.⁷

Ihuinaaqutauqattaqniqt tatvalu hapkua Paalihimat Iliitquhiit

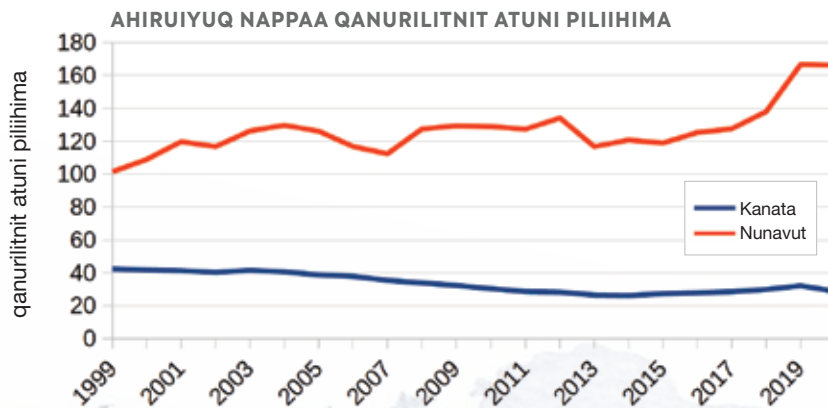
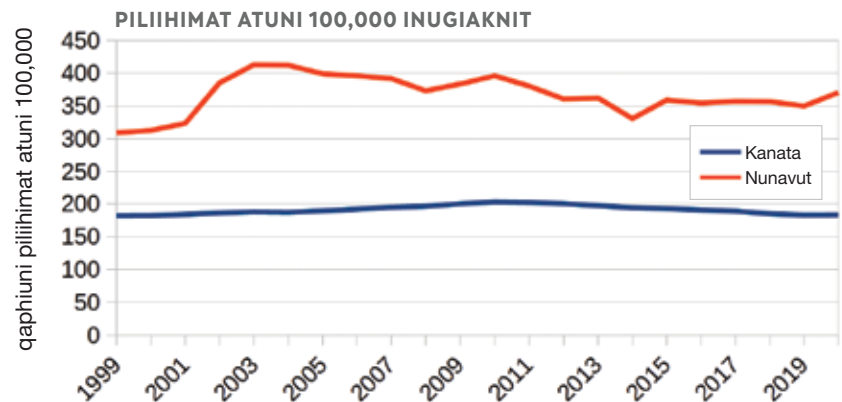
Tatvuna tahamna Nunavut aviktuqtauhimallikmat Nunatiamiit tatvani 1999-mi, tahapkua ihuinaaqattanik amigaiknirhauhimalliktuq tahapkunanga Kanatamiut ihuinaqattaqtuniit.⁸ Ulluriannaktunik ihuinaaqattaqtut naunaipkutaitnik tahamani Nunavumi unipqariyauqattarhimalliktut aippagutuarangat tatvanganin, tatvalu tahapkua unipqariyauvalliktut.

Tahamna Ihuinaqattaqtunik Arhuvallaak Anniktiriqattaqtunik Naunaiyautaat (CSI) kimmilguqattaqtut tamakmik kaffinik tatvalu qannuvallaq ihuinarhimayunik hapkua paalihimat unipqattaqattaitnik. tatvanganin 1999-min tahamna CSI Nunavui amigaikpallianganiaaktuq tatvattauq Kanatami ihuinarhimayut ikkilihimaatiitlugu. Unipkarhimayut tatvani 2021-mi naunaipkutaayuni, tahamna CSI Nunavumi tallimarhutjuk amigaiknirhauyuq tatvanganin Kanatamiut ihuinarhimayunik. tatvani 2016-mi nunaiyautaitni, Nunavut imma

4.1 qullani amigaiknirhauyut. Tahapkua nahautait taimanganin tatvanganin 1999-min imma 3.55 qullani amigaiknirhauyut tahamani Nunavumi.⁹

Taimaitiitlugit tatva hapkua kaffiutilangit paalihimat, tatvalu ihuinaqattaqtut amigaikpallianganiaaktut. Tatvani 2021-mi naunaitautaitni takkunaktuq tatva Nunavut maluriqhutjuk kaffiutilangit paalihimat tahamani amgaitaitnirhauyut Kanatamiunganiit, amigaitqiyauliktut tatvanganin immatut 1.88 uvani 2016-mi naunaipkutaitni. Nunavumi taimanganin kaffiutilangit imailingayut 1.92 amigaitqiyauliktut Kanatamiunganiit.¹⁰

Hapkua kaffiutilangit ihuinaqattaqtut tiguyauqattaqtut attauhinakmiit paalihimamiit taimanganin tatva 2.8 amigaitnirhauiktut tahamani Nunavumi Kanatamiunganiit. Kihianiungmiyuqtauq tahamna kaffiutilangit qulvaakpallirhimaliktuq qangahaak ukkiuni attuqtuni. Tatvani 2021-mi naunaiyautaitni, Nunavumi ihuinaqattarhimayut tatvauvuq 4.72 times amigaiqnirhauyuq Kanatamiunganiit, taimaingittuq tatva 3.47 qulvaakpallirhimaliyuq tatvani 2016-mi naunaiyautaitni.¹¹

Kavamatkut akkiliktutait tatvalu hapkua Inuit Amigaitlangit

Ukkua GN-kut attiliurhimayat tahamna akkiliktutirhaq hapkua Paalihimat Havariyainik akkiturhimaliktuq immatut 86.34 pusiitnik tatvanganin 2012/13-min. Ukkua GN-kut akkiliqtuihimayut imma \$34.4 million tallat havarhitigikamikut Paalihimat ukkiuni 2012/13. Qangahaaq tahamna manirhagihimayat kittihimayut ukkiuni 2022/23 takkunaktuq tahamna nahautauyuq angililaarhimaliktuq imma \$64.2 million tallanik.¹²

Tahamna manirhagiyarhait huli naunaittuq angikliyuminniakmiyuq qaqqugunuaq. Tahapkua FNIPP-kut ikkayuhiaktiitinniaqtut manirhagiyarhaitnik nutannut Paalihimat amigaikpalliktugit tahamani Nunavumi, Ukkua GN-kut unipkarhimayut tahapkununga NTI-kunut tuhaktitjutinahuakhutjuk.¹³

Tahapkuatauq manirhagiyarhagalluq angit hapkua ahiani havakviyut kinguvaqparhimavlutik, ihumannaaktuq tatva tahamna paalimat manirhagiyarhait hivulluutiyaqiaqaliktut tatvani GN-kuni. Tatvunnatauq kannigiyani, tatvanganin 2012/13-min akungani 2022/23-mut, manirhagiyarhait angikliharhimaliktut tahapkua havakviitni ilihakulikiyiit imma (69.6 per pusanitnik), iglukliqiyiijuakut (47 pusanitnik), innuliyiit (56.6 pusanitnik) tatvalu anniaktuliyiit (53.4 pisanitnik) taimaita hapkua naunaitpiaktut kattarhimayut manirhagiyarhait.

Kihianiumiyut tatvuna attauttikut hapkua Inuinait havaktigiyait tatvani Nunavut Kavamatkuni aullayuittuq tatva nahauta 52 pusanitnik – qannimangitpiaqtuq tamna “turragarhagihimayaat nahautauyuq” tiitiraqhimattiitlugit tatvani Nakkatak 23-mi tatvani *Nunavut Angiruttani*.¹⁴ Tahamna turragarhagihimayaat nayautauyuq naunaipkutauyagiaqatmat ublumi innugiattillangitnik taimaitmat tatva 86 pusanitnik piyagiaqatugalluq. Tammatirhimayutli ukkua GN-kut havakviitni, Inuinait amigaitqiyavuktut havaktuni akkitqiyayunnik havaqarhutik, tahapkuavalaat tiitiraqtiit havariyainik, tahapkua nahaunait havaktut 86 pusanitnik havaqatut inninirhimayait hapkua Inuinait. Ataniulluaktuni tatvalu ataniyut havagiyaitni kulliriit tahapkua nahautait qattarhimayut imma 38 akungani 22 pusanitnik akkulliriiq.¹⁵

Tatvani maligaliriyiitkut havakviatni, tahapkua paalihimat parnaiyutirait tatvalu havarhiitauvaktut tatvangaqattaqmata, piqqangitpiaqtuq Inuinaknik ataniilluaqtunik qulliriyiitni tatvalu tatvatuq 14-pusanitnik hapkua atanuyautut havariyaini havaktut. Tamatqirhugit, tahapkua havakviyut qattaqtiitihimayut atanniittutit hapkua kavamatkut tammatqilugit havakviitni, immatut 49-pusanitnik havaktiqatut Inuinakniik.¹⁶

Tatvananin Masi 2023-min, tatvaulliktut talimat Inuinait Paalihimauliktut tamatqilugit tatva nahautait 146-gungmata paalihimat, tatvalu 14-guyut Inuinait atanguyayut havagiyainik havaqatut, kittitlugit 32-gungmata hapkua paalihimat.¹⁷

Paalihimaniit Anniktauqataqtut

Uvani nuttamariyumi naunaiyaitjutaitni ukkiuni 2021-mi paalihimat anniktirivlutik havariyainik naunaittuq tahapkua quqlungnaktunik qulliriyuunik paalihimat anniktirivlutik havaqarhimayut tahamani Nunavumi. Naunaitjutaungmiyuq tatva hapkua illangit nunaliitni uqqautigiqattarhimayainik taimangaraalluq: Hapkua Nunqaqatut tatvalu allat illikut iliitquhiqatut innuhikmikut, tatvalutauq hapkua ayuqpallialiktut ihumamittigut ayurhauitqatut ingattavaalanguvlutik, amigaitpallanguyut tatva tuqquatauvlutik akkitnarhutik tahapkuninga paalihimanik.¹⁸

Tamaini humiliqat Kanatami, taimaiqattainliruqhutik hapkua nahautait hulingittut inuit takkunaktut naunaiyaitaitni tuqquatauhimayut paalihimanik akkinarhutik akungani 2000-min 2020-mun amigaikpallirhimaliktut imma 28-pusanitnik.¹⁹ Tuqquatauvlutik tatvalu tuqquataungitkalluarhutik hiqquatauhimayut Paalihimaniit amigaikpallirhimaliktut imma 39 pusanitnik tatvalu 50 pusanitnik tugiriitqut. Tahamna taimainginnaliktuyaarhuni pitjutiqaqmiyuq amigaikpallianingani hapkuna hallaknarhimayunik tatvalu akkihaktuqtut nutqaqtiitjutaitnik ahiagutlu attuharhanik illihaitjutavullialiktiitlugit, uvani unipkami tiitiraqhimayut.²⁰

Nunaqaqatut Innutait naunaiyaaktauhimatut tatva 16 pusanitnik nahautait tuqquatauhimayut, tatvaugalluaktiitlugit hapkua naunaipkutait 4 pusanitnik tahamanga innugiakniqatut nahautaitniit. Puulgiit innutait naunaipkutiqatut tatva 8.63 pusanitnik tuqquatauhimayut, tatvallutauq naunaipkutiqatut 2.92 pusanitnik innugiakniqatut nahautaitniit. Qaningani 70 pusanitnik hapkua tuqquatauhimayut ayurhimayut qanuqliqaaq ihumamittigut anniaktiqarhutik ihumallarhimayut, angayaaknikut, uvaluni tamakirhugit hapkua ihumaalutit atturhugit.²¹

Uvani unipkami illitturiyauhimgmiyut tatva tahamani Nunavumi amigaiknirhauyut kullikpanganiiqtut anniktiiqtauhimayut arhugaalluq atturhimayaat tatva nahautait takkunaktuq: qanningani 10-nik kulligiitkallugit huli taitai tahamaunganiit tahamani Kanatamit atturhimayainit, tatvalu huli amigaitqiyainik pingahuiqarhugit huli taitai tahamaunganiit tahamani Yukon-mi, tahamani tugliuhimattiitlugit amigaiknirhauyuniit nahautait.²²

Tahamna nipqariyayuyut itjuarhimayait ukkua Nunavumi pivallialiriyuyut unipkarivagaitnik qangangurhimaliktut ukkiuni atturhimaliktuni.

CBC North-kut unipqarhimayut tatva tahamna nahauta hapkua paalihimatkuniit tuqquatauhimayut akungani 1999-min 2010-mut amigaitqiyayut 9-nik huli taitai kulligirhugit nahautait tatvanganin Ontari-mino, tatvalu 14-nik amigaiknirhauyut huli taitait kulligirhugit nahautait tatvanganin akungani 2010-min 2020-mut. Tatva nahauta 16-guyut hapkua tuqquatauhimayut akungani hapkua 210-nik ukkiuni.²³

Kihianigalluq hapkua ikkittunik naunaiyautauhimayut ajikutagaitit hapkua allaani Kanatamiut nunatlangitni avikturhimayuni tatva taimatuvallaq ayungnalluakpaktut tahamani Nunavumi naunaiyutit havarinahuarhugit, una

naunaiyaiyuuyq unnirhiurhimayuq tatvunga CBC-kunut mikkinirhauyumik imakaak imma pusaniitnik attautikurillugit navariyauyungnagungharhiyut.

Una Angayuqamaryiyuuyq tuqqungajuliriuyuni uqqarhimayuq tahapkununga NTI-kunut huli atauhikmik illaliutihimaliktut paalihimaniit tuqqatauhimaliktutq tatvanganin attautikut ukkua CBC-kut pivallialiriyiit unipqarhimangatjuk, tatva illaliutihimalikmat tamna atauhik tatva kittiitlugit hapkua Inuinait tuqqatauhimayut akkiniarhutik Paalihimatkunik

tatva 17-guliktut tatvanganin 1999-min.²⁴ tamna avikturhimayuq Nunavut innugianganinga tatva kittihimayut 40,000 Innugiangingit.

Uqqautauyagiqangittugalluak tahamna kihianittauq 24-ni qanningani nunaakjuani hillajuami tahapkunani hapkua paalihimat tiggumiyuitpiaktut hikkutinik, tatvalu kihianinaak hikkuhiakagiakagangamik happumiarhutirhamingnik, taimavalaq tuqqutauqattaqtunik akkiniarhugit hapkua paalihimat piqqatayuittugalluit taimavallaq.²⁵

Illumiuttauvlutik Nunaraqhat Ammamait Immiktakatmata Timigiyaata Ayurhautaitigut

Tuhamavallialigamik qauyimallikpalliyut haffuminga Illumiuttauvlutik Nunaraqhat Ammamait Immiktakatmata Timigiyaata Ayurhautaitigut humiliugalluq hillakjuami, tahapkunanivallaq takkunaktut ayurhautiqainnaqtut hapkuninga ihuinarhimayunik malligaitnik aullarjutaitni. Akungani nunatlaatni Kanatami tatvauyuyq 4 pusaniitnik, kihianiungmingmattauq amigaitqiyaungmiyuq mikkinirhauyuni nunalliitni tatvalu kaplunaat nunaliitni.²⁶ Ihumalluatauvallaktut hapkua nuttaqat tatvalu tahapkua innulramiit taima ayurhautiqaqut illumi nuttaraqhaulutik mamamait imiqattarhimattiitlugit tainniqaqtuq tamna FASD, hapkua kihinguktauhimavlutik piqattimingniit tatvalu ulluriannakmiitiitauvlutik mikkiyunnutiitlugit tahamna timingminut ayurhautigiyaat pitjutigivlutjuk illiyauqattarhutik kaffivalaatnut anniakviuyut ilangitnuut.

Tatva ublumi piqqangitpiaktutq tahapkua FASD-kunik, Ukkua GN-kut pitjutigilruuqatq ihumagivlutjuk tahamna piqqangitiitlugu naunaiyaitinik tahapkuninga tahamani Nunavumi, tatvauvuyq huli ihuarhainnahuayuittaat, taima namaginhugiyuyaaktaat hiuruuyaakhutjuk tahamna amigaikpalliingnaktiitlugit tahamna ihagiagiyautiaktiitlugu FASD-tigut qauhimavaaliutirhanik, ilihakpalirutiqhanik tatvalu ikkayutqirhanik.

FASD-qaqtut tatva innuhiqtik aullalimaittut taima timimikut qariitamikut anniaqutiqaqtiitlugit "ikpingnaktuq qaritami tatvalu timingmini hapkua inuit aktuqtauhimayut tangaaknik imiktiitlugit amammait illumi nuttaraqhaqarhutik."²⁷

Naunaittut illitquhiit tahapkua uirriyaqattaqtut tatvalu ihumallaqattaqtut, ajikkurhiungittut ningaknikmik, tahapkua ayurhautiqaqut FASD-gitnik tamaat ayurhautiqainnaktut qauyimangittait hapkua innutiaruttauyut, nallangittut

uqqautjauluttik, pitjutiaqparnmiyut qangahanuanik itqaumanikmik tatvalu qangangaknitunik itqaumahuikpaktut, nallattaiyuittut, tatvalu timimitigut hayuqatalikparhutik.²⁸

Naunaipkutuqtauhimalikmiyut tahapkuaguk ukkamauyarhutik unipqariyaqainaktut ayurhimangituniklunin: tahapku qarita inmigut ihumaqalligamik iliituriipkainahuarhuni ukkamayut, allannut iqquriyauvarhutik. Taimaitpiaktut nallunangitut arhuuqhaqtauligangamik – uktutigilugu aih, kiunahuaklugit hapku paalihimat. Nallurhallikpaktut taimavalaq “akkiniaklutik uvalunin qimmallutik kappiahuligaigumik, taimavallaq piyungnaikpaktut ihumarhutiqaquttirhamingnik tatvalu ihumarhutiakuttirhamingnik.”²⁹

Innumiittagangamiktaug, ihumakkitqiyauqattaqtut piqattiminniit, illigariyungitnamik nanguttauqattarhutik akkiniaktaugatarhutik.³⁰

Ukku Piruqatigiit Ikkayuqviuvlutik Katimavik tatvani Iqalunni ayuruttigiyaat qauyivaalliutirhanik hapku ikkayutirhainnikayurhaktut FASD-gitigut tatvalu hapku qattangutait tahamani avikturhimayuni, tatvalu amgiyaikpallikugalluarhutjuk hapku ikkayuqvirhat tatvalu hullihuqarutirhainnik hatqittiyagiagaqtut.

Tatvani unipkami tahapku Nunavumi maligalirinnik havakviatni, ukku katimaviikmi uqqarhimayut tahapku naunaipkutaugut ittiktauhimayunik ayurhautigiyaat taimavallaq tahapku havagiyaugut tunnirhimayaungittiaqmata. Kihianiungmingmat tatva angiqattigitiarhimalgurhutik kanatamiit tahamna nahautait hapku iliituriyahimangitut huli ayurhautiqaqtut FASD-gitigut taimavalaq akkiniqaattaqtut paalihimaqqiyut ittiktauhimayutlu amigaitpiaktut.”³¹

Una ihumagiyauttiaktut haimattaugut ayunginikminut unipqarhimayut tahapkuaguk innulramiit ayurhautiqaqtut taffuminga FASD-gitigut 19-nik huli qulligiiknik naunaitqiyauqiaqtut ittiqtaugattaqniaqtut tatvauninganik piqqangittuniit FASD-gitigut.³² Innulramiit tahapku amigaiknirhayut ittiqtauhimayut humiliqat Kanatami nunallaatni.³³ Amihungmiyut tahapku innulramiit ittiqtauhimaingarhutik innikningurhikmangmiyut.

Tahapku nahautait qanigivagunghariyait akunganilunin 10-nitlu 36-ni pusaniitnik.³⁴ Uvani unipkami tahapku Yukon-mi ittiqtauhimayut nahautait kingitqiyauyut imma 31.2 pusaniitnik, tatvalu tuharhimaniaquhi tatva kihaniyut hapku 6-sinik pusaniitnik tahapku ittiqtauhimayut pittaqaangittut taima innuhikmik ihumamittigut ayurhautiqaqtunik piqqangitug.³⁵

Taimaittutquaullikmat ihumallutaunginnarhuni tatva una British Columbia-mi appirhuyingmariq uqqamilurhimayut tatvaguuk qauyimayaungittiaqtut tatva ukkiimi 2002-mi, tatvalu ukku TRC-kut illaliutihimayait hapku 18-guyut nuttiqivlutjuk uktuquhimayait tahapkuninga maligaliriyuyut aullatjutaita havakviitni qauyimavaaliquvlugit tatvalu ikkayurahuakuttirhainnik ihuarhitinahuaklugit hapku ayurhautiqaqtut FASD-gitigut.

“Tahapku ihumamittigut ayurhautiqaqtunik appirhuyiviknut turaaqtiitahimayut amigaitpiaktut kaffiuyarhaita nallugaugut. Appirhuqtaugattaqtut

taitai taitait huli. Ittiktaugattainaaktut taittai huli...ihumavaktugut huuqli tahapku innuhikmiknik namaivalikturhangukpaktugalluit. Kiianiungmingmattaug uvagut ihumavut allanguyuitmiyut,” British Columbia-mi Appirhuyingmariq Trueman tiitiraqhimayut tatvani 2002-mi ihumarhuqhuni qanurilinganiruterhamik.³⁶

Jennifer Noah, una hivilirhiyut tatvani Piruqatigiitni, unipqaaqtut NTI-kunut tatvaguuk tamaita hapku kavamatkuni havaqaqtut, ilihaktuliqiyiitni, anniaktuliqiyiitni tatvalu innuliqiyiitni tatvalu maligaliriyiitni, piyagiagaqtut tamait tuhaktiitauvalliriraqqtut tahapkuninga ayurhautiqaqtut FASD-gitigut, tahapkuninga maligayunik tatvalu qanuq ikkayutauvallikturhanik hatqittiyagiagaqtugalluit. Tatva taimavalaq piqqangittiaqtut ilihakpalliruterhainnik naunaitpallialiktug huuq taimaitpa tahamna tuqqutaugattaknikut naunaipkutaugut: Noah unipqaaqtut tatva tahapku innuhiit kikliqaqtuuyaaktut ayurhautiqaqtut tahaffuminga FASD-gitigut tahamani Kanatami tatvauvut 34 tatvalu tahamna ayurhautiqaqtut hiviliutihimayut tuquhimalliktut nahautaitni tatvauvut inminiqattaqniq. Tahamaniitni avikturhimayumi qangaraallug inminiqattarhimayut ulluriannakmiitjutaavalliktut, tahamna ikpiginninganik piqariaqhaita ayurhautiqaqtunik FASD-gitigut inminiqattaqtutlugit ulluriannakmiititlugit qauyimayaungittiaqtut.

Noah uqqalarhimayut tatvanganin aullarutigamitku 2018-mi, Piruqatigiit ihumarhuqpalliyut havariyamini hatqitpalliyumavlugit hapku ilihakpalliruterhat tatvalu ikkayutirhat hunnanut tatvalu iliitquhiqtutinut tamakmik Inuktut tatvalu kablunaatut. Illaliutlugit hapku akkiitut kungiarhat ilihautirhat, qaritauyakuttirhat tatvalu ikkayutirhain nunalit tamakmik ukku ukkauhiit attuqlugit. Hadja innirhivallialiktut angiyumik havarhanik ilihaitjutirhanik Nunavumi nuttaqannik tatvalu qattangitigitiitnik munarhiyurhanik, maligalirinniqut, tatvalu ilihaiyuyurhanik, Noah uqqalarhimayut. Tatvalu hannattihimalliktut kimmilruqvurhamik.

Taimavalaq ikpigiyagaqtutlugit hapkuninga ikkayutayagiagaqtunik tahamani Nunavumiit Inuinaitnik, ihumanaaktugalluaq ukku Nunavut Kavamatkut hatqirhiyagiagaqtugalluit angiyunik manighagiyaugghanik ikkayutirhanik tatvalu havaqatigiyaagahuaklugit ukku Piruqatigiit. Taimaitmat, tahapku Nunavut Kavamatkut ikkayurhiutingittitlugit quuqlungnaakpiaqtug.

Noah uqqallaqtug NTI-kut tunnirhihimalliktut qanningani \$2.7 million talanik atugarhanik tallimat ukkiut, tatvataug ukku kavamatugattut havakviat Inuinait Nutaqanik Hivulipaaknik havagiyaait tunnirhimayut avatqutugit \$500,000 talanik nungutiklugu ukkiug una 2024-mi.

Taimaataug, ukku GN-kut hatqirhihimayut attauharhutik imma \$125,000 tallanik tatvani maniliqitjutiit ukkiungani ungutani, tammavjak tahamna manirhagiyaugut tunniyahimayut maliguarutiqaqhutjuk qanuq hapku maniit attugayagiagaqmangata, Noah uqqallarhimayut. “NTI-kut tatvalu tahapku Inuinait Nuttarait Hiviliutihimalligut

havagiyauyut iliitaghimayaat tatva allatqinnik ikkayutinik havaqarhutik ukkua Piruqatigiit hatqiumayaqaqmata tatvalu maliguaqutirhaitnik pitjutiqangittut.”

Taimaittiitlugit, ukkua Piruqatigiit inmiqut ihumarhuqhutik ikkayutihimayut GN-kunik ihuarhaivlutik hapkuninga anniknaktunik uqqautiqattaqtut hapkua kavamatkut tuhaktitjutauqattaqtunik manikharhanik qahaqtuqangitqaluaktiitlugu.

“Qangahaaq, ukkua Nunavut Kavamatkut piqqattarhimavlutik anniknaktunik tatvalu uttuqanguqtunik uqqautjiqattarhimayut pitjutiqrhutik imma arnait tatvalu hapkua hingaihimayut uqqautigivlugit tahapkunani Kavamatkut Uqqautjivlutik Tuhagarhanik tatvalu tiitiqani nivingatani, tatva huli tahapkua aullatjutauvaktut naaruhuqnikmik tatvalu qanuq pittiaqatangitnikmut hapkuninga Inuknik timimikut ayurhautiqaaqtunik,” Noah uqqallarhimayuq.

Piruqatigiit hadja huli ikkayurhimaaliktait hapkua innikniriit Nunavumi kimmilguqtauyumakpata tatvalu ikkayutuqtauyumakpata haffuminga FASD-nik hillatani Nunavut, kimmaqarhutjuk tahamna hitamanik-ukkiunik havarihimayatik ikkayuatigijirhutik Nunavut Kavamatkutlu ihuarhaiqatigivlugit tahapkuninga qayangaitunik, qahaktuniklu kimmilguqtunik iluani haffuma avikturhimayut.

Kihianiungmingmat tahamna FASD hatqiqattaqmiyuq tahapkua Inuit innikninguktinnagit, tahamanivalaaq ilihakviuyuni tahapkua naunaiyaktauhimgittut FASD-nik ikpigiyaqarhimayut tautuqtauyut imma hapkuaguuk uivittuyut tatva hallaktauyagialgit.³⁷

“Hallaqattaqtavut, annipqaqattarhugit, nutqaqtiqatarhugit, taimaaktiqattarhugit tahapkua nuttaqat nuttaqiqiviitnit tatvalu ilihakviuyuniitaaqiqiviitnit tatvalu ilihakviuyuniitaaqiqiviitnit

tatvalu ilihakviuyuniit maliqangitpata uvalunin pitiangitpata’, kihianiungmiyuq uvagut illiituringitavut tahapkua qaritamingnik tatvalu timingmitnik ayurhautiqaaqtut pitjutigivalaaktaat tatva ilihaknikut, itqaqattaqnikut, nallatiaknikut, ihumalliuqniqut, hayuqattaqnikut timimiknik, innuqatigitiaknikut, ayurhaqattaqtut pitiaknikut tatvalu naklingniqangittut, qangirhiqattangit, uqqariamingnik ayurhaqattaqtut, tatvalu amihuvalaaqtut tahapkua ayurhautigiqattaqtait,” Noah uqqallaqtuq.

Nuttaqat pihimayaqaqtugiyauqigatta tahapkuninga FASD-nik tiguyauhimaniiqqata ihunarhimayugiyavlutik paalihimaniit aullaqtiitauqataqtut hillatanut Nunavut nammut tiguanguaktauvlutik munagiyauqattaqtut taima ikkayutuqtauvlugit tahapkunina FASD-nik qauyimattiaqtunik ikkayutirhanik, Noah uqqallaqtuq. Tahapkua ikkayuttiangittut, ikkayutiqattiangitut tatvalu hivuliktiqattiangittutik tatvani Nunavut Kavamatkuni tahapkuninga ayurhautauyunik FASD-nik, taimavallaaq, pihimaakpaktut atturhimaakhutjuk tahamna ihuitnirhauyuq anniktiritjutauyut tatva kablunaat ataniktuqallarhutik attuquivlutik pitjutigiyaat tatva arhaaqattarhugit nuttaqat angayuqamingniit tahamna Nunavumi.

Tahamna piqattiihimaninga akuni “ayuqtaqattaqtut” ilihaqattaqut tatvalu tahamna ihuunaaktunik paalihimiqattaqniq tatvalu appirhuivikmi qauyimayauttiaktut tatvalu naunaiyauttauvarhuni humiliqaaq. Ammialiqat nunnaitni, naunaiyaihimaliktut naunairhimalikhutjuk tatva pitjutaavaktut tahapkunani ilihakviuyuni hallaqattaqtut tahapkuninga pittiangitunik ilihaktunik nutqaqtiqattarhugit tatvalu annitauqattaqtutlu tatvalu tiguyauqattarhutik tatvalu tauttuqtaqattarhutik paalihimaniit. Tahamna attugayuq tainnqaqtuq imma “ilihakviitnit tatvunga ittiktavutnit” attainaktut tatva attugavuluni.³⁸

Manirhagiqattaqtaitnik Piikitiinahuaknik tahapkuninga Paalihimanik

Tahamna aullavalianinga piikitiinahuaklugit hapkua paalihimat manirhagiyahitnik taimangaraalluq pitjutaualirhimayuq, kihiani amihuyut hapkua inuit ublumi pitjutigiyaat tatva qangahannuaq ihumalutaulikmat, tatvanganin 2020-min pivallikmata tuhaumayautialirhutik tatva amihunik puulginnik tuqquthimalikmata hapkua paalihimat.

Tahama piitiinahuaknik aullavallitluq kangaraalluq taimangannit, tahapkunani irhiittaariqattaqtut nunaliitni Kanatami tatvau ahini. Tahamna aullaninga piiktittivaliatjutauhimayuq ulluriannaakninganit taimangaraalluq tatvalu aullahimanginnaktiitlugit qanuvallaaq paalihimat arhuuqpallaaqningannik tatvalu ihuinaaktiyuriqattaqhgugit hapkua hullingittut, tahapkuavallaat pittiangittut piqqatigiqattarhutik. Tatva turaaqhimayut piiktinginahuarhugit tahapua ihuangittut tatvalu nakkurutaungittut havariyait tahapkua paalihimat. Nuttiqpalliyumavlugit tahapkua havariyayut tatva ihuatqiyuniaktunnut nunaliitni-anniaktaillinnikut-pivallirrutigitquvugit ikkayutirhat, ihumagivlugitlu hapkua ilihatiqiniqut, anniaktuliqiniqut tatvalu innuliqiniqut havariyayut.³⁹

Robyn Maynard hivulliqtiugattaulikpalliyut uqqautjijiyulirhuni tahapkunani piikitiinahuakni aullaninganik tahamani Kanatami. Una aknaak puulgik ilihatiarhimayut nunaqaqtut Toronto-mi tiitiraqhimayuq immatut tahamna-guk ingilravallianinga piikitiinahuaknik tatva "illagiyayuyq tahapkuninga angitqiyayunik arhuguttauyunik piikitiinahuarhugit tahapkuninga narruhuqtunik-Puulgiknik innuhiitniklu tatvalu narruhuqtunik Nunaqaqaqtunik." Una Maynard, tahamna aullanninga piikitiinahuaknik pitjutaavallitluq tahapkunanga tammakmik ublumi aullaniriyaatnik tatvalu tahapkunanga ammiyuyunik taimangaqnitayuniit arhugutiqaqtunniit. "tatva turhulluquttigilliktaat tatva aullarutiqhaitnik katimayiyurhanik innulirinniqut munarhiyuyurhanik piikitiinahuarhugit tahapkua ittiqtauhimayuttut innuhiit pittiaqtaungittuttik."⁴⁰

Pam Palmater, una Mi'kmaw maligalliriyuyuyq, illihatiarhimayuq tatvalu aullapqaiyuyuyq uqqarhimayuq tatvaguuk tahamna piikitiinahuaknik aullapqaaqtat hapkua amihuut Nunaqaqaqtut inuit tahamnai Kanatami pitjutaavallaaktuq arhuguttauvluni piikitiivallianahuarhugit tahapkua ihuinnaaqpiarhutik, anniktiriqattaqtut, narruhuqpiqatut tatvalu nulliarhutik anniktiriqattaqtut paalihimat. Kihianiunmingmat tatva inmi una aknak uqqallaqtuq tahamna-guuk aullanninga piikitiinahuaknik nutqaqtiitaunahuakpallitluq pitjutigivlutjuk tahamna hallagiyauvarhuni tahapkunangalu paalihimatkunniit uqqamaayaqattarhutik innuknik qayangnaipkutirhanik havaqaqtugivlutjuk kihianiungmaattaq tatva amigaitpiaktuttauq Nunaqaqaqtut, Innutaitlu, tahapkuavallaat paalihimat qayagiavallaaqtut anniktigiqattaqtut innuknik.⁴¹

Tahamnai Nunavumi, pihimangittut attauhiungalluakmik uqqauttaungitpiarhutik tahapkua piikitiinahuarhutik aullapqaiyut tatvani Maligaliurvikmi 2020-min akungani 2023-mun, tautturhugit tahapkua tiitiraqhimayut tamaita katimatjutauhimayut tatvani Nunavut Maligaliurviatni tatvuna

aullatiitlugit. Qanuqtauq tahamna hillakjuami-iliitariyauhimayuq aullapqaiylutik tatvalu Nunaqaqaqtunik-hivuliqtiharhutik tatvalu Nunaqaqaqtunik-ihumagiyarhutik, tatvalu pitjutiqarhutik paalihimat arhuuqpallaaqtiitlugit tatvalu arhuvalaaq tuqqutirvarhutik anniktirvarhutik nunaqaqaqtunik, tatva uqqautauhimangittuq nalliaknit Nunavumi Maligaliurvikmi? Taimaitagiqangitmata tahapkua kavamatkut kivgaktiivlutik amigaitqiyayunik qanningani 86 pusanitnik Inuinaununik ihumagittaiqaaq uqqautiginahuaklugit? Tatva ukpingnaktuq ukkua Nunavut Kavamatkut ihumarhutiqaqtuuyaaktut imaqaq tahapkua Nunaqaqaqtut innungianningit tatva ihumagiaktaitkiak manirhagiyarhait kavamatqatquniit, kihianiitauq tahapkua havagiyattik pitjutaavallangittuuyaaktut tahapkuninga innuquttiminnik.

Taimavalaak ihumagiyauvalangitmat tahamna aullanninga piikitiinahuaknik tahamani Nunavumi, NTI-kut naunaiyihimayut unipkalliuqtahimayunik tahapkunanga malrukniit avikturhimayuni nunatlaniit. Tatva tahapkua naunaiykutaukaffuktut hiviitutqiyaitnik ihumagiyavallituttuqtauyut ahinni nunatlanni Kanatami havagivlutjuk tahamna aullavallianingit piikitiinahuakhutik tatvalu arhugitigivlutjuk ippiraqahuarhimaitumik naunaiyihimaaktait.

Halifax-mi Piikitiivaliatjutirhaitnik tahapkua Paalihimat Havariyaitnik

Tatvani 2022-mi, ukkua Katimayit uvani Paalihimat Kamisinami tatvani Halifax-mi Avikturhimayumi Hamlatkuni makpialirhimayut haffuminga 218-nik makpirallinnik unipkamik tatva avatquhimayunik 12-nik unipqarhimayut tatvalu qaningani 500-nik tiitiraqhimayut. Una hillitluq unipqaaq naunaiyautauhimayuq tatvalu uqqautauvarhuni hapkuninga Piikitiivaliatjutirhaitnik tahapkua Paalihimat, katimaqatigiqattarhugit hapkua nunaliitni tahapkuninga piikitiitjutirhanik tatvalu qanurilinganialiqat hivunirhami tahamani avikturhimayumi paalihimat havariyaitnik.

Akkhaktuyut tahapkuninga piikitiitqiyunik uqqarhimayut tatvaguuk hapkua paalihimat "pitjutiqatiangit " ihuinaaktiitjutirhanik uvalunin iharhaitjutirhanik ayurhautayunik innuliqiniqut. Tahamna ihumarhutaumayuyq tatvaguuk paalihimat havariyait tatvalu tahamna arhuvalaaq hapuniaqattaqniq qayangaiqpaligahuarhugit hapkua nunaliit tatva ukpingnangittuq, nallunaktut naunaiyihimaitumik. Taimaitkaluaktiitlugit, tatva paalihimaat havagiyait naunaitiarhimangimata anniktiitailitjutayuyut, ikkayutayuyut anniktiitahimayunik, uvalunin ihuinaaktiitjutauqataqtut tahapkuninga ihuinarhimayunik.⁴²

“Paalihimat arhuuqhaqpalagangamiktaug pitiangitjutauvangmiyut nunaliitni. Taimavalaag ayurhautauvangmiyut qayangaipkutirhaugaluaknik ayungnarhitjutauvangmiyuttaug,” una unipqaaq tiitiraqtauhimayuq.⁴³

Uqqarhimangmiyut tatva hapkua amihuyut angikutauhimayut tahapkunanga Kanatami Paalihimatkut Katuyikatigit-kuniit, ukkua Paalihimatkut hakkugingnirhayut katuyikatigingit. Uktutigilugit, una unipkaak angiqatigihimayait ukkua Kanatami Paalihimatkut Katuyikatigitkut tatvaguuk amihuvallakpaktut unniklutauvaktut hapkua inuit ikkayuqtauayagiaqaqtut ihumamikut ayurhautiqaqtiitlugit uvalunin ahiagut innulirinnikut ikkayuqtauayagiaqaqtut turaaqtiitauvaktut paalihimatkunut, tahapkua paalihimat tahapkuninga havaringitamingnik havaktiitauyagiaqangittugalluit hivayaktaulutik.⁴⁴

Una unipkaak naunaiyautayut tatva ihagiagiayuyunik tahapkuninga ihumagiayuyunik pitjutigivlugit tahapkua paalihimat havagiyaitnik:

“Ihumarhutigilugit tahapkua piikitiinahuaknik paalihimanik piyagiaqaqmiyugut tahapkuninga attuqtiitihuklugit ‘ihuinarmihayunik akiniaknik’ havariyayunik hapkunanga paalihimatkuniit,” unipkarhimayut. Atauhik una pingahungmata ihumagiayuyut attuquyayugaluaq ihuaqutirhaq tatva hapkua Nunaqaqaqtut atturhaqhaitnik tahamani nunallitni uvalunin avikturhimayumi⁴⁵

Ilangit tahapkua attuquyauhimayut tiitiraqhimayut tatva hapkua paalihimat illainaitnik tatvalunin tamaitnik “piikitiitaulutik tahapkua havagiyaitnik illangitnik” tahapkuninga, illaliutilugit hivayaqtaungangata tahapkuninga:

- Igluqangitunik inuknik;
- Ingulraminnik;
- Aknauqatigit-angutauqatigit tatvalu nuliagiknik ningamanik;
- Nulliaknikut Anniktirinnikut unniklutayuyunik;
- Angayaknaktunik Nallurhihimayunik; tatvalu,
- Quingihuqtauqaqtunik.⁴⁶

Allaat uktuquyauhimayut hapkua illaliutihimayut:

- Naunaiyaqlugit hapkua havagiyayuyunik kimmilguqtiit paalihimat havagiyaitnik tatvalu illaliutihimalugit hapkua ilangit aipagutuagangat manirhagiyait tahapkuninga kimmilguqutirhaitnik;
- Naunaiyaklugit hapkua uktutirhatiavait tatva tigumiangitangita hikkutinik ilangit hapkua paalihimat, tuharhimaligamikku unipqariyauhimayut tahapkuninga 19-guyut nunakjuat hilakjuami tatvaguuk paalihimat tigumiaquyauangittut hikkutinik “tatva kihianiyuyug tigumiagunngaktut hikkutinik ayungnarhigangat tahamna attugauyuyug ihuinarhimayuniit. Tahapkua nunakjuat...takkuqatangit utullurianaktunik ihuilutauvallaktunik pitjutiqatunuk paalihimaniit.”;

- Ilingaipaligahuakugit hapkua Ihumaqt Anniaktut Ayurhautiqaqtunik Uppalungnaktiitlugit Nanmutuinak Aullagiaqaqtut Havaktirhanik, tatva ihivgiurhimaligamitku tahapkua 9-guyut allaat avikturhimayuni tahamani North America-mi ajikutariyaitnik paalihimaqaqtut havagiyaitnik; tatvalu,
- Aullarutilugit tahapkua ahianiit allaniit nulliaknikut ihuinaaktuqaqtiitlugit unniklukvigiyagiaqaqatitnik havaktunut, tauturhugit tahapkua paalihimat qangaraalluq taimanganin tatvalu huli ublumiyuyug ayurautiginnaktaitnik tatvalu nalligiyagaqtuyangittutik havagivlutjuk tahapkua uqqamillutauqattaqtut.⁴⁷

Una unipkagiayuyug illaliutihimayug tahapkuninga katimatjutaulluaqattaqtunik piqqatigivlutjuk tahapkua Kanatami Paalihimatkut Katuyikatigitkut. Ukkua Havaktut Ikkayuqtiita Katimayit ikkayurhiutihimayagaluaqit tahamna attuquvutluk ihumakut ayurhautiqaqtunik kimmilgukutirhaq uppalungnaktiitlugit hivayarhimayunik tahamna attuqtaulikiitlugit naniliqat Kanatamiut nunatlangitnik. Tahamna kimmilguqtauuyug ikkayutiqaqmat Paalihimaniit tatvani Manitoba-mi ikkilivaliatjutaavluni ittiqtauqattaqtunik immatut 57 pusaniitnik.⁴⁸

Kihianingmat ukkua havaktut ikkayuqtiit angiqatigingitmatjuk tahapkua manirhagihimayait piiktauayagiaqangittut paalihimatkuniit attugianga tahapkuninga ikkayutirhanut. Kihiani, tahapkua ikkayutiit ihuaqutirhat manirhagiyayurhaugalluit tatvalu ikkayuqatigiiklutik qayangaitqutirhanik havariyaulutik. “Kanatamiut, tatvalu hapkua Paalihimat havaktivut, takkuyumayugaluit huli manirhagiyayurhanik atugayurhanik ihagiagiyaualuktunik ikkayutirhanik tahapkuninga ihagiatiyunik ikkayutirhamingnik Kanatamiutnit tatvalu, tahapkuninga turaaqhimalutik, paalihimanut,” Ukkua Kanatami Paalihimat Katuyikatigit uqqallarhimayut.⁴⁹

Tahamna illituriyauhimayug immatut Aivatjutaungittiaktuq – imaitmat atauhik katuyikatigit ikkayuqtauluni kihiani allat nalliat katuyikatigit ayurhaktiitlugit.

Tatvani ukkua katimayit angiqatigingitiaktait ukkua havaktiit ikkayuqtiit, uqqautiqarhutik qaffinik hapkuninga ilihaiyuoluaktut uqqautaitnik tatvalu unipqariyauhimagiyunik. Tatva ajikingniktunik ataniktutauyunik avatingnit paalihimatkut timiuyunit tatvalu inuit kivgaktuqtauyut timigiyaat naunaitpiaktut tahapkua ihuilutauyut. Tatva naunaitpiaktut tahapkua paalihimatkut manirhagiqattaqtautugut angitqiyauqattarhutik tahapkunanga innuliqiyuyut manirhagiqattaqtautitniit ublumimut, una unipqariyauyut tatvani unipqami.⁵⁰

Tatvani unipkami uqqarhimatyut tahapkua nunaliitni paalihimaqalliqut namagiyaualialirhimayut Kanatami ukkiut attuliktiitlugit 1970-ni akungani 1980-ni, pitjutigivaliavlugit kiutjutigivlugit hapkua ihumalutauhimayut hapkunanga uvinniqatigingitunik unniklutiqatqunik pittiaktauyuvlutik pallihimaniit. Tahamna ihumagiyaahimagiyut tatva hapkua paalihimat ihuarhaiqattaquyahimagiyut nunaliitni ikkayuqtigilugit hapkua nunaliitni katimayiyut.

Tahapkua attugauvalianginaktut, kihianiyuq, ihumagiyaalirhutik ataniktutjutalirhutik immatut "pitjutaavlutik paalihimaniit kiunariqattanguarhutik kihianitauq qauyimavlutik qauyimangitqalluarhutik tatva ilihimagaluarhutik pittigittutik tahapkinga nunaqaqatqunik atanikturhimaqtait ikkayurhimaitugit."⁵¹

Tatva tunnirhimatjutingitqalluarhutik ataniktuinik, tatva nunaliitni paalihimat havagiyait ihuigiyaunginaktut huli tahapkunanga nunaqaqatquniit. Tahamna ataniktuinik pihimavalaaktat ukkua paalihimat, tahapkualu kavamatkut atanigilurhutjuk.

Tahamna ihumarhutaauyut "hatqitauyungnaktut immatut 'piunirhaulutik tamaita hapkua havaqatigiklutik ihuarhaiqatigikkiqatqut," una unipkanguyut tannikuiyut tautturhugit "tahapkua paalihimat taimaiqattaqtut ataniktutjutiqaluarhutik tatvalu taimatut arhuqhainnaktut." uktutigilugit, tahapkunani ittiktavikni hapkua munarhiit havakviitni, "tamaitni hapkuninga havakviuyuni tatvalu ittiktavuyuni ihumagiluaqattaqtait tahamna ammirinnik ihumagihimaitumik tahapkua annirhimayut uvalunin anniaktut ittiktavimayut."⁵²

Edmonton-mi Piiktiivaliatjutirhaitnik tahapkua Paalihimat Havariyainik

Tatvani 2021-mi uvani Siitiatni Edmonton-mi ukkua Havarhitauhimayut hatqitihimayut qangirhinatiaktunik 68-nik piiktiitinahuakutauyut.

"tahamna siitigiyavut attuqallaqattaqtut aipagutuagangat ajikutauyunik havagiyayunik, aullajuitpiaktut atauhikmik havarihimaharhutjuk, atturangaqhutjuk attautiit tahapkua ihumarhutigiyattik allangurhimaitumik. Tahamna mamiahutauqattaliktuq tatvalu ukpiriyauvallarhuiquhik tahapkinga havariyauluaktuni hannaviuyuni," una unipkariyaat, tainniqatqut Qayaginiaqutirhait Tamaita Inuit, taima uqqarhimayut.⁵³

Ittqurhimayut tatvaguuk amigaittut tahapkua paalihimayunut hivayarhimayut ikkayuqtauyumavlutik unnikturhimayut ima "tahapkua-ikkayuqtaailurhutik hivayarhimayut ihuinaaqutiqangitqalluaqtiitlugu."

"tahamna siitigiyavut havaktiitpallakataktait hapkua paalihimat havariyainik hapkua innuliqiyait tatvalu ihumamikut ayurhautiqatqunik ayungitut havaktiuyut. Taimatut ihuangittuq, namangittuq tatvalu akkivalaaktuq," taimatut unipkariyauhimagiyut.⁵⁴

Uqqarhimayut tatvaguuk tahamna piiktiitinahuakutauyut ahivaquyayut tahapkua "akkiniaqutauqattaqtut tatvalu anguyakut iliiitquhiit" tatvalu ihumagiyauluavlugit tahapkua kavamatkuniit manirhagiyauqattaqtut ikkayutauluaqlutik innuliqinik taimatut pitjutaualianiakmata hapkuninga "ihuatqiyayunik nunaliitni ikkatyutirhanik tatvalu kaaktailiitjutirhanik ... tatvalu nirriugivallaarhimaitumik hapkuna paalihimat ikkayuqulugit."⁵⁵

Una unipkariyauyut ihumagilluarhutjuk tahapkua nakligivlugit tatvalu ihumagiluarhutjuk hapkua paalihimat.

"tahamna tauttuqtauyut ihumagiyaavluni," tatva unipkariyauyut, "pikkayuyagiqatqut amihuut tahapkua ikkayuqtigittut tahamani nunaliitni – illiitlugit tahapkua paalihimat. Havaqainaakniaktutli tahapkua paalihimat."⁵⁶

Naunaitpiaktut tatva tautuqtuyaaknaktut hapkua paalihimat havagiyait nutanguktirahuaqatqut.

"taimaniknitaak tahamna uqqautavuktut tatvaguuk kautauyaqaruviit, kauklugit hunnanik tatvaguuk turhukhimaniaktut kikkiaktut," taima tiitiraqhimayut.⁵⁷ ahiagut tukkiqatqut immatut, tahapkua paalihimat hikkutiqaqgata uppautihimaitlutik ihumamigut ayurhaktiitlugu uityaaktut, tatva nirriugiyauniaktut tahapkua hikkuihaktut paalihimat anniktirinniaktut nallunangittuq.

taimatuttauq Halifax-mi unipkariyauyut, pitjutaungittuq taima kappiahutaauyut tatva piiktiitaukpata paalihimat ilangitnik havagiyainik ihurutaavallaakniaktut tatqani apqutini tatvalu angilragiyayuni.

"uvangut tahamna nunariyaqut ayuqtiitaukiaktut tahapkua paalihimat tautuqtaulutik tahapkua akkihaktiyut munariyaavlutik qayangnaiyarhutjuk tahapkua nunaliit – qaihaqtarhutik ikkayuquyugangamik kilaminnuq hapumiariaqtuqhutik ihuinarhimayuaqtiitlugu tahamani paalihimayangittunut nunaitnun," taima uqqautauhimayut.

"taimaingitqalluaqtiitlugu, tahapkua paalihimatkut, bailanguyut illaliyaunginaaktut tahapkinga amighuyunut havaqatigirhutik ikkayuqatigikpaktut illiitruhpikainarhuaqhutik qayangaitunik innutiagahuaknikmiku"⁵⁸

Illagiyaayut tahapkua nuttirutauhimayut uktuqquyavlutik tahapkua:

- Ikkayuqatigiklutik hivayakunik naunaiyautiqaaqviqaqlutik tatvalu kiuqattaktunik hivayaqtuqagangat havakviqaqlutik paalihimatkut;
- Nutannik havanik illaliutlugit uppautiyurhanik ihuarhitihimalugit nalliat ihariagiyaayut ikkayuqtailiuktuniit hivayagaikpata;
- Huli taitai pivaligiaqaqtut allatqinnik uppalungnaktiitlugu ikkayuqtirhanik tatvalu ahiannit paalihimayutkut uppautiqattaqturhanik ihariagiyaupata ikkayuqtailiuktuniit;
- Naunaiyaihimaaktut qanuq ikkilivaliatjutirhanik tahapkua paalihimat arhuqtaqhutik akkiniagangata qanuriliyuqarhimatiitlugu; tatvalu,
- Illaliutihimalugit illainainiklunin manirhagiyauhimayut turraqhimalugit havagiyauyagiaqaqtunut ihagiagiyauiitlugit.⁵⁹

Ukkua Havarhitauhimayut Katimayit tunnihimayut tatva 13-nik allatqitnik nuttiqutauyurhanik uktutirhanik qanuritunik ikkayutirhanik humagiyautquvlugit tatvalu ihumagingmiyaat tatva tahamna avarhanganik 16 pusaniitnik hapkua paalihimatkut manirhaginiaktait tatva turraqhimalugit tahapkununga ikkayutirhaitnun ayurhaktut ihuingrhimanahugiyauyut.⁶⁰

Taimatuttauq ukkua Halifax-mi Katimayit-tuttut, tatvuna hallaktauhimangmiyut piyumayaitnik tahapkununga havaktut ikkayuqtiitniit paalihimat, ukkua kivgaktuigiluaktait tahapkua paalihimatkut tatvalu kavamatkuni havaktiuyut. Ukkua Edmonton-kut Havarhitauhimayut Katimayit nuttigiakutirhanik uktuqyayit tahapkua Siitimi naunaiyaiquvlugit qanuq tahamna Havaktut Ikkayuqtiqaqlutik Aivatjutiqaqaqatamingnik Piyumayamingnik Angikutaitni ikkayutauligiarhaita tahapkununga ihuilutauqattaqtunik paalihimat havariyaitnik.⁶¹

Uqqamillutauyut tatvalu Ayurhautauqattaqtut

Tahapkua ihumallutauqattaqtut tiitiraqhimayut tatvani Halifax-mi unipkangitni tatvaguuk piiktiitiniqata paalihimat havagiyaitnik, ihuinaakutauqattaqtut amigaikpalikniaktut; tatvalu tahapkua paalihimat havarhaqaqpallaaktiitlugit tatvalu amiraqattaqtiitlugit, tatva taimatut unnagukpiakpaktut tatvalu ihumamikut ihumalutiqaqallikpangmata hapkua paalihimat already.

Naunaikpalliayuuq, kihianiittauq, tahapkua ihuinarutauqattaqtut paalihimat ammiriqattaqtait tahapkua qaaqattaqnik tatvalu ikkayutiqaqangittut. Illingayut tatvalu ikkayuqtiqaqangittut ayurhautiqaqtiitlugit tatva – tahapkua narrugiyauqattaqtiitlugit, uvalunin ayurhautiqaqtut ihumamikut, aknaugalluqaqattalunin, uvalunin piikatauqattaqtut tahapkunani LGBTQ2S+ – taimavallaak akkiniaktiitauqattaqnaqtut paalihimatkuniit.

Taimaititlugit tahamna Ihuinaakutauqattaqtunik Maligauyuq tahamani Kantami ayurhakkutaunginakniaktuq tahapkununga ayurharhimaaktuniit tahamani Kanatami innukutaitni.

Tahapkua nunalit, kihianiuuq, amiriyauulluaqataqtut paalihimaniit, tatvalu taimatut amigaikpalianginanktut hapkua ittiktatqattaqtut, hallaktauvlutik appirhuivikmi, tatvalu ittiktahimainakniaktut. Taimatut tahamna ihumagiyauyuq piiktiitqattaqnik illangitnik hapkua paalihimat havagiyaitnik nuttiklugit ahianut innuliqiyiitnut qayangnaipkutunik havaqaqtunik ihuatqiyauqpiaktuq.

Naunaitpaikmata tahapkua paalihimat havarhaqaqpallaaktitlugit tatvalu unnagukpangmata ihumagiyauyut tatvalu qangirhiyauttiaqtut ikkayuqtiqagiaqaqtut, nalliknakmattatauq arhuruqtut. Tatva ihuangitpiaktut taima huli hikkuhiaktunik paalihimanik uppautiqattaqtitlugit ihumalluknakmattauq ihuarhittitqulugit ayungnaakpiaktunik innuliqiyiuyut havariyaitnik.

Taimavalaq havaktiitauvallaqattagamik tatvalu unnagunaktungmat havariyait naunaitpiaktuq tatva paalihimat havariyait tahapkua illangit piiktauyagiaqaqtut.

Ukkua Nunavut Kavamatkut tauttuqtuyaaringitait taimatut. Ukkua Maligariyit Havakviat uqqarhimayut tatvunga NTI-kunut ikkayurhiutihimayut tahapkununga illangitnik Piiktiitinahuakugit tahapkua Paalihimat Havagiyaitnik ilangitnik.

“Taima piunirhauniaktugalluaq tahapkua qayangnaipkutirhat ihuinaaktailitjutirhatlu havariyaugumik tahapkununga innuliqiyiuyuniit, ihumamikut ayurhauitqatut ikkayuqtiuyuniit, tatvalu tahapkununga allatqinik, paalihimat havaringitaitnik ikkayuqtiuvlutik havaktuniit,” ukkua havakviat uqqarhimayuq.

“Imaitmat angiqatigingitaqut tahamna Piiktiitnik tahapkua ‘Paalihimat Havagiyaitnik’ tahamna ihuagingitavut ihumagiyauyuq taima atkunauntaungimat havagiyauyunik; tatva ukkua kavamatkut manirhagiyauyuq ikkayutirhat piiktiitkugu tahapkununga qayangnaipkutirhaniit tatvalu paalihimayut havagiyaitniit attuqluaklugit manniit ahianik tahapkua ikkayuqtiuyut havagiyaitnik ikkayutaulutik.”⁶²

Tahamna ihumagiyauyuq, ihuarhaqtauhimayuq ikkayutiqarhimaitumik naunaitarhimayunik unipkanik taimatuttauq ajikuhilugit tahapkua unipkagiyauyut qullani, tatvalu pihimayaqangitutu katimahimangitnamik nunaliitni tuharhimangitait ihumalutauyut tahapkua Nunavumi Maligaliukitit uvalunin Paalihimat Ataniit, taimatut ihuagittuq tatvalu hiuguyaaqtuyaaqtuq ihumagivlugit tahapkua qalannittut unipqariyauyut.

Piiktinahuarhugit hapkua paalihimat havariyaitnik pitjutaungittuq tatva manirhagiyait attuqluaklugit kayangnaipqutauyut, kihiani tukkiqaqtut tatva attuqlugit illanga tahapkua manirhagiyait paalihimat tunniluaklugit allannut nunaliitni havagiyauyunik qayangnaipkutauyunik. Taima pinnahuaktut tahapkua naunaipkutauyut atturhugit tatva hapkua paalihimat havagiyarhagaluangit havagiyauqattangitmata taima ihuangitmat tatvalu namangitmat huli havagihimaaqulugit havarhat tahapkununga paalihimaniit.

Tatvatauq uqqautauyagiaqaqmata tatva ukkua Nunavut Kavamatkut ihumagiyat ajikuhukpiaktuq tahapkua Paalihimatkut Ikkayuqtiyigit Havaktut ihumagiyait.

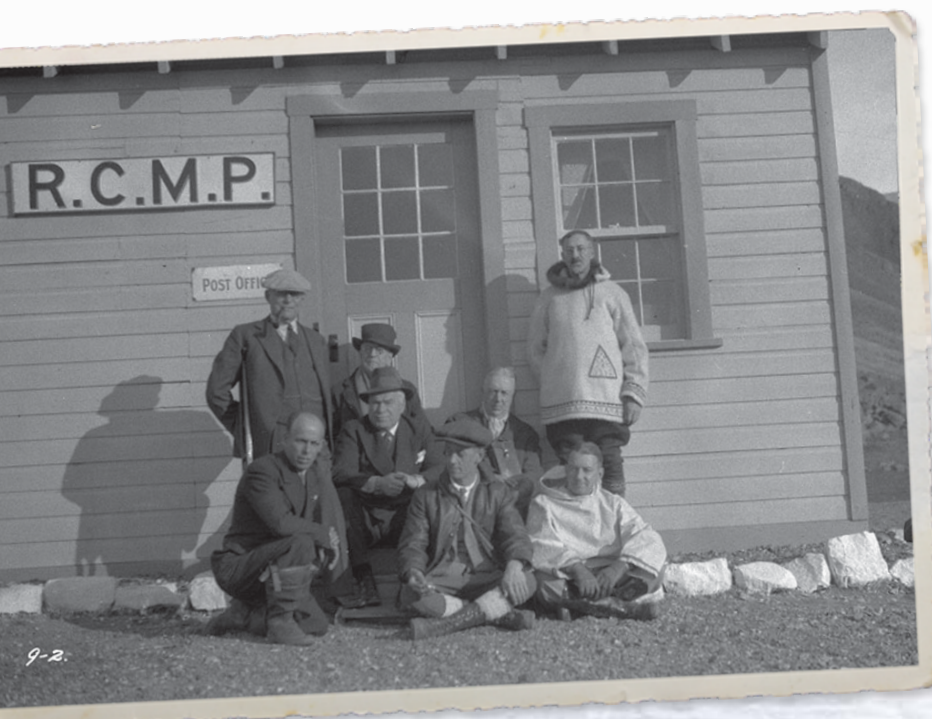
Havaktut Ikkayuqtiit tahapkunani paalihimatkuni huli ihumagiyait aullayuitut, Beatrice Jauregui, una ayungittuq paalihimat illiitquhiktutaitnik tatvangarhimayuq Ilihagiakpalikviatnit Toronto-mi uqqarhimatuq tatvunga NTI-kutnut.

Tahapkua Havaktut Ikkayuqtiit ihumagiluangitait hapkua inuit piyumayaitnik uvalunin qayangnaipkutirhaitnik, kihianiuuq ihumagilluaktait pivaliguvlugit piyunautaitnik tatvalu ataniktutaitnik tahapkua paalihimat.

Tahapkua NPF-kut ihuarhahimaalikmiyait tahapkua ajukutauyut havagiyauyut, una aknaak uqqallaktuq.

“Tatvauyuqlu tahapkua akkugikpallagamik havaktiuyuni taima aullatjutait hapkua havagiyaiyut taima aullayuitut huli.”⁶³

Ukkua Nunavut Kavamatkut, taimaatauq huli allanguqtiyuitut havagiyaitnik hapkua paalihimat, ajikuhukhutjuk ukkua NPF-kut, tunniyauqattaqtut huli manirhagiyahaitnik kavamatuqatkuniit tatva tunniyarhaitnik tahapkununga kavamatuqatkut havakviitnun.

Ublumiuyuq Uktuqtauhiimaaktut

“Ukkua Nunavut Kavamatkut ihumagilluaktait tahapkua angiqattigikutirhaitnik tahapkua Inuit tatvalu tahapkua Paalihimatkut ihumagilluarhutjuk havaqatigitiaqutirhaitnik akunni ukkua Pallihimaqaqviit tatvalu Nunavut nunaliit,” ukkua Nunavut Kavamatkut uqqautigiyait ukkua NTI-kut uvani unipkami.

Ihuhakpallianahuaklugit tahapkua angirutauhimayut, piyagiaqnaqtut “amigaikpalligiqnaqtut tahapkua Pallihimat havaktut nunaliitni tatvalu havaqattigiqiaqtaqtat tahapkua nunaqatigiktut kihianinnaungittuq uppallungnaktiitlugu uityayaaknaktiitlugulunin uppautiqattaqtiitlugit.”

Tapkia maligariyit havakviat hulitauq “ havaqatigihimaaktait hapkua Inuit Timiyait ihuarhaiqatigivlugit haffuminga Nunavumi Paalihimat Katimayirhanik taima ikkayutauniakmat tatva hivuliutyagiaqatunik havagiyarhaitnik tahapkua Paalihimatkut tahapkuninga nunaliitni ihumallutauyunik tatvalu hivuliutyagiaqatunik.”

“Tahapkua Itqillit tatvalu Inuit Paalihimatkut Havagiyait (FNIPP) hatkitihimaliktut quviagiayuyunik uktutirhanik amigaikpaligahuaklugit Paalihimat havakturhanik tahamani Nunavumi ihumagilluaklugit nunaliitni havagiyayurhat tatvalu ihuinaaktaitjutirhanik, havaktirhaqhiukhimaaklutik, tatvalu nunaliitni qayangnaipkutirhanik,” ukkua havakviat uqqalarhimayut.⁶⁴

Tahapkua uktutauyut himmautauquvlugit tahapkuninga Piiktiitivaliatjutaitnik havagiyayuyunik havagihimaaklugit tahapkua havagiyayut allangukallarhimitumik havagiyait hapkua paalihimat nunaliitni.

Atauhik una ilihaiyumariiq ihumaqatut tatvaguuk tahapkua uktutauyumayut, allanguktirutihaitigut tatvaguuk “akkiniakutauniaktut nallunangittuq,” naunaituruuq tatva “aullainakniaktugivlugit akkiniakutiriyayut tatvalu paalihimat havagiyait” tatvalu “naunaittuq huli amigaikpallikniaktut tahapkua paalihimat havagiyait.” Tahapkua uktutauyut “havaiyauhimginaktut tahapkunani kavamauyuni tamaitnik kavamaliqiniqut havagiyaitni [tamaitni Kanatamiut nunatlanni].”⁶⁵

Tahapkua “akkiniakutauqattaqtiitlugit,” kinauvat akkiniqattaqat? Hapkua ittiktatqattaqtut naunaitpiaktut nahautait: tahapkua narrugiyauqattaqtut tatvalu niqqailuqattaqtut akkihaktiqangittut. Nunavumi, naahimayut tatva 86 pusaniitnik Inuinait, amigaitnirhayut hapkua niqqailuqattaqtut⁶⁶ tatvalu nuttaqat qaaqattaqtut tahamani Kanatami tatvani 2020-mi.⁶⁷

Taimattutauq, huli taimaitniqata tahamani Nunavumi, huli amigaikpaligata hapkua paalihimat naunaittuq huli ihuinaqattaqtut tiguyauqattaqata atauhiugalluamiit paalihimamiit, tatva naunaitpiaktut tatva ukkua Nunavut Kavamatkut uktutigiyait pitjutauhimaakniaktut tatva hapkua Nunavumiuttat Inuinait, ihagiatigalluaktiitlugit naklingnikmik innuliqiniqut ikkayutauyagiaqatqtiitlugit, huli ittiktahimaakniaktut.

“taimaitkalluaktiitlugit allanguktirutihaitnik hapkuninga paalihimat maligarhaitnik, havagiyaitnik, havaktirhaqhiukutirhaitnik, taimaitunik, piiktiitinahuaknik havagiyayuyunik tatva nuttikpalianahuaklugit hapkua paalihimat havagiyaitnik tatvalu ihumagiyayuyunik tatvainaguuk paalihimat havagiyagiaqatqat tahapkua qayangnaipkutirhat nunaliitni,” una Halifax-mi unipqariyayuyug uqqarhimayug.⁶⁸

NTI-kut ihuagingmiyaat tahamna havakpallianiaktiitlugit hapkua Inuinait tahapkunani Paalihimatkuni, tahamna kavamatqatqut ataniktuittiitlugit hivuliutyumayait Ottawa-mi tatvalu akkihaktuqtautiitlugit tahapkunanga ataniktuqtaulluaktuniit kanatami, tatvauniaktut naunaittuq ikpigiyauuniaktut tahamani Nunavumi nunaliitni.

Kelly Hannah-Moffat una ilihaiyuulluaktut inmi una ikkayutauhimayug ihuarhaitjutirhanik havaktirhaqhiukutirhanik parnaiyautaitnik tahapkunani kavamatqatqut ittiktavikjuangitni ihumagiyaulluqatqatugiyait hapkua ittiktahimayut amigaikpallianganaktiitlugit.

Hannaviuyuni ittiktaviiitni, tahapkua ataniktuivallarhutik arhugunakpiaktut, uqqautiyait ukkua NTI-kut.

“tatva taimatut ihuatqiyauuniaktut tahapkua aknait paalihimat munarhitluagumikku tahapkuninga aknaitnik ayurhaktunik, uktutigilugu? Taimaingittiaktut huli tahamna ataniktuinik allangitmat akkihaktiqangittiaktiitlugit tahapkua paalihimaqiyut,” inmi una aknauvluni uqqallaktut.

“Ihuatqiyauqattaqat huli ikkayutauyagiaqatqtiitlugit tahapkua inuit ihumamikut ayurhautiqatqtiitlugit tatvalu uityayarhimayut, uvalunin immiknikut angayaknaktunik ayurhautiqatqut ikkayutauyagiaqatqatmata – havaqatiginahuaklugit hapkua ayurhaktut piitailinahuaklugit ihuinaaqattaangitangita ayurhautiqatqtiitlugit.”⁶⁹

Ukkua Nunavut Kavamatkut tatvalu Nunavumi Paalihimatkut hatqitihimayut Piikatigirhutik Hivunirhitjutikhanik uqqautiqarhutik nattagangata pingahuk ukkiut tamaat.

Tahapkua uqqautigiyait piitjutiqaqtut naunaitpallarhimitunik piyumayaitnik tatvalu ajikuhiuqattarhutjuk tahapkua uqqautauqattaqtut taitai allanguyuittat tatvalu illaliutihimgitutjuk qanuq ihuarhivaliutirhanik uvalunin havagiyayurhanik.

Tamaita tahapkua pingahuyut uqqautauhimayut kinguani 2016-mi uqqautigihimgiyaittautauq, illaliutihimgitut “ihuinaaktaitjutirhanik” hivuliutinahuarhugit – naunaitpiaktut tatva tahapkua havagiyait ihuqutauhimangittut. Malruk ukkua pingahungmata uqqautigihimayait tiitiraqhimayuk tatvaguuk “pivaaliutirhaitnik Inungnit ukpigiyayuyagiaqatut” ihumagilluarhutjuk hapkua Inuinait.⁷⁰

Una Paalihimat Ataniat huli uqqalarhimayuq tatvaguuq qaujivaliriaqaqtut tahapkununga Piiktiitinahuaktunit Paalihimatku havariyainik, taimavalaag nalvarahuaklutik ihuaqtunik ikkayuqtirhanik taima takkurhauvalialigiangita hapkua ikkayuqtirhat innuknik qayanaipkutirhainik havarhaqalluangitangita hapkua paalihimatku.

“ayungnaqattaqmat nalvarahuakluni ikkayuqtirhanik tatvalu aullatjutirhainik taima havariyauligiangita,” inmi uqqalarhimayuq.

Pihimayaqangittut naunaitarhimayunik parnaiyautirhanik iuhhautikhaitnik, uvalunin pihimayaqangittut kimmilruqutikhanik imaqaag hapkua Paalihimat havagiyait namagiyaayarhaita. Kihianiungmingmat, huli taitai manirhaktiitauhimaakpaktut havariyainik ikkayuqtirhanik.

Ihuaqutaungitut Paalihimayunut tatvalu Innuknun

Nunavumi Paalihimat arhuqhaqtauyuyaaktut hivuniktavlutik angiqatigirutiqhainik akuni kavamatuqaquniit tatvalu Inuinaitnik. Tahamna taima ihuangittuq paalihimanut, hapkua paalihimat tikkitagangamik havagiyarhamingnik nalluyut tatvalu qauyimangitunik hapkua Inuit iliitquhiitnik, innuqatiangitunut nunanut uvalunin allaat Nunaqaqaqtut Innutaitnik. Taimatut piyuminaittuq tatvaungmat Inuit uittayaaqutiqarhimatiitlugit havarihimayainik hapkua Paalihimat. Taimatut attuqtauhimatiitlugit takkuminaitunik nallunaittuq namagiyaungituq tamaitnun Inuinaitnun tatvalu paalihimanut. Taimatut ataniktutiqaqtiitlugit, hapkua Inuit anniktaulakpaktut.

Una hadjauyuq Ataniuluaktuq Paalihimatku Nunavutmi Ataniqaqvaiatni”, taimaatuttauq hivulihimayut, nakliguyuqtuq tatva paalihimat havatiaquvlugit tahamani iliitquhiqtuqtiitlugit Nunavumi.

Inmi una unipqaqtuq NTI-kunut havagihimaqtaut iuharhainahuaqhuni haffuminga Inuit uqqa utjiyuniaktunik katimayigalaarhanik.

Inmi una uqqaqtuq hadja parnaiyautiqangitut illaliutinahuaklugit hapkua ihumaqt ayurhaktut uvalunin innuliriyuyuqhanik paalihimatku ikkayuqtirhainik tahamani Nunavumi. Kihiani inmi angmaumainaktuq tahapkununga havagiyayurhanik.⁷¹

“Ikkayuqtirhaqhiugahuakluni allaniit timiuyunit qangirhinatiaktuq tahamani Nunavumi,” Una havaktiat tatvani Qikiqtani Inuit Katuyikatigit-kuni (QIA-kuni) unnirhiuqtuq NTI-kunut tatvani unipkami. “hapkua innuqaita ukpiriqatangitait hapkua paalihimat. Tatva taimatut iuharhautirhanik parnaiyautiqaqata ihuaqnirhauniqtuq.”⁷²

Inmi unipqaqtuq NTI-kunut tatvaguuk, humiliqaq tahamani Nunavumi, tahapkua paalihimat ikkitumik ihumarhuqhutik havakpaktut ikkayurhutik ikkakiit kittitugit imma 7,000-nik ikkakinik tatvani 2022-mi nunaliitni hululuqaaqtuni ikkayurhutik, ihumagiluarhugit hapkua inulramiit.⁷³

Kihianitauq qaffinik akkiliktauhaimaitumik ikkakkniliuqpaqpat hapkua inuhuktut, kabunaat paalihimat kablunaat nunaitni Kanatami ajikuhigahuarhugit hapkua Inuinait qauyimatiaktut iliitquhikmingnik piitquhikmingniklu tatvalu harriagivlutjuk munaritiagaluahugit nunaqatiqtik? Tatvalu namakaluaqa turhikviglugit hapkua paalihimat akkiliktutauhaimaitumik ikkayuqattaqulugit, illaliutilugit tatva annaumanahuaqattaqtiitlugit havagiyamingniit ayuqnaqattaqtiitlugit havariyait, angilraqvigiyatik unghaqiitlugit?

“ammihuyut hapkua paalihimat tikkiqattaqtut kablunaat nunaitnit, tahamaniqattaqtut malrukunik ukkiunik, aullaqattarhutik, taimavallaq illaliutiqaqtanginmiyut tahamani nunaliitni havakvigiyamingni,” QIA-kuni havaktuq uqqalarhimayuq.⁷⁴

“Tahamna havarihimaaktat Paalihimatkuni, ihumagiluarhaimaitumik nanni nunaliitni havakniakmangata uvalunin avikturhimayuni. Tahamna attiliurhutik havarigani. the contract model. Kivgaktuigamik ataniriyamingnik taunani Ottawa-mi,” Rudin tatvangaktuq Nunaqaqaqtut Maligaliriyuyuniit uqqallaqtuq.⁷⁵

“Havaqataulikluni Paalihimatkuni anniknaittuyaaktuq tahamani Nunavumi,” QIA-kuni havaktuq uqqallaqtuq.

“Tatvalu havaktagangata munariyautiuyiuttut. Tahapkua anghurhiutqiyat Inuinait taimagangata Paalihimani havaktagangamik, havagiurangata munariyauhuiqpaqtut. Inmingnik annuarhuqhutik annirhimagaluarhutik inmingniitarivlutjuk uqqayuittuq.”⁷⁶

Ukkua Nunavut Kavamatkut nippingarutigiyait

Ukkua Nunavut Kavamatkut nippingarutigiyait tahapkua Piiktiitinahuaknik Paalihimat havariyainik akkiniaktunik, tatvalu hivuliktiqattiangittuyarhutik hapkua paalihimat tahamani Nunavumi, taimatut tauttuqtuyaaknaktuq tatva hapkua piyumahimayait havariyumavlutjuk namagihuirhutjuk.

Nunatarhimalikmata, ukkua Nunavut Kavamatkut Inuinaknik Kavamaulirhutik kivgaktuiyurhayut Inuit nunagiyaitni. Taimaitugaluq, kihianittauq ukkua Kavamatuqatkunik kivgaktuigamik tatvalu ahivailimaittut tahapkuning tamaitnik hapuniaqutaitnik tahapkua hannaiyuyut piyumayaitnik tatvalu iliitquhiqtutauyunik pitjutauyunik hapkuninga aullatjutauyuni.

Tahapkua ikkitpallakningit Inuit havaktut tatvani kavamatkuni, tahapkunanivalaak ataniyuyut havagiyaitni, illaliutilugit tatvani maligaliriyuyut havakviatni, nallunangituq tatvauvut tahamna Inuinait kavamagingitaat.

Atauhik ihuilutauluaktuq uvani havariyumagilraaqhutjuk namagihuktaat tatva kulligikpalaaktunik ataniktuiyut taimavalaak hapkua Inuit anniguriaqqaat hivumuvaliyumagumik. Takkunaktuq tatva ilangit hapkua Inuit tautuqtuyaaktat tahamna Nunavutarhimayut Paalihimaqqaqmat tahamani. Taimattauq takkunakmiyuq tatva niruagiaqtuqattangittut Inuit niruqaqnarhigangat kavamatuqatkunik, Nunavut Kavamatkunik tatvalu Inuit Timigiyaitnik. Hamna pitjutaungitiitlugu kavamatkuniit

illauqataungitiitlugit ayurhautigiyagiaqangitagaluangit hapkua inuit kivgaktuqtayut, kihianirhaugaluq tahapkua kavamatkut ingmingnik ayurhautigiyaaat.

Tataungmiyuq malruk ukkua ihumagiyauqattaqtuq Kanatami attugauqattaqtuq ihuinarhimayunik maligaliriniqut aullatjutait, illaliutilugu tahamna pallihimatkut havagiyait, una illihaiyaulluqaqtuq uqqautirhimayait ukkua NTI-kut.⁷⁷

Una attauhik qangaralluq attugauhimagiyutuuq. Tahamna attugauhimagiyuq, atturhimalliktaat ukkua Nunavut Kavamatkut, tauturhugu tahamna Kanatami Maligakjuak tatvalu Maligaliurvikjuami atanniktutauluaktuq.

Tatvatauq una aippagiyaaq attuqtauqattaliktuq ihumagiyauyuq tatva illikuaktuq attuqtauvalialiktuq. Una attuqtauvaliyauliktuq pitjutauyuuq tatva hapkua Nunaqaaqattut katuyikatigit ataniktuitjutigivalialiktaat pitjutauyuuq illikut avikturhimayuni ataniktuitjutauvluni. Illangit hapkua katuyikatigit pitjutigivalialiktaat ihuarhaitjutigivlutjuk inmikut nanminikmingnik maligaliurutigivlutjuk hangitqiyaulunik Kanatami kavamatuqatqut maligariyaitniit.

Tahamna hivunirhitjutigilutjuk turaaqhimayagiaqqaqtugaluit piyumayamingnik, illikut nanminiriyamingnik avikturhimayuni kavamataakutiginahuaklutjuk, ukkua Nunavut Kavamatkut tatvalu kavamatuqatqut ikkayurhiutigiyagiaqqaqtagaluangit Nunavumiutanik tamaitnik piyumayayuyunik, illaliutiglugit ukkua paalihimat havagiyait.

5. Paalihimat Havariyait tahamani Nunavumi: Hivunirhami

Nanminirivlutjuk-Ataniktuktaatik hapkua Itkilliit Paalihimat ajikuhiukutirhat

Humiliqaq Kanatami ublumi, tahamauvat hapkua 36-guyut nanminiriyavlutik-Ataniktuktaatik hapkua Itkilliit Paalihimakakviit havakviat manirhaqattaqtut tatvanga kavamatuqatkuniit Itkilliit tatvalu Inuit Paalihimatkut Havagiyaitniit (FNIPP-kut). NTI-kut uqqaqatigihimaliktaait tahapkaa 6-siuyut paalihimaqaqviit. Tamaita tahapkaa ikpigiyaaqatut tatva harimanikmik kivgaktuitarahaqhutik nunaliitni aturhugit tahapkaa iliitquhikutauyut tatvalu pitquhituqanik pitiarahaqhutik attungitaitnik tahapkaa angitqiyayuyut, attuqtauluaktut paalihimaqaqviuyut. Taimaita tahapkaa ihumagiyait hapkua piyagiaqaqmata tatvalu illikut ataniktuitjutaungmata nanminiqagturtik paalihimanik, taimaitmata illaliutihimangmiyuq tahamna ammihainik tatvalu kavamatkuniit ataniktuqtaunginamik.

Kihiani tahapkaa FNIPP-kut taimaingittiaktut, taimaitmatattaq hapkua 6-siuyut naunaiyaqtauyut uvani uiguani naunaipkutauyut. Ukkua Kanatamiut Innutaita Piyonautaitnik Katimayit ihumaliuqatat tatvani 2022-mi iliiturihimayaar tahamna havariyauhimayyuq narruguhuutauhimayyuq tatvaungmat amigarhimayunik tatvalu manirhaqatiangituttik havariyauhimayut.¹ Nallaktautiitlugit tatvani appirhuivikmi uqqarhimayut ukkuaguuk Kavamatkut (innuknut qayangnakpallakmat) ukpiriyaungittut.² tatvanganin Masi 10, 2023-mi, ukkua Quebec-mi Appirhuiviatni ukkua Akkihaktuyut ihumaliuqtauhimayumik tatva akkihaktuqtaulikuq tatvani Appirhuivikjuangani tahapkunanga Quebec Kavamatkuniit kammanakpalaakmanguuk qanuriliuqniaqmangata humilikak tahamani nunakjuami. hadjauyuq, manirhagiyait hapkua Itqilliit Paalihimat havagiyait aipagurangat amigakpalaqaqtaqmata tatva taimavalaak attuganniktiitauqattaqtut tatva havagiyait tammatkiyuitait, illaliutivlugit tahapkaa ihagiagiyaulluaktut ihumakut ayurhaktut ikkayutirhaitnik hapkua paalihimautait.

Tatva malguyuk allatkik angikutauyungnaktut attuqlugit tatvanga FNIPP-kunit:

Illikut-munariyaqaqlutik, uvalunin pingahuvlutik angiqatigiktut, tahapkaa kavamatuqatkut tatvalu avikturhimayuni kavamauyut tatvalu hapkua Itqilliit paalihimatkut; uvalunin angikutait tahapkaa hamlatkutni paalihimat. Taimaitmata tatvani Nunavumi piqangitmata hamlatkut paalihimanik, piyagiaqaqnaqtut malliqalugit hapkua illikut nanminiqaqlutik paalihimanik. Tahamna havagiyaulikmat tatvani 1991-mi tatvaugalluit 58-guyut nanminiqatut paalihimanik; ublumi tatva 36-guyut kihinguktut.³

FNIPP-kut: qanuq havaqaqtut

huli, tahapkaa FNIPP-kut piyungnaktut hatqitinahuaklutik ikkayutirhaitnik hapkua Itqilliit tatvalu Inuit nunaliit ihuarhaitjutirhaitnik illikut qayangaipkutirhamingnik tatvalu ammiritjutirhamingnik. Tatva maniliuqniq, Nunavumiut taima ikkayuuqtauyungnaktut: tahamna akkiliqtutauyuq paalihimat havagiyaitnik angikutait tahapkaa kavamatuqatkut tatvalu avikturhimayuni kavamatkut avariiqhutjuk 30-nik tatvalu 70-pusinnik akkiliqattaqtat. Tahapkaa atturhugit FNIPP-gitni, avariiqhutjuk 52 tatvaku 48 pusinnik ukkua kavamatuqatkut tatvalu avikturhimayut kavamatkut.⁴

Naunaiyaqtauhimangmata tatvani 2022-mi tahapkaa FNIPP-kut Qayangaipkutigiyaitnik Inuknun, ukkua havakviuyut havagivlutjuk, uqqarhimayut tatva pimagiyaayunik tahapkuniga havagiyaayunik. Una unipkaliuqtauhimayyuq uqqautauhimayyuq tatva qanuvallaq naunaipkutaayunik akuni 2004-mi 2018-milu:

- Tahapkaa nunaliit munariyaayut hapkunanga FNIPP-kuniit aturhimayut 3.5 pusinnik amigaiqpalirhimayut ihuinaqattaqtut taimaitkaluaktitlugit nahini Kanatami ikkilihimayut 28.5 pusinnik (alangatqiya 32 pusinnik);
- Anniktirihimayut ihuinarhimayut tahapkaa FNIPP-kut munariyait nunaliitni amigaiqpalirhimayut 31.9 pusinnik tatvalu ikkilihimayut humiliqaq Kanatami 15.5 pusinnik (allangatqiya 47.4 pusinnik); tatvalu,
- Tatvananin Januari 2020-min, Nunaqaqaqtut innutait nahautait amigaitqiyayut 30 pusinnik ittiktauhimayut, amigaiqpalirhimalirutik 43.3 pusinnik kavamatuqatkut ittiktavuiitni kaplunaat nunaitni tatvanganin 2010-min taimaititlugit tatva Kanatami nahautait hapkua nunaqaqaqmiutaungittut kattarhimayut immatut 13.7 pusinnik (allangatqiya 51 pusinnik).⁵

Uvani unipkami uqqarhimayut tatva hadja manirhagiyayut nuttanguhuiqtut tatvalu ihuarhautiqangittut inuit tatqani qayangaipkutirhaitnik hapkua FNIPP-kut nunaliit munariyaitni. Amigaittut hapkua nunaliit uktugungnaktut piyungnangitut hapkuniga manirhagiyayunik.⁶ una unipkaliuqtautiitlugi, Nunavut avaliittuq avikturhimayuni piqqangittuq nunaliitni munariyaayunik tahapkunanga FNIPP-kunit, kihiani tahamna allanguqtauvallianiaktut.

Havagiyaayut naunaiyautait

Tahapkaa havariyaayut naunaiyaqtauyut uvani uiguani inniktauhimaittut huli, nalliit hivuliutinahuarhimaitumik tiitiraqhimayut, uvalunin naunaipkutaungittut atturaqhaitnik tahamani Nunavumi . taphapkaa piikatauyut hapkunani Itqilliit paalihimatkut havariyaini uqarqhimayut NTI-kunut, tamaita nunaliitni tatvalu avikturhimayuni allangangmata tatvalu illikut havaqariaqaqmata qanuq hapkaa nunaliit piyumayaitnik nallaklutik.

Taiguaklugit hapkaa havariyaayut naunaiyautait, kihianiuyuq,ihivgiuklugit hapkaa attuqtauvaktut tatvalu huli ayurhimaaktait, tatvalu ajikuhiuklugit qanuq ublumi havariyaayut tahamani Nunavumi. Itqaumalugit, huli, ilangit hapkaa avariyauhmayut tahapkunani Piikitiinahuaknikut hapkaa ilangit Paalihimat havariyainik. Tatvalu ihumagilugit qanuq himautauyungnariaqtaita tahamani Nunavumi havariyaayunik.

Ukkua St’at’imx Itqilliit Paalihimat Havariyait (STPS)⁷

Ihivgiurhugit Havariyaayut

- 10-guyut hapkaa St’at’imc nunaliit hivurani kivatata British Columbia, kittitlugit inuqutait qaninganiit 5,000 people
- Aullarutihimayut tahapkungana Lillooet Tribal Itqilliit Katuyikatigit tatvani 1988-mi ammiriuyutqvlugit paalihimat havariyainik
- Pingahugiyaavlutik angiqatigirhimayut munariyaavlutik tahapkunanga FNIPP-kuniit 1992-mi
- 11-nik paalihimaqatut tatvalu talimanik paalihimaungitunik havaktiqaqtut (2020/21)
- \$2.69 million tallanik aullatjutiqaqtut manirhagiqattarhugit (2020/21)
- Maliqavlugit hapkaa paalihimat ilihautait ilihaiqattaqtut aturhugit hapkaa Paalihimat Magiyait tatvani BC-mi (1996)

Uqqautauyut

Tahamna havagiyaat ukkua STPS-kut tatva “hatkitiyumavlutik nunaliitni-havariyaayurhanik ikkayutirhaitnik ihumagivlugit tahapkaa ihagiyaayut, illiitquhiktutauyunik, piitquhiitnik tatvalu piyunautirhaitniklu tahapkaa St’at’imc innutait” tatvalu pitjutigiyumavlugit tatva hapkaa nunaqatigit “tamaat pittiaqtuqvlugit harimanaktumik piitiaktaulutik.”

Piqarumik illikut-kivaktuqtautiaklutik paalihimat havagiyaaitnik tukkikakmat tahapkaa paalihimat qauiyamaqiaqaqmata innutaitnik tahamani nunaliitni – qauiyamaqiaqarhutiklu qangaralluq uittayarutaitnik tatvalu illiitquhiktutaitnik. Tahapkaa paalihimat piikatautiariaqatut nunaliitni tatvalu tamaat ikkayuqatigilutik nunaqatimingnik himmautigiqattangitamik tammat malrukni akunni hitamanik ukkiunik.

Tahapkaa paalihimat atanikuqtauyut hapkunanga paalihimatkat katimayitnin katimayiqarhutik nunaqatigiiktunik tamaitni nunaliitni, tikkuaktaqattarhutik hapkunanga Angayuqangitnit tatvalu Katimayiyuniit tahamani nunaliitni.

Tahapkaa paalihimat iliharhimayut tatvalu atanikuqtauvlutik ajikuhiurhugit ahiani hamlatkut paalihimautait tahamani avikturhimayuni, kihianiuyuq havaqatigitiakmiyait tahapkaa Paalihimatluat RCMP-kut. Ukkua STPS-kut tatvalu British Columbia-mi RCMP-kut hadja aivaqatigirhimaaktut nutaanik Angikutirhanik. Qanuvalaak angiyunik naunaiyayagiaqaqata, ukkua STPS-kut ikkayuqattaqtait hapkaa RCMP-kut, ahiaqut ubluk tamaat havaqarhutik paalihimat havariyainik.

Piikatiqigiluarhugit tahapkaa FNIPP-kut tatvani angmatauyutatni ukkiuni, ukkua STPS-kut huli ammingnaktumiiit pitjutigivlugit manirhagiyakhait. Atturhutjuk tahamna havagiyaayuuq, nallurhautigiqattaqtat tahamna manirhagiyakhagalluatik aipagutuarangat.

Kihianiungmiyuq tatva nalunangituq tahamna atqunautigiyat arhuginaklutik hivumuvalianginarhutik, qanuriliugalluaktiitlugit tahapkaa avikturhimayuni kavamatkut tatvalu kavamatuqatut – qingiyuqagalluqaqtitlugu nallayuitait. Hapkaa nunagiyattik attuqluakpaktut nakkugiyaungittutik narrugiyaavrutiklu tahapkunanga Paalihimaniit – tiguyaugangamik ningaktauvaqtut ittiktavukmi uvalunin irhinaktauvaqtut hannirani apkuttit unghahiktumut piyurhutik angilrauvaktut. Taimavalaq illikut ihuarhaihimayut nanminirhamingnik ammiriyrhamingnik paalihimat havariyainik.

Ihuharhailutik parnaiyautirhaitnik, naunaipkutarivlugit qanuq hapkaa nunaliitni piyumayaitnik. Taimatut inmingnik allanguktirutigiyait hapkaa paalihimat havariyainik illikut paalihimaqalirhutik. Taimaita hapkaa nunaliit allangangmata tatvalu qauiyatirhutik tatvalu ihuarhaiyungnaktut qanuq ihuilutauyunik taimavalaq ikkayutauqpiiaqtut ukkua STPS-kut havariyamingnik ahiagurhutik ukkua Paalihimat havagiyaaitniit.

Hivungirhaq tautturhugu, ukkua STPS-kut takkuyumayat tahapkaa FNIPP-kut alanguqtiqulugit hapkaa havagiyaayut ikkayutauluqaqlutik kinguvautiqattarhimaitumik manirhaaqtittauqattaqlutik. Ingmikuttauq ikkayurumainaktut allaanik Itqilliit paalihimat havariyainik hatqirhiqattaqlutik ilihakpalirutikhanik, ayurhimayamingniklu uqqautiqattaqlutik tatvalu nautiqtuilutik qauiyavaliutirhanik tatvalu ikkayuqattigiikturhanik.

Kahnawake-mi Paalihimat Ammirhiyuyut⁸

Ihivgiurhugit Havariyuyut

- Mohawk nunaliit tahamaniittut hivurani hinnirani tahaffuma St. Lawrence Kuukani, akianiitut tatvanga Montreal-mit
- Nunaliit innuqaqtut 10,000-nik
- Aullarutihimayut 1979-mi taimaarhimagamiku tahapkua Amerindian Paalihimatkut
- 36-guyut Paalihimat, 100% Nunaqaqaqtut, tamatqiyarhimayut tahamannikiutauyut nunaliitni
- \$6.5 million tallanik manirhagiyait tatvanga FNIPKut pingahutivlugit angiqatigiktut
- Attugauqattaqtunik paalihimat ilihakpalirutait, ajikutaitnik tamaita hapkua paalihimat tahamani Quebec-mi, maliqavlugit tahapkua Quebec-mi Paalihimat Maligait
- Avatquqattaqtait 100,000-guyut arhalutiittuqtut qangiutiqattaqtut tahamunnaaktut ubluk tamaat

Uqqautauyut

Ukkua Kahnawake Mohawk Katuyikatigit tahapkua piunirhauyut iuharhitiqahimayunik aullatjutiqaqtut tahamani Kanatami Nunaqaqaqtut timigiyaitni maliqatirhutik tahapkuninga iliitquhiringitamingnik maligaliriniqt havariyuyunik. Tahapkua illalutihimayut innikut maligariyattik kulliuvtutik tahapkunanga Kanatami maligakjuangitnik tatvalu aullatjutiqaqtut illikut hapkua innutait turhikutikhaitnik maligaliurutikhanik.

Tahapkua ammirhiyuvlutik paalihimat aullarutihimayut 1979-mi, tatvauvut hivulikpanguqattaqtut Itqillit timigiyait tahamani, piliktinnagit tahapkua FNIPP-kut 1992-kut. Havagivlutjuk tahamna, paalihimatkut havagiyat ihumagiyaavalangitutik, taimatut hapkua Munagiyuyut Ammirhiyuvlutik iliitruyiyagiarhimayut kilaminuaq kinguvautihimaitumik havagiyamingnik. Angiktauhimaittutlugit hapkua manirhagiyarhait, ayurhautiqarhimayut parnaiyainaharhutik hivunirhami ukkiunik havagiyarhamingnik.

Ukkua Mohawk-kut Katimayit tatvani Kahnawake-mi tikkuarhiqattaqtut taffuminga Angayuqanguniaktumik Munarhiyuyut Ammirhiyuyunik nuttikuigangata tahapkua Munarhiyuyut Ammirhiyuvlutik Havaktiita Katimayit, aullaningit ajikkutauyut hapkunanga alaata paalihimat katimayit.

Tahapkua i Munagiyuyut Ammirhiyuvlutik tatvatauq illikut ihumagiyaangmiyut havagiyait, tatva iliitirhimayunik ihuinarutauhimayunik naunaiyaiyiqaqmiyut havakvigiyamingni paalihimatkuni – tatva havagiyagiqaqmigamitkutauq tatvalu taimatut harimagiyaat. La Sûreté du Québec (SQ) tatvalu ukkua Paalihimatkut tatvatuanguyut qaitquyauqattaqtut tahamunga avikturhimayumut nunaptingnut qaitqungangaptitku tatvalu ihagiagiyaugangata naunaiyaiqaqtuqquyaugangata ihuinarutauhimayunik. Inmikut ihumarhuklutik qaihimanniqata, inmikmut qayangnaqpallaakniakmat.

Taimaitkalluaktiitlugi ayurhautiqaqpaqalluarhutik, tahamna hiviituyuq, arhuuknarhunilu havagiyavaktuq namarhiqiaqpaqtuq, una Angayuqanguyut Munarhiyuyut Ammirhiyuyuni uqqallaqtuq. Taimaittuq tahapkua kangirhimatqiyagamik tatvalu kiunnariqparhutik kannuriliyuqagangata nunamingni: Uktutigilugu, naunaiyattiarahuakhutjuk naunaiyagahuakpagait immaqaq una Inuk tiguyauhimayut ittikuayagiqaqqa, taimaitiitlugit

ammigaitpallaktiitlugit hapkua Nunaqaqaqtut Innutait ittikuahimayut.

Tahamna pitjutigivlutjuk atkunautigilluarhimayaat tatva kingiyaugangamik kittuniit irrinnayuitut – tahapkua FNIPP-kut ammigaktiitvutik manirhagiyuyukhanik anniguhugangata, uktutiginarhugu tatva, tahapkua nunaliit inmikut angiqatigikangamik ippiraqhutjuk nalliat havagiyuyut ikkayutauquvluq, tatva taimatut ayurhautauniagalluaktiitlugi, kihiani namainakpaktuq, ikkayutauvluni tatvalunin ikkayutaungitkalluaktiitlugit avikyurhimayuniit tatvalu kavamattuqatkuniitlu.

Namanatirhimayunik manniqatiagumik, nigiyuyuyut tahapkua Itqillit paalihimat illiitagiyaumalliqata havagiyait pimaryuyut imaatungittuq havagiyauqaffuktuq tahapkunanga FNIPP-kunin, ukkua Munagiyuyut Ammirhiyuvlutik havaktiqagumaniaktut huli 14-nik paalihimanik, amigaikpaligiangita tatvalu ihagiagiyaungitangita ikkayutirhamingnik.

Uma Angayuqanguyut Munagiyuyuni Ammirhiyuvlutik uqqautjuyut tamaitnik Itqillitnik, Nunaqaqaqtunik uvalunin Inuit timiuyunik tatva taimattutauq ajikuliutluk illikut nanminiqalutik paalihimaqagumakpata tatva: qayagiluhi nakkiit ikkayutirhanik qinnikniaguffi. Ilanni tahapkua ayungitut piyauqattaqtut tahapkunanga paalihimatkut ikkayutiitnit hapkunanga Paalihimaniit, taimaitmata hapkua paalihimat kavamattuqatut ataniktutaitnik malikanik attuarhutik tatvalu havagiyait ajikutagimatjuk hapkua Itqillit paalihimat havagiyaita nakuaturahuakhutik. Ukkua Itqillit Angayuqangit Paalihimat Katuyikatigit-kut (FNCPA-kut) taimavalaak iuharhaktauhimayut – ikkayugahuakhutjuk hapkua nutaat paalihimat tatvani FNIPP-kuni illitpaliqavlugit tahapkunanga taimmani ihuillutauhimayut havagiyauhimayunik kinguliitniit.

Pekuakamiulnuatsh Takuhikan Paalihimat⁹

Ihivgiurhugit Havariyauyut

- Tahamani nayugaqaqtut Quebec-mi unghahiktigiuyut 260 kilometers tunnuani tahamanga Quebec City-mit
- Nunaliitni nayugaqaqtut 15 square kilometers-nik, 2,300-nik innugiaktigiuyut, amigaikpalikparhuni auyangurangat
- Aullatjutait maniktutait tatvani 2021/22-mi tatva \$2.06 million talanik
- Aipannik angikutiqaqtut piqqatigivlugit ukkua Paalihimatkut

Uqqautauyut

Ukkua Kanatamiut Inuliqiniqut Piyunautaitnik Katimayit tuharhihimayut ihumaliurutimingnik tatvani 2022-mi angirhimavlutik tatvaguuk hapkua Itqilliit tatvalu Inuit Paalihimarhanik Ilihakpalikviuyut narruquattaqtut hapkuninga nunaqaqaqtut innutaitnik taimavallaq tunniyauqatagintamik tatvalu amigaktitauqattagamik manirhagiyaqhamingnik. Ukkua Pekuakamiulnuatsh Takuhikan Itqilliit tahamani Quebec-mi appirhuivikmut unniklutiqarhimayut atturhutjuk una Kanatamiut Inuliqiniqut Piyunautaitnik Maligak piqqatigivlutjuk ukkua katimayiyut ukkiumi 2016-mi, tatvuna nallaktauvlutik ukkumi 2020-mi. Pitjutigivlugu tahamna unniklutauhimayut, ukkua katimtiuyut illiituriyaat tatva ukkua kavamatuqatkut qauyimatiaktugaluit tahapkinga manirhagiyauqattaqtunik angikutauihimayunik inmi ukkua angikutigihimayatik kavamatuqatkut namangittut amigarhutik tatva attuganiktiituniaktut.

Ukkua kavamatuqatkut tatvalu avikturhimayuni kavamatkut aivatjutiqattarhimayat tahamna tatvanganin. Kihianiittauq, Ukkua Quebec-mi Appirhuiyit Akkihaktuiyunik ataniktuihimayut ikkayurhugit ukkua Pekuakamiulnuatsh Takuhikan Itqilliit, aittuqtiitugit it \$1.6 million talanik amigaktiitauhimatiitlugit manirhagiyakhaitnik. Tatvattauq ukkua Quebec-mi kavamatkut tunnihimangmiyut haffuminga akkihaktutirhamingnik tatvunga Appirhuivikjuangannut Kanatami, tahapkua huli ihumarhutigihimangitaat huli qanugiliuqniaqtjuk nallaklugulunin tahamna akkihaktuqtauuyut.

Ukkua Nunavut Kavamatkut uqqautihimayaat ukkua NTI-kut tatvaguuk tahamna " ihuarhautaataat ukkua [FNIPP-kut] tatvalu alanganinga tahamani Nunavumi alangakpiaktuk illiitquhianik tahapkua Katimayit havagiyaitniit." Ukkua FNIPP-kut attuqtaat tahamani Nunavumi ' tatva ihumagiyavvluni uqqautauluarhimayut tatvalu aivatjutauvarhuni avatinut ukkuat Nunavut Kavamatkut tatvalu ukkua Inuknik Kayangaipkutihaitnik Kanatami," ukkua maligaliriyuyuni havakvatni uqqarhimayut. Iliitquhiit ukkua FNIPP-kut tatvalu naunaiyautigiyait hapkuninga aivatjutauhimayunik tuhaktitjtauihimangittut huli uvalunin tuhakingitat ukkua NTI-kut.

Una maligaliriyuyut kivgaktuiyut tahapkinga Pekuakamiulnuatsh Takuhikan Itqilliitnik uqqautihimayat ukkua NTI-kut angiqatigingiturivlugit ukkua Nunavut Kavamatkut piyumayaatnik. Audrey Poirier unipkaaktut tatvaguuk ukkua Quebec-mi akkihaktuiyut appirhuiyit illiiturihimayaat ukkua Kavamatuqatkut piyagihimayut hallukitiitvlutik Kanatamiunik tahamna pitjutigivlugu paalihimat havagiyat. Tatva akkihaktuivlutik tatvunga Appirhuivikjuakunut Kanatami, ukkua Quebec-mi kavamatkut arhugutiqaqtut tatvaguuk tahamna ihumarhutauihimayut huli aullangitpat, taimainiaqat uktuqniaqmiyut ahiagut pinahuakutirhanik, hapkuningavalaq anniaktuliqinikut tatvalu ilihaktuliqinikut, Taimainiaktiitlugu tahamna pitiarutigiyayut Kavamatuqatkuni hallaktaulikmat, taimattauq taimaitagiqaqmiyut ajukuhiuklutik taimaitni Kanatamiut nunnaitni, illaliutilugu Nunavut, Poirier uqqallaqtuq.

Nishnawbe Aski Paalihimat Havagiyait ¹⁰

Ihivgiurhugit Havariyaayut

- Ukkuq Nishnawbe Aski Paalihimat Havagiyait (NAPS) tahapkua anginirhauyut Itqilliit paalihimat havagiyait tahamani Kanatami
- Havaktiqagtut 230-nik paalihimanik, kitiqavyarhugit ammihuyut hapkua nunaqaqaqtut, tatvalu 35-guyut aknauyut
- Tatvalu huli havaktiqaqmiyut 40-nik civilian staff
- Havaqaqtut kivgaktuivlutik 34-nik tunnuani Ontario-mi nunaliitni, amihut hapkua tingmiqattarhutik tikkiqattaqtut, pinahunik allatqinik Nunaqaqaqtut
- uqqauhiitnik uqqagunngaktut tahapkuninga: Ojibwe, Oji-Cree, tatvalu Cree
- Paalihimat ilihaktiitauqattaqtut ajikurhiukhugit tahapkua hikkuihagattaqtut paalihimat tahamani Ontario-mi, huli illaliutivlugit tahapkua illiitquhiktutait tatvalu ukkiuktaktumi ilihakpalikutirhait
- Innikutiqarhimayut 2021/22-mi manilikutjutait ungunani ukkiumi manirhagiyait immatut \$52.1 million talanik aullatjutirhaitnik akkiliiktutirhait

Uqqautayut

Ukkua Nishnawbe Aski Itqilliit pihimayuttuqayut hivuliutihimavlutik tahapkua Itqilliit paalihimat havagiyaitnik tahamani Kanatami qangaraalunguktuq. Arhuqutiqarhimayut maligarhanik pivallitirhaitnik ukkuq Itqilliit paalihimat tamaita tatva illikut pimariqattautquvlugit havagiyait ihumagiyaualuquvlugit manirhagiyakhaitnik tunnihinarhimaitumik tatvanganin 2010-min. tahamna avikturhimaninga nunautaat, ughahikturallukmut ayuunaqtuq tatvalu amihungmata hapkua nunaliit tingmivlutik uppautiyagiaqaqtait, ajikuhikuuktat tahamna Nunavut ahianiit allat Itqilliit paalihimat havagiyait nunaliitni avikturhimayuni.

NAPS-kut aullatjutiqagtut nunaliitni ataniktutiqarhutik: illikuaktunik paalihimatkat katimayiqatut katimayiqarhutik tamaitniit tahapkunanga Nishnawbe-Aski Itqilliit Nunaqaqaqtut Katimayitnit. Katimaqattaqtut Aipagutuarangat Katimakjuarhutik ihuarhaiqattarhutik hivutliutiyurhanik havarhanik, hivunigahuaklutjuk tahamna "hatqitqinahualugu allangayumik, aullariqtumik, ihuaktumik tatvalu illiitquhiktuqtumik ihuariyaayumik havakarahuahutik...arhugutigitlutjuk pivaliutiginiagamitku alligiyaayunik tatvalu innutiagiktunik nunaliitnik."

NAPS-kut kauyimangitaat tahamna attuqpanmigamikku ayurhautauvaktuq: havarhaugluit 70-guyut inukangitut, taimaitqalluaktiitlugit manirhagiyarhait akkiyayunik. Tatvanganin Aggasi 2022-min, tahapkua 31-guyut paalihimat havaguirhimallaktut allatqinik pitjutiqarhutik, tahamna PTSD Kinguani Qanurilliyuqarhimayumik Uittayaqutiqarhutik amigaiknirhauyug pitjutavuluni tapkuninga Havaktunik Kayangnaipkutirhaitnik Kullangnaipkutunik Katimayitnit ikkayuhiaqattarhutik.

Huli, tahapkua hivulikiit ikpigiyagaqtut tahamnaguuk ayurhautauvaktuq ihuarhiyumikpalliyuq. Paalihimat havagiyait nunaliitni tauttuqtauvalliyuq havagiyayumavuluni. Tahapkua "auppayaktunik illuvqalgit" (RCMP-kut) tatvalu tahapkua Ontario-mi Avikturhimayuni Paalihimat (OPP-kut) qamaihimangmata tahapkuninga uittayaaknaktunik attuqtiitihimavlutik nunaqaqaqtunik, uttigitlugi, arhaarhimavlugit hapkua nuttaqqat angayugamingnit aullaktihimayait taimani ilihagiaktiitugit nunanut ahinnut. Nunaliit ayurhaktiitahimayut taimani tahapkunanga kavamatkuniit illiitquhigingitamingnik attulikiitahimavlutik ullasiuttainaaknik

attuqtiitahimavlutik, havaktiitahimaittumik uvalunin hivulirhamingnik takkuyungnangittutik.

Ayurhaktiitauvakalluarhutik, taimaitkalluaktiitlugi ukkarhimayut tahapkua ayurhautigiyait arhukutigivarhugit annuarhutigivaktait takkarhivalliyavuluni nakuuttut ihuarhivallialiqtuvluni. Tahapkua nunaliit ikkayutiqaqpalliyut illikut nanminikturhutik ataniktuiivlutik paalihimaqalligamik. Ukkua OPP-kut, itqumayavuktut huli tatvalu ukpigiyagittutik, illiituvalliyut ingmingnik qauyimallikpaliavlutik ublumi havagiyamingnik ikkayupalligahuarhutik turhiktuqtaugangamik. Tahapkua illikuaktut nanminikaktunik paalihimat havagiyaitnik pitjutavalliyut tahapkunani Nishnawbe Aski Itqilliit nunaliitni akkugirhivaliutigivlutjuk, ikkayugitigirhutik nippiqaqatigillirhutik kavamalliqiniquq tahapkua kavamauyut nallagiqallirhutjuk.

Uqqautjiyumayat hapkua kitkut Itqilliit uvalunin Nunaqaqaqtut Inuutait ihumanigata ajukuhikuqut tahapkua illikut paalihimaqagumanigata tatvaguuk inmiknik ihumarhugiaqaqtut nunaliitniit piyumayayugiaqaqtug hivuliutlugit, taimatut piqangitpata, uktuttigiralluaklugi ayuunaakniaktuq. Ataniktullaitaat tahapkua kavamatkut, kihiani tunnirhimayugiaqaqtaat nanminirilutjuk hapkua nunaliit innutaitlu. Taimaniaqata, ikkayugiqariaqaqtut innuliyuyuniit tatvalu ilihaktulikunik tamaitni nunaliitni.

Tatva hiviituvuluni ahuuqnaqtuq tahamna apqutayug, ayurhautauvaktuq tatva ihuigiyaunigumi inukniit nunaqatigiyakniit. Paalihimat havagiyait unnanminaittutik arhuuknaktut, kittugalluaklutik paalihimat, arhuqnakpiakmata tahapkua ihuinarutahimayut tatvalu anniktauhimayut. Kihianiungmingmattauq pimariuniakmat tatva tahapkua ilviit innutiitit hapkua tqauyimangmata illiitquhigtutunik, uqqauhiyayunik tatvalu nunaqatigirhutik tahamna paalihimavlutik havagiyait.

Nunavik-mi Paalihimaqaviat¹¹

Ihivgiurhugit Havariyaayut

- Kivgaktuivlutik 14-nik nunaliitnik tahamani Nunavik-mi, innugianganiaqatqut 14,000-nik
- 81-guyut havainaktut paalihimat, hitamaayut (4) Inuinauvlutik tatvani 2020-mi ukkiumi (aipagutuarangat unipkangitni)
- 9-guyut havakviatni paalihimaungit havaktigiyait, 8—guyut Inuinauvlutik (2020-mi aipagutuarangat unipkangitni)
- Aullatjutait manighagihimayaat \$28.3 million 2020-mi, tammaqvarhimayuq tatvargarhimayuq FNIPP-guniit
- Kativik Avikturhimayumi Paalihimat Hakkugiktut aullarutahimayuq 1996-mi, attiktauhimayuq Nunavik-mi Paalihimaqaviat tatvani 2021-mi
- Paalihimat' Ayungitutaitnik iliharhimayut atturhutjuk una Québec-mi *Paalihimat Maligaat*

Uqqautauyut

Attiriyaatik allangurhimayaat tatvanga Kativik Avikturhimayumi Paalihimat hakkugiktut tatvalu ahivarhutjuk una tainnia "Hakkugiktut", ukkua Nunavik-mi Paalihimaqaviat ahivagumagamiitku tahamna naunaipkutahimayuq ningamanimik uvalunin qayanginittutit havaqatqut. Taimatut attiqarumagamik nallaumatiaktumik naunaipkutigilugu tahapkungina nunaliitnik kivgaktuqatqut. Ihumagiyaqaramik hatqittiyumavlutik pittiaqtunik tatvalu havatiaktunik paalihimat ikkayuqvlugit tahapkungina Nunavik-mi nunaliitni tatvalu nakkuatut malliqayautiaqvutluk hapkunanga illikut paalihimaqarumayunik Nunaqatqut nunaliitni havariyaayunik aullatjutaitnik, ataniktutaitnik tatvalu ikkayuqtiyunik kivgatiqvutluk.

Ukkua Paalihimat Ikkayuqtiyut qauyimayaunirhauyungnarhiyut Nunavumiut Inuinnik, taimattauq kivgaktuqtiungmata tahamani avikturhimayumi qanninirhauvutik tahamanga Nunavutmiutniit. Kihianittauq Nunavumiut Inuit qauyimangmiyut tahapkungina kangunaktunik ihuinarutigihimayaitnik tahapkia Paalihimaqaviat.

Kihiani, atauhik una pihimayaat ukkua Nunavik-mi Paalihimaqaviat tatva pikkangititlugit tahamani Nunavumi tatva tahamna Aullaqattarhutik Ingilgainaktut Ayurhaktunik Ikkayuqtiyut, ikkayuqtiqatqatuk tapkia innulikiyuyut tatvalu una paalihimayuq. Ukkua Aullaqattarhutik Ayurhaktunik Ikkayuqtiyut kihimayut ayurhaktunik tahapkungina 550-nik qanugillirhimayunik tatvani Puvirnitug-mik pitjutiaqatitlugit hapkia Inuit ihumamingnik ihumallurhutik ayurhautiaqatqut. Qaningani 90 pusinnik hapkia qanuriliyuqarhimayut paalihimaqavikalluarhutik ayurhautiarhimayut, tatvalu ikkitunuit 6 pusinnik tiguyavlutik ittiktahimayut.

Taimaitkalluaktitlugit, kihianiungmiyug, unna Nunavik-mi paalihimat Ikkayuqtiit ayurhautigilluaktaat tatva havaktirhailuqattarhutik tatvalu havarhimaakturhanik Inuinaknik paalihimanik. Tatva ikkitpallarhutik hapkia Inuinait havaktut taimaaqatqamata havaktigiyait: tatvani 2020-mi kittiqavjakpiarhutik hapkia paalihimat taimaarhimayut, ammihut hapkia paalihimat allanuit paalihimaqaviknut nuttirhimayut tahamani Quebec-mi. Ilihaqattarahukhutik paalihimanik, huli allaat paalihimaqaviiit arhaakpagait.

Nunavik-mi Paalihimaqaviat Qaitquihimayut hapkungina SQ Quebec-mi Paalihimanik 122-nik uppautihimayut tatvani 2020-mi, amirhuikhutik naunaiyaiyaqtuquyavlutik ayungitnamik. Ilangitnik naunaiyaiqatqatqatqut ukkua Nunavik-mi Paalihimaqaviat ikkayurhugit hapkia SQ-kut Paalihimat. Una FNIPP-kut angikutaat naunaipkutiaqmat

qanuq ukkua Nunavik-mi Paalihimat Ikkayuqtiit havaqatqamangtatvalu qanuq havagiyarhagin'ngitaitnik.

Ukkua Kativik-mi Avikturhimayumi Katimayit, katimayiqatqut niruqtauhimayunik katimayiyunik tamaitniit Nunavik-mi nunaliitni, ukkua ataniktuqatqut hapkia Paalihimaqaviat. Ukkua katimayit havaqtiqatqut uminga ataniulluaktumik, uma havaktigiyait una paalihimatkut angayuqanga. Hapkia paalihimatkat katimayiqangittut kivgatiyurhanik nunaliitnik.

Ukkua Nunavik-mi Paalihimaqaviat takkuhimayut hapkungina Inuinait Paalihimanik havaktiarhutik taimaaqatqatqut tatvanganin 1996-min kihiani ukturhimaakpaktut nutanik ukturhanik. Ublumiuyug havarhamik uktuqallikmiyut hamna ihuariyauvalliuyug: tapkungina malrukni nunaliitni, hapkia atautik paalihimat hiimautigiqatqatqut malrukni piriaqniitnik havaqattarhutik. Tahamna ikkayutauulluaktug hapkununga maniqamut angunahuaqattarumayunik taima ihuaktug unnaguirhiqattarhutik, tatvalu taimattauq hapkia nunaliit takkuqattarhutik attauhiit hapkia paalihimat, himmautigikangata.

Taimangukalluaktitlugit ikkitqalluarhutik paalihimat, hapkia uqqarhimayut tatvaguuk harimmanaktug Inuinaknik ataniktuqatqamata tahapkia paalihimat, ataniktuqatqamata hapkungina Kativik-mi Avikturhimayumi Katimayitni. Ukkua SQ-kuni Paalihimat qauyimangitmata illiitkuhiitnik pitquhiitniklu tatvalu innuhiitnik hapkia Nunavikmiut tatvalu ukkua Nunavik-mi Paalihimaqaviat, taimaitmata tahapkia SQ-kut Paalihimat nallakpaktugalluit nunaliit ihumallutaitnik ikkitagangamik nunaliitnun, kihianittauq ukkua SQ-kut nallaluaktait hapkia ataniriyatik hillataniit Nunaviup. Hamattauq uqqauhik ayurhautaungmiyug: ukkua Nunavik-mi Paalihimaqaviat havaqatqut kabluatut uqqainarhutik, tatvataug ukkua SQ-kut uuiiitittut uqqauhiqarhutik, tamakmik ukkua paalihimat havaqarhutik nunaliitni innugiaktuni Inuktitut uqqauhiqatqut.

Tahapkia Paalihimaqaviat nirruqtut huli taitai ihuatqiyunik manirhagiyarhamingnik tatvalu Inuinaknik paalihimanik havaktiarumavlutik hivunirhami. Tamna ihumagiyaat uqqautiyumavlugit hapkia Itqilliit uvalunin Inuinait Avikturhimayuni ihurhaiyumakpata illikut naniniqarumakpata paalihimarhamingnik: Ihuakpiaktug, kihiani hukkaitunuakmik ihuarhaigallitpatjuk. Tatva Ihuinlutiqaqatqatqatqatqut hunavaluit allanguqatqatqut. Atauhik una ihuakutauniaktug tahapkia mikitqiyavuktut Paalihimaqaviat ihuarhaiyungnaktut ukkua timiuyut alanguktirutaitnik kilaminuak tahapkunganiit angitqiyayut timiuyuniit.

Iliitquhiktuqtauyut tatvalu Attugauqattaqtut

Taiguaklugit attugauhimayut naunaiyautait naunaittut attuqtaubarhimayut:

- Tahamna illikut-ataniktuihimayut paalihimaqarhutik ayungnakpaqalluarhuni, kihiani tamaita hapkua timiuyut uqqarhimayut nakkurutauqparhimayuc;
- Ayurhautigivallakpagait ikkayungitmata hapkua kavamauyut, ammigaqattaqtiitlugit manirhagiyakhait, tahamna nirriugnaktuq;
- Tahamna uktutauyurhaq tatvangariaqatqut arhuquttiaqatniiit tunirhimallutik tatvalu ataniktuiyumayuniit illiquaklutik, tavangaungittuq angiyunit kavamatkut havaktigiyaitniiit;
- Tahamna pimariuvluni piunirhauyuq hapkua Nunaqaqatqut nunaliit illikut nanminiqalutik paalihimaqariaqatqut kivgaktuiyurhanik uvalunin, ihumagilluaklugu hamna, ataniktuqtaulutik tatvalu hivuliktaulutik inmingnik Innutigiyamingniit.

Ukkua Nunavut Kavamatkut (GN) arhuqhutik pinnahuarutigivlutjuk tahamani Nunavumi illaliutiyumavlugit tatvunga FNIPP-gunut.¹³ kihiani qanuq tuhaktiitihimagalluaqat Nunavunmiuttaqnik Inuknik hivittuyunik aivatjutiaqatitlutik? Qanuq ukturhimavat tuhaktiitinahuaklutik Inuinaknik mamihautirhanik taimaniknittanik ataniktuqtaubarhimatiitlugit tatvalu huli anniktuqtaqatqatitlugit tahapkunanga Paalihimatkuniit RCMP-kuniit? Imaaqaq ukkua GN-kut, ukkua kivgaktuiititlugit timiuyut tahapkunanga Kavamatuqannik, nirriugiyaugalluaqat huli taimavallaq ataniktuinnigivat? Uvalunin ahiagut illikut-nanminiqatqutitktautq tahapkuattut amihuyut illikut-nanminiqatqutunik timigiyauniaqat ajikuhiuklugit hapkua kullanittut?

Hillatani Nunavut, ukkua Nunavut Kavamatkut tuhaktiitihimagalluaqat allanik ikkayuqtrhamingnik, nirriugiyauttitlugit kavamautiitlugit kivgaktuingmata amigaiknirhauyunik innugiakningat Nunaqaqatqut? Taimaiqattaqmingmata, paalihimat arhuqpallagangata taimattaug ihuinaakpallalirutauqattaqmiyut taima ikpigiyauqattaqmata allanni ajikutaitni nunaqaqatqut timigiyaaitni.

Ukkua Nunavik Paalihimaqaqviat tatvalu ukkua V Division Paalihimat parnaiyahimayugalluit ikkayuqatigirahuakhutik havaktirhakhiukatigiklutik kihiani taimaingitpiaktut tautuqtuuyangitutik, tamakmik ukkua timiuyuq piqqatiangitutik Inuinaknik havaktunik.¹⁴ Tahapkua allaat timiuyut kulaani tuhaktiitahimangittut Nunavut Kavamatkunit, uvalunin tatvanga Kanatamiutat Katuyikatigit kivgaktuiyaktut tamaitnik illikut nanminiqatqut timiuyunik ataniktuqtauyut tahapkunanga FNIPP-kunit, ukkua Itqillit Anayuqangit Paalihimat Katuyikatigit (FNCPA-kut).

Ukkua Itqillit Angayuqangit tahapkunani Paalihimat Katuyikatigit-kuni (FNCPA)

Ukkua FNCPA-kut aullarutihimayut 1993-mi ihumagivlutjuk ikkayurumavlugit hapkua illikut ataniktuiyut nunallitni ikkayuqtauvlutik tahapkunanga FNIPP-kunin.¹⁵ Angayuqangit Jerel Swamp tatvani Rama Paalihimaqaqviatni tahamani Ontario-mi ublumiuyuq angayuqanguyuq tavani FNCPA-kuni. Angirhimayut tatva ammiyuyut hapkua atugauvaktut iliitquhigiyayut qanuriliyuqarhimayuni naunaiyaktauhimayut ukpiknaktut tahamani Nunakjuami.

Amihut hapkua Paalihimaqaqviat. Ihumagiluarhugit hapkua RCMP Kanatami Paalihimatkut, qimmaihiyuyut arhuvalaaq ulurianaqtumiittitvutik taimanganin qangaralluq ukpigiyauhirhutik, inmi uqqallarhimayuc. Hapkua Paalihimat illikuaktunik ataniktuqtauyunik katimayiitnik qauyimatiyauniaktugalluit hapkua nunaqaqatqut illiitquhiitnik tatvalu uqqauhiitnik qangirhingitqalluarhutik tatvalu taimani ayurhauvaktunik, attauhikmiit nunaqatigingitqalluarhutik.

“Taimaititlugi, Illiitquhiktuqtingimiyavut tatva nirpaititlugit nunaliitni uppautivaktugut uvalunin huliluqatqatitlugit taima ilihimayugut piikatauyaktuqluta,” Swamp, una Akwesasne Mohawk Itqilliq, unirhiutiyait ukkua NTI-kut. “uvanga, inukmik tuqquyuqagangit, amihuyut hapkua iliitquhiit atturiaqamata. Atturhimayunga tuqqunayuliqiniqut naunaiyaiqattaubarhuna 20-nik ukkiunik avatqutut tahamni Itqillit Paalihimat havakviitni, hapkua nunaliit qauyimayut uvanga piitiakpaktunga illiitquhiit ihumagivlugit. Taimaingittut hapkua amihuyut Paalihimaqaqviat uvalunin paalihimaqaqviit qauyimangittiaktut illiitquhiktutayunik.”

Paalihimat angitqiyani paalihimaqaqviyuni ikkayuqaktugalluit havangitagangamik tahapkunani Nunaqaqatqut nunaliitni, kihiani ukpiknaqqiyaungittut nunaqaqatqut havagiyaitnik, Swamp uqqallaktuc.

Kittut hapkua timmiuyut aullarutinnahuakniqata ikkayuqtiginahuaklugit ukkua FNIPP-kut naunaiyakvigilugit nallagiqatqatit hapkua qauyimatiaktut tatvalu qanuq atturhimayaitnik allaat Itqillit hivuliktiit, una uqqallaktuc.

“hapkua paalihimaqaqviit illikut havagiqangittut. Illikuagiqangittut, ikkayuqtiqagiqatqut,” Swamp uqqatquc. Hapkua amihuyut maligait tatvalu ataniktutirhat havariyuyut aullatjutirhaitnik hapkua illiikut Itqillit Paalihimaqaqviit kihianitauq, namannarhimangimiyut Swamp uqqatquc, “Atturiaqatqatitlugit hapkua maligayut tatvalu aullatjutiit ingikturhuta attuqaktavut avatingnut ikkayuqatigirhuta. Ammigangittugalluit paalihimatkut hivulliktinnik hapkua ikkayuqtigirhutik tuhaktiqattigikpaktut hunnanik maligakniklu piunirhauyuniklu attugauyurhanik.”

Ihumagiyaavallivlutik Allangutirhat: Ikkayuqtirhat tatvalu Paalihimaqaviat

Tammavallaq tahamna Nunavut unghikpallaqattaqtuq hulilugarutauyunik pitjutauyuniklu humiliqaaq tahamani nunakjuami, ihuilluttauqpaiqtuq tahamna Inuinaknut tatvalu piyunauteitnut illikuakutaitnut tatvalu illikut kavamattaquttirhaitnut. Illagiyauyuq tahamna unghiktinginninga tatva huli aullahimaaktuq ublumi taimangaraalluq ayurhauttigivallaakhutjuk ataniktuqtauvlutik tahapkunanga kavamatuqatkuniit tatvalu avikturhimayuni kavamauyuniit.

Paalihimaqaqniaguaptu illikut tahamani Nunavumi, piyagiaqaqniagtugut tammakiklugit hapkua Ihumarhutikhat Allangutirhat – nutanguqpiaglugit hapkua attugauyurhat kittuniit paalihimiqinnigumik. Angivallaakniaktuyagalluarhuni tahamna havarhaq, nallagiaqaligapitiitku hapkua innutivut tahapkualu ikkayuqtigiyavut. Tatva ammihut hapkua nippiqaqtut nallagiaqaqtavut.

Tahapkua nippiqaqtut havaktigiyait hapkua Itqilliit paalihimat timigiyait hapkuavalaat havagiyaitnik naunaiyaktahumiyut unipkagiyaavlutik tiitiqani qullani. Uvallunin, pimariuvallaaktut, hapkua nippiqaqtut paalihimat kivgaktuqait.

Uvallunin tahapkua illagiyauyut allani kablunangungittuni nunaliitni akkihaktuiyut ajikutaitnik ayurhautiqaqtut paalihimat anniktiritiitlugit.

Taimaatuttauq una Robyn Maynard, makpirallurhimayuuq tahaffuminga Kanatamik tatvaguuk “aullajuittuq ihumagiyaunginarhutik allagiyaunginarhutik uvinniit, aknaungmangata angutaungmangata, innuhiit tatvalu nakkit nunaqaqmangata [nanni] nunani ningamayut akkiyaktuivlutik tatvalu pitiaktaungitnamik narrugiyavlutik innuhiit, uvinniit tatvalu maniliurutiqaungitnamik.”¹⁶

“taimangaralluq qanuvallaq paalihimat innuaqattarhimatiitlugit atturhutjuk tahamna maligauyuq Kanatami maligak,” Maynard tiitirahumayuuq, taimavallaq ihuariagiyauyuq tahamna allangutirhaq qanuq paalihimat havagiyaitnik tahamani Kanatami.¹⁷

Tahamna allanganinga tatvalu ajikkuhiukninga hapkua Pulgiit Kanatamiutat tatvalu tahapkua attuqtiitauvarhutik “huli tamaat nunaqarhutik ataniktuqtauyut” ayurhautiginnarhutjuk kihiani tamakmik tahapkua atturgauhimayut “qanuvallaq ihuangitpiaktumik ittiktaupqaqtavurhutik, ayurhaktiitauqparhutik paalihimanit anniktitaubarhutik, niqqailluqtiitauvarhutik tatvalu hullingitutik nuttaqatik arhaaktuavaktut.”¹⁸

Tahapkua ajikutaringmiyait uqqautigihimayaitnik allaptauq pulgiup Kanatamiutat makpiralluqtip, Desmond Cole, taimattaq tiitiraqhimangmiya: “Tahapkua taimangaralluq hivulipta ayurhautigivarhimayait ihumagivlutik katitjutigihimayavut tahamunga, tatvalu piyagiaqalliktugut

ikkayuqatigikluta nallaqatigikluta, ikkayurhimaakluta, tatvalu tamapta ihuarhaiqatigikiakalliktugut nakkutqiyamik nakuuatut hivunirhaptinik.”¹⁹

Tatvalu hakkugiktuniktaup nippiqaqtut hapkua allaat Nunaqaqaqtut nunaliit tahamani Kanatami, umattut Pam Palmater uqqalarhimayut hivuani, uvalunin una Tanya Talaga naunaiyahimayut tatvaguuk ihagiatinnaktut huli unipkaliuqtauyurhanik tahapkua attugayut qauyimayauligalluaktiitlugit:

“tatva kiutjutigivagait tahapkua kavamatkut ilihimangitnamik qanurilliuikutirhanik taimatut katimatjutigiyumaqattaqtait. Taitai huli nallaktautiitlugit katimatjuttauhimaakliit. Huli naunaiyarhimaaktigu. Qanuq ikkayutauniakmat? Qanuq uvaptingnik ikkayutiginiagaptiitku?”²⁰

Tatvalu piunirhauniakmat pimariuluni tatva nippiktautiginiakmatjuk hapkua Innutivut, innulramiit tatvaku inniqnittuqait.

“Piyagiaqalliktugut hivumunahuarutigilugu allatqinniq paalihimat havagiyaitnik, kihiani tatva uttaqiyagiaqaqtugut,” Madeleine Redfern uqqautiyait ukkua NTI-kut. “Ublumi uvagut piyungnangitnapta taimaaquyugit ukkua Paalihimatkut angikutigihimayut attiliurhimavlutjuk’.”²¹

“Hinnaaktuyaaknakniaktuq tatva tahamani Nunavumi illikut nanminiqualigupta paalihimanik,” QIA-kuni havaktuq uqqarhimayuq. “Kihianittauq aullagutigilugu tahamna havalluaknakniaktuq.”²²

Tatvalu itqaumallugu uma innuttuqaup Mariano Aupilaarjup uqqauhia tatvaguq:

“Nanminiqualigupta Nunavumi Kavamaqqaligluta, illiffi inulgamiit havarhaqaqluakniaktuhi, ihumagiyagiaqaqniaktuhi tatva qanuq uvagut Inuinauvluta uttiqtinniaqittigu tahamna Inuit Qauyimayattuqangit.”²³

Tamna atauhik makpiraq taiguaktauluatqiyauyuq tatvani 2000 ukkiut attuliktiitlugit titiraqhimayuq tatvaguk kilaminuak ihumarhutauyuqhanik attuqtauligiangita tatva nutanguktiklugit tahapkua havagiyauyurhat.²⁴ turhiktutigilugu una ilihaktuq ilihaiyunguqulugu, tatva uktutigivlugu, nakuuatut iliitpaliutiginiakta. Tatvalu tahapkua havarhitauhimayut hivuliktiutquyahimavlutik nakuuatuttauq hivuliktiutjaringiaktut ikkayuqtautialigumik.

Taimattuvalaaq, ukkua Paalihimat RCMP-kut ataniktutait tahamani Nunavumi nutqariaqalliktut taimaaktaulitik. Inuit piyagiaqalliktut hivunirhilutik paalihimat havagiyaitnik, tahapkua RCMP-kut Paalihimat ikkayurhiitlutik. Hapkua Inuit nunaliit piyumakpata, ukkua paalihimat RCMP-kut ikkayugungnaktut pimariyunik tatvalu ikkayutauiaktunik tahapkungu Inunait-hivuliktauyut paalihimat havagiyaitnik. Piyagiaqalliktut tahapkua Paalihimat RCMP-kut ataniktuihimaitumik ikkayuqlutik, taimaitpalikmata ahinni avikturhimayuni, taimatut illiitpaliagiangita qanuq pittiaqattaqlutik tahamani Nunavumi. taimatut, ukkua Paalihimat RCMP-kut arhuklutik ikkayuqtiuyungnaktut imattungittuq arhuvallaaq pittiangittut maliqainaklugit taimanikniitat-kavamatuqatkut ataniktuitjutait.

Taimatut kivgaktuitiagungnaktut uktutigilugit, tahapkua Nunaqaqaqtut Paalihimat havagiyait ataniktuilugumik. Tahapkua paalihimat RCMP-kut havagiyait ikkayutiitluagumik Inuinaknik, naunaitiarhimalutik havagiyait, ihuarhitihimaatiaklutik hapkua aullatjutirhait ahiagungittuq qauyimangitaitnik hapkua Paalihimat RCMP-kut. Taimatut takkunarhiniagalluaktut ublumi ayurhautaayunik ikkayugahuaklutik, taimattutauq tahapkua Nunaqaqaqtut Paalihimat havagiyait uttikiitauvaliyangita tatvalu tahapkua kavamaliqiyuyut illiiturivaliyangita havatiakpauhiitnik.

6. Tukkiutijakhangit

Hapkua nuutiqutauyut uktuquyauvlugit ihumagiyauyut nainarhimayununik tatvalu hivituvaktumik havariyauyukhat, hamna hivituyuq havagiyumayaat tahamani Nunavumi piqaquvlugu hapkuninga Inuinaknik-hivuliktiqaqtunik pallihimanik havaktiqaqlutik illaliutihimayunik tatvunga RCMP-kunik uvalunin ahianik pallihimanik havakviuyunik turhiqtauhimakpata uvalun aniqatigilugit.

Amigaitpalaakmata hapkua nallunaktut havarinahuaklugit hivituyuraaluknik havariyautqutauniqata, kihianiuvalaak hamna ihumagiluarhugu tamatqirlugit nunani katimatjutauyagiaqaqtitlugu hivulikpaakmik . tahamna uktuqtauluni ayunavyaniaktuq allangatjutait pitjutaulraahimatiitlugit hapkua kaplunaat iliitquhikmingnik arhurhaklutik attulikquihimayait piiktaulraqtiitlugit.

Tamatqiqlugit, hapkua uktutirhat piqquyauhimayut tigumiaktait hapkua Inuinait; ihumarhutiagiaqaqtut hapkua avikturhimayuni tatvalu kavamatuqatkut kavamariyait, tatvalu huli hapkua ajikutariyait katimayuyut, tamatqiumalutik ataniktutiitik aturlugit hatqirhiyagiaqaqtut ikkayutirhanik tatvalu ihuaqtunik ataniktutirhanik ihuarhitihimalugit hapkua nanminiriyait kavamatarumayut havariyumayaat, tatvanganin ingmiitauq ahivaaklutik havagihuiqlutjuk.

Nainarhimayut Havariyauyuqhat

Inuit Timigiyaait:

- #1** Havaktiqaliklutik Havariyauniaktunik Ataniktuiniaktunik Katimayuniaktunik ihuarhaiyuqhanik parnaiyautaniaqtunik ataniktuiniaktunik hapkuninga ahivpakpaliatjutirhaitnik pallihimat RCMP-kut havagiyaaitnik iliitqupaliallutik hivumuvalialutik Inuinaknik-hivuliktiqalikpaliallutik tahamani Nunavunmi, ihumagiluaklugit hapkua Inuit uqqauhiit tatvalu iliitquhiktutait, illaliutilugit hapkua avikturhimayuni, kavamauyut tatvalu RCMP-kut piqqatauhimaaklutik. Kiiqtut piqqatauniakmangata, havariyauniaktut tatvalu kiiqliirhait havagiyauniaktut ihumarhutauniaktut hapkunanga katimayiyuniit. .
- #2** Havaktirharhiuqhat tamaitni Nunavumi nunaliitni havakniaktumik iliitquhiktutinniq tatvalu tuhaayiuvalkuni avatinut RCMP-kunik, nunaqatigiktunik, Maligaliqiniqt Katimayigaqqaatni, tatvalu kavamatkut havakniitnik.

RCMP-kut Pallihimatkut:

- #3** Ihuarhaklugit hapkua ihumakut anniaktailitjutirhaitnik takkuukutirhaita havarhat, HealthIM, atuqtauvalliktut ahiani avikturhimayuni Nunavumi.
- #4** Piqqatauluni ukkua Havagiyauniaktunik Atanguyuvlutik Katimayiyut hivuliktayut Inuit timigiyaaitnik munarhiyulutik nuutiqpaliallutik tatvanga Paalihimaniit RCMP-kuniit tatvalu turraqpaliatjutigilugit hapkununga Inuinait-hivuliktiaqhat paalihimanik.

Inuit Kavamagiyaait:

- #5** Hatqirhiyagiyaqatut ihagiagiyauniaktunik ikkayutirhanik, ikkayuqattaqlutik tatvalu piqqatauqattaqlutik Inuit timigiyaaitnun tatvalu RCMP-kunun, maliqalugit inmi hapkua takkurutiit ihagiagiyaunik, havagilugit hapkua Nuttiitjutahimayut nampaqatut #1 akungani #4 tatvalu #8 akungani #13. Hapkua ikkayutirhat ihuarhaktayagiyaqatut iluani attauhik ukkiuk attuqaqtiitlugu hamna unipkaliuktautarhimaliqat.
- #6** Inuknun tuhaktiitayagiyaqatut tatvalu ayuqnaitumik tuhagarhauyagiyaqatut Nunavummiutnut hapkua naunaipkutaitnik Itqilliit tatvalu Inuit Paalihimat Havagiyaaitnik (FNIPP-kut) angikutahimayut attuni Nunavut Kavamatkut tatvalu Kanatami Kavamatugatkut tatvalu naunaitarhimayut hapkua aivatjutigihimayait turhiutigihimayait ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait.
- #7** Havaqatigilugit ukkua NTI-kut tatvalu V Division Paalihimat havaqatigiiriangita attuni ukkua ayungitut ihumakut anniaktulikiyit tatvalu ukkua paalihimat uppautiniahaaqtiitlugit kittunik inuknik ihumamikut uittayaaktiitiyuq.

Qittiraqat

Inuit Timingit:

- #8** Maliqalugit ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait, aullaqutivalialugit hapkua nunaliitnun katimayakuqattaqlutik tamaitnun Nunavumi nunaliitnun naunaiqviyagiyaqatutlugit ihumagiyaaitnik paalihimat havagiyarhaitni. Appirhiyugit hapkua innuhaat akunganilu tahapkualu innikniitugit hiviliutilugit qanuq qayangaitiaqtumik tatvalu munariyautiangita nunaliitni ahianik ukkua RCMP-kut paalihimaqaligumik taimatut nutanik ihumarhutikhanik tuhakviginahuaklugit tamaita Inuit illaliutigangita tungavirhaitnut Inuit iliitquhiktutaitnut
- #9** Maliqalugit ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait, aullaqutivalialugit hapkua aullatjutirhat qaritayaqut hillatani Nunavuu piqqatigilugit hapkua alaat Nunaqaqatut, illiqt nunaqaqatut, ilihakpalikviyut tatvalu nunatlaatni nunaqaqatut ihumagiyaqatut paalihimat havagiyaaitnik ihumallutiyaqatut ihumagiluaklugit hapkua katirhuinniq nakunirhauyunik havariyamingnut attuqtauyurhaniaq tatvalu iliitjutigilugit hapkua ihuiluttahimayut nanminiginiaktamingnik kivgaktuniaktunik paalihimaqaligumik. Hamna illaliutigangitaqatut ikkayuqtiigilugit hapkua ahiani nanminiqatut ataniktuqtauyut Itqilliit timigiyaaitniit tatvalu qauyigivalianahuaklugit ayuqparhimayait nunagiyaaitni havakvigiylugit.
- #10** Maliqalugit ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait, aullarutilutik aullatjutirhaitnik ihumagiyaaluaklugit Nunavumi attuqtauniaktut tatvalu Inuinait-Ihumagiluaklugit Qanugiliyuqarhimanigat Paalihimat havagiyamingnik takkuktautjutirhaitnik unipqaliuqutirhanik – qanuq tuqqiqaqniaqa tatvalu iliitquhiqaqniaqa tahamani Nuavumi Inuinait piyumayaitnik? Illaliutilugit tamaita hapkua ikkayurumaniaktut inuit qajangnaipkutirhaitnik, illaliutilugit ukku Paalihimat RCMP-kut, kihiani ihumaginahuaklugit hapkua alaat nunaliitni ikkayuqtiyuqattaqatut, illaliutilugit hapkua avikturhimayuni ikkayuqtiyuq hapkuninga Imiknikut Ayurhautiqatut Innuligamik FASD tatva qautimayayagiyaqamata tatvalu ilihakpaliutjurhanik.
- #11** Maliqalugit ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait, katirhuktugit tamaita hapkua iliitqurhimayait tamaitniit avikturhimayuni nunaliitnin katimatjutahimayut, hillatani Nunavumi qaritayakut ikkayutayut (illaliutilugit hapkua naunaiyautahimayut nanminiqatut kivgaktuyut ataniktuivlutik paalihimat havagiyaaitnik) tatvalu Piiktiitlugit Ikkayuhiaqutaitnik Manighagiyaaitnik havagiyaaitnut atugayut ihumagilugit ahianik himautirhaitnik parnaiyautigivalialugit nanminiqutirhaitnik paalihimanik ataniktuqtaulutik NTI-kut kavamaqaliqata nanminiqmik.
- #12** Maliqalugit ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait, aullarutiluni aullatjutirhaitnik nutirutikhaitnik himautirhaita paalihimat havagiyaaitnik hapkunanga Nunavut Kavamatkut tatvalu Paalihimat RCMP-kut tatvalu atuqpaliallutik nanminiktarhimaligumik kavamatarhimaligumik ataniktuqtaulutik NTI-kut.

Inuit Kavamagiyaait:

- #13** Hivunirhitlugit avikturhimayuni maligakmik turaqniaqtunik Nunavumi tamaatqirhimalugit paalihimarhaitnik nanminimik havakturhanik, havaqatigitiaklugit hapkua katimaqatigiqattaqlugit Inuit timigiyaait tatvalu ukkua Maliqalugit ukkua Havagiyauniaktunik Ataniuvlutik Katimayait.

Inniqtirutait Tiitigat

2. Hivunirhitjuk

- ¹ Jackie McKay, "Paalihima uma hiqqurhimaya Sanirajakmiutaq angut unipqaaqtuq apirhuqtauyami inminik nanminiq kapiahuqtuq innuhikminik," *CBC Pivalialiriyiit* (Iqaluit, NU), March 2, 2022, hatqitauhimayuq April 9, 2023, <https://www.cbc.ca/news/canada/north/jeremy-nuvviaq-inquest-sanirajak-rcmp-shooting-1.6369780>
- ² Scott Wortley, Akwasi Owusu-Bempah, Eric Laming, Carae Henry, *Paalihimat Arhuqharhutik Anniktirivlutik Havaqaqtut Kanatami: Ihivgiurhitiitlugit hapkuninga unnipkangik katirhuqhimayunik, ayungituut uqqauiit, tatvalu tatvani hapkua hillakjuamingarhimayut naunaiyaiyuut tiitiraqhimayait* (Toronto, ON: Kanatamiut Ihuinahimayunik Maligaliriyiita Katuyikatigit), 16, Hatqitauhimayuq April 9, 2023, <https://www.ccja-acjp.ca/pub/en/wp-content/uploads/sites/8/2021/08/Full-Report-PUF.pdf>
- ³ Thomas Rohner, "Nunavumi amiraiqnirhayut hapkua paalihimanik tuqquatauhimayut 'naunaitpiaktuq tahamna kimiruqtauyaguaqatuq,' uqqalarhimayuq una ayungittuq unipqarhimayuq," *CBC-kut Pivalialiriyiit* (Iqaluit, NU), July 13, 2020, hatqitauhimayuq April 9, 2023, <https://www.cbc.ca/news/canada/north/nunavut-police-related-death-rate-high-data-1.5645619>
- ⁴ C.C. McCaul, "Uqqautait umma C.C. McCaul tatvani Angmaqtigtatutiitlugit Apirhuiniahaaktiitlugu ukkua Maligaliriyiit hallaktut uminga Sinnisiak, una Inuinnaq Appirhuiyitnun Turaaqtiitayuq Innuarhimakmat, appirhutauniaktiitlugu umanga Ihumaataq Ataniuluaktuq Maligaliriyimariq Harvey ukkua Ihumattaat, tatvani Edmonton-mi, Alberta, Aggasi 14th, 1917" (Edmonton, AB: Douglas Co., 1917), 6, hatqitauhimayuq April 10, 2023, <http://peel.library.ualberta.ca/bibliography/4329/1.html>
- ⁵ R.G. Moyles, British-mi Maligait tatvalu Ukkiuktaktumi Angutiit: Una Quviahutauhimayuq tatvani ukkiumi 1917-mi Ihuarhimayungnik Apirhuihimaatiitlugit ukuninga Sinnisiak tatvalu Uluksuk, Hivulikpanguvlutik ukkua Inuinait Ukutuqtauhimayuq Ihuinahimayuq Appirhuivikmi Atuhutjuk Hapkua Kablunaat Maligait (Saskatoon, SK: Uatani Kungialiuqtiuyuni Ihumarhuqti Makpiraniaq, 1979), 8.
- ⁶ Nunavut Tunngavik Timingat, 20013/14-mi *Aipagutuarangat Unipkangitni hapkuninga Iliitquhiitnik Inuit Pitquhiitnik tatvalu Innuhiitnik: Kimilruqhugit hapkua Ihuinahimayut Maligaliriniqut Aullatjutayut tahamani Nunavumi*, (Iqaluit, NU: 2011), 4, Hatqitauhimayuq April 10, 2023.
- ⁷ Ibid.
- ⁸ Ihumataat Katimayit hapkununga Nunaqaqaqtut Inuutaitnik, *Quttiniikpamut Ukkiuktaktumut Nuttiktauhimayut: Unipkaliuqtauhimayuq tatvunga 1953-55-mi Nuttiqtauhimayunik*, (Ottawa, ON: 1994), 74.
- ⁹ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinniq Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaaluaqtunik Naunaiyitjutiit 1950-1975, Kimilruqtait tahapkua Paalihimat Tuqquqtiqattarhimaatiitlugit Inuit Qinmiitnik Unipqangit*, (Iqaluit, NU: 2014).
- ¹⁰ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinniq Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaaluaqtunik Naunaiyitjutiit 1950-1975, Paliisikkut: Paalihimat Havarhimayut tahamani Qikiqtaaluk*, (Iqaluit, NU: 2014), 43.
- ¹¹ Mamihakvik Angayaaknaktunik Ayurhaktunut tatvalu Ihumamikut Anniaktunik, *Paalihimat Ihumamikut Anniaknik: Una Uqqautayunik Unipkaliuqtauhimayuq* (Toronto, ON: 2018), 2, Hatqitauhimayuq April 11, 2023, <https://www.camh.ca/-/media/files/pdfs---public-policy-submissions/police-mental-health-discussion-paper-oct2018-pdf.pdf>
- ¹² J. Oosten, F. Laugrand, W. Rasing (Eds.), *Inuit Maligait: Tirigusuusiit, Piqujait, tatvalu Maligait, Unipkangita Ilangiya 2, Aippata uigua*, (Iqaluit, NU: 2017), 223.

3. Paalihimat tahamani Nunavumi: Kinguani

- ¹ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950-1975, Paliisikkut: Paalihimat Havariyait tahamani Qikiqtaaluk-mi*, (Iqaluit, NU: 2014), 14.
- ² Ibid., 9.
- ³ Ibid., 45.
- ⁴ Ibid., 27.
- ⁵ Ibid., 21.
- ⁶ Ibid., 29.
- ⁷ Ibid., 23.
- ⁸ Ibid., 10.
- ⁹ Ihumataat Katimayit hapkununga Nunaqaqaqtut Inuutaitnik, *Quttiniikpamut Ukkiuktaktumut Nuttiktauhimayut: Unipkaliuqtauhimayut tatvunga 1953-55-mi Nuttiqtauhimayunik*, (Ottawa, ON: 1994), 39.
- ¹⁰ Ibid.
- ¹¹ Ibid.
- ¹² Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950-1975, Paliisikkut: Paalihimat Havarhimayut tahamani Qikiqtaaluk*, (Iqaluit, NU: 2014), 33-34.
- ¹³ Ibid., 26.
- ¹⁴ Ibid., 35.
- ¹⁵ Ibid., 37.
- ¹⁶ Ihumataat Katimayit hapkununga Nunaqaqaqtut Inuutaitnik, *Quttiniikpamut Ukkiuktaktumut Nuttiktauhimayut: Unipkaliuqtauhimayut tatvunga 1953-55-mi Nuttiqtauhimayunik*, (Ottawa, ON: 1994), 81-83.
- ¹⁷ Ibid., 91.
- ¹⁸ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950-1975, Paliisikkut: Paalihimat Havarhimayut tahamani Qikiqtaaluk*, (Iqaluit, NU: 2014), 43.
- ¹⁹ Ibid.
- ²⁰ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950 -1975, Kimilgurutait tahapkuninga Paalihimat Inuit Qinmiitnik Tuqutiqattarhimattiitlugit Unipkariyuyutt*, (Iqaluit, NU: 2014), 13.
- ²¹ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950-1975, Paliisikkut: Paalihimat Havarhimayut tahamani Qikiqtaaluk*, (Iqaluit, NU: 2014), Paliisikkut: Paalihimat Havariyait Qikiqtaaluk, (Iqaluit, NU: 2014), 41.
- ²² Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950 -1975, Kimilgurutait tahapkuninga Paalihimat Inuit Qinmiitnik Tuqutiqattarhimattiitlugit Unipkariyuyutt*, (Iqaluit, NU: 2014), 40.
- ²³ Qikiqtani Inuit Katuyikatigit, *Qikiqtani Illumuqutinnia Ihumaliuqtiuvlutik Katimayit, Qanuriliyuqarhimayuniq Unipkangit tatvalu Ihumagiyaauluaqtunik Naunaiyaitjutiit 1950-1975, Paliisikkut: Paalihimat Havarhimayut tahamani Qikiqtaaluk*, (Iqaluit, NU: 2014), 40.
- ²⁴ Ibid., 37.
- ²⁵ Ibid., 42.
- ²⁶ Ibid., 43.

²⁷ Ibid., 26.

²⁸ Ibid., 38.

²⁹ Ibid., 33.

³⁰ Ibid., 39.

³¹ Ibid., 31.

³² Ibid., 32.

³³ Ibid., 10.

³⁴ Ibid., 24.

³⁵ Ibid., 34.

³⁶ Ibid., 37.

³⁷ J. Oosten, F. Laugrand, W. Rasing (Eds.), *Inuit Maligait: Tirigusuusiit, Piqujait, tatvalu Maligait, Unipkangita Ilangiya 2, Aippata uigua*, (Iqaluit, NU: 2017), 36.

³⁸ Ibid., 43.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid., 47.

⁴³ Douglas Sanderson (Piqqatigiyauyuq Ihumattaq Ilihariaqpalikvikmi Maligalirinikut, Ilihariaqpalikviatni Toronto), appirhuta umma Thomas Rohner December 2, 2022.

4. Paalihimat Havariyait Ublumi

- ¹ J. Oosten, F. Laugrand, W. Rasing (Eds.), Inuit Maligait: Tirigususiit, Piqujait, tatvalu Maligait, Unipkangita Ilangiya 2, Aippata uigua, (Iqaluit, NU: 2017), 194.
- ² Andrew Blackadar (Atanikpak Paalihimatkuni, “V” Division, RCMP), appirhuqta umma Thomas Rohner January 27, 2023.
- ³ Nunavumi Ihuarhaiyuuvluttig Katimayit, Tummiit *Footprints 2: Una Tugliriya uma Innikpiarhimayuq Unipqangat ukkua Nunavumi Ihuarhaiyuuvluttig Katimayit* (Iqaluit, NU: 1996), 243-244.
- ⁴ Nunavut, Maligaliurvatni, Titiraqhimayut Katimatjutauhimayut, Talimaat Maligaliurviup, Tuglianik Katimaniq – Siksigiayuyut Maligaliurvik, Tuglianik Katimanik (1 January 2020 - 31 December 2022) hatqitauhimayuq February 21, 2023.
- ⁵ Naunaiyaiyuuyut Kanatami, *Ihumagivlutjuk hamna Nunnat Kungialiurhugit Kungiat, 2016-mi Innuliriniqut Kittiriyuyuyut*, Naunaiyaiyuuyut Kanatami Aqiuqturhaat nahauta. 98-404-X2016001, (Ottawa, ON: 2017), hatqitauhimayuq April 11, 2023 <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/as-sa/fogs-spg/Facts-PR-Eng.cfm?TOPIC=9&LANG=Eng&GK=PR&GC=62>.
- ⁶ Madeleine Redfern (Chairperson, Maligaliriniqut Ikkayuqtiuvlutik Katimayit Nunavumi), Appirhuta umma Thomas Rohner January 9, 2023.
- ⁷ Jonathan Rudin (Havagiayuyuniq Atanguyak, Nunaqaqaqtut Maligaliriniqut Ikkayuqtiuyut), Appirhuta umma Thomas Rohner December 2, 2022.
- ⁸ Nunavumi Ihuarhaiyuuvlutik Katimayit, *Tummiit 2: Una Tuglia Innikpiarhimayuq Unipqariyat ukkua Nunavumi Ihuarhaiyuuvlutik Katimayit Nunavumi* (Iqaluit, NU: 1996), 239.
- ⁹ Naunaiyaiyuuyut Kanatami, Paalihimat havaktiit tatvalu hapkua tikkuaktauhimayut ihuinarhimayut naunaipkutait, ikpatani 35-10-0076-01, (Ottawa, ON: aipagurangat 1999-2022) hatqitauhimayuq April 11, 2023 <https://www150.statcan.gc.ca/t1/tb1/en/tv.action?pid=3510007601>
- ¹⁰ Ibid.
- ¹¹ Ibid.
- ¹² Nunavut, Havakviat Maniliqiyiit, Kittitauhimayut Manirhagiyauihimayut 2013/14 - 2022/23 (Iqaluit, NU: aippagutuarangat), hatqitauhimayut April 11, 2023
2012/13: https://gov.nu.ca/sites/default/files/files/Finance/Budgets/2014-15%20budgets/2014-15_Main_Estimates_EN.pdf
2013/14: https://www.gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2015-2016_-_english_-_for_web.pdf
2014/15: https://gov.nu.ca/sites/default/files/files/Finance/Budgets/main_estimates_2016-2017_english.pdf
2015/16: https://gov.nu.ca/sites/default/files/files/Finance/Budgets/main_estimates_2017-2018_english.pdf
2016/17: https://www.gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2018-2019_english.pdf
2017/18: https://gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2019-2020_english_0.pdf
2018/19: https://gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2020-2021_en_0.pdf
2019/20: https://gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2021_2022_english.pdf
2021/22: https://gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2022_2023_english.pdf
2022/23: https://gov.nu.ca/sites/default/files/main_estimates_2022_2023_english.pdf
- ¹³ Stephen Mansell (Tugliriya uma Ministap, Havakviatni Maligaliriyiit, Nunavut Kavamatkut), “Havakviata Maligaliriyiitkut tuhaktiitjutait,” qaritauyakut tiitiqiyauhimayuq una Thomas Rohner January 27, 2023.
- ¹⁴ Nunavut, Havakviat Maniliqiyiit, *Hivumuvatlatjutirhat Kivgaktuqtiagtunniq Kavamatkut Havariyaitnik* (Iqaluit, NU: January 2023), 3, hatqitauhimayuq April 12, 2023 <https://www.gov.nu.ca/human-resources/documents/towards-representative-public-service-statistics-public-service-within..>
- ¹⁵ Ibid.
- ¹⁶ Ibid., 15.

- ¹⁷ Andrew Blackadar (Atanikjuangat Paalihimatkut, RCMP “V” Division), “NTI-kut Naunaiyaiyuyut,” email Qaritauyakut tiitiqiyauhimayuc una Thomas Rohner March 9, 2023.
- ¹⁸ Scott Wortley, Akwasi Owusu-Bempah, Eric Laming, Carae Henry, *Paalihimat Arhuuqpalaaqattaqtut Havariyaminiq tahamani Kanatami: Un Ihivguqtauhimayuc unipqariyauhimmattitlugu, ayungittut uqqaunit, tatvalu hilakjuami naunaiyaiyuyut uqqautigihimayaitnik tiiraqhimayut* (Toronto, ON: Kanatami Ihuinarhimayunik Maligaliriniqut Katuyikatigit), 37, hatqitauhimayuc April 9, 2023, <https://www.cjca-acjp.ca/pub/en/wp-content/uploads/sites/8/2021/08/Full-Report-PUF.pdf>
- ¹⁹ Idib., 22.
- ²⁰ Idib., 23.
- ²¹ Inayat Sing, “2020-mi qilaminuq kapianaakpiaktuc una ukkiuk attuktuc hapkua inuit amihuliqtut innuaktauhamaliqtut paalihimatkuniit, CBC-kut naunaiyainniqt kungialihimayut,” *CBC Pivalialiriyiit*, July 23, 2020, Hatqitauhimayuc April 12, 2023, <https://newsinteractives.cbc.ca/features/2020/fatalpoliceencounters/>
- ²² Scott Wortley, Akwasi Owusu-Bempah, Eric Laming, Carae Henry, *Paalihimat Arhuuqpalaaqattaqtut Havariyaminiq tahamani Kanatami: Un Ihivguqtauhimayuc unipqariyauhimmattitlugu, ayungittut uqqaunit, tatvalu hilakjuami naunaiyaiyuyut uqqautigihimayaitnik tiiraqhimayut* (Toronto, ON: Kanatami Ihuinarhimayunik Maligaliriniqut Katuyikatigit), 37, hatqitauhimayuc April 9, 2023, <https://www.cjca-acjp.ca/pub/en/wp-content/uploads/sites/8/2021/08/Full-Report-PUF.pdf>.
- ²³ Thomas Rohner, “Nunavumi hapkua amigaitpallalikiitlugit paalihimatkuniit inuit tuqqtauqattarhimaliktut ‘nallunaitpialiktuc hamna kimilguqtauyagiqaalliktuc,’ uqqalarhimayuc una ayungittuc naunaiyainiqt,” *CBC Pivalialiriyiit* (Iqaluit, NU), July 13, 2020, Hatqitauhimayuc April 13, 2023 <https://www.cbc.ca/news/canada/north/nunavut-police-related-death-rate-high-data-1.5645619>
- ²⁴ Khen Sagadraca (Angayuqanguyuc Tuqqungayuliriyiitnik, Nunavut Kavamatkut), “NTI-kuni naunaiyaiyuyuc,” qaritauyucut tiitiqiyauhimayuc una Thomas Rohner February 24, 2023.
- ²⁵ Katimayiyucut Paalihimat Katimayitkuni, Halifax Avikturhimayumi Hamalatkut, *Manirhagiyarhaitnik hapkua Paalihimatkut piiqtiitinnahuaknik: naunaiyainiqt hivumuvaliatjutirhaitnik hapkua HRM*, (Halifax, NS: 2022), 86, Hatqitauhimayuc April 13, 2023 <https://www.halifax.ca/sites/default/files/documents/city-hall/boards-committees-commissions/220117bopc1021.pdf>.
- ²⁶ Katherine Flannigan, Kathy Unsworth, Kelly Harding, *Tahamna Pitjtaulluaqattaqtuc Illiqarhutik Aknait hingaihimayut Imikpalangangata Nutaraqhait Timimitigt Ayurhauitqaqniq*, CANfasd-kuni Naunaiyaiyuvlutik Kungialiuqtiit, July 2018, 2, Hatqitauhimayuc April 13, 2013 <https://canfasd.ca/wp-content/uploads/publications/Prevalence-1-Issue-Paper-FINAL.pdf>.
- ²⁷ CANfasd, “Hunnanut Tuhaktiitjutirhat,” Hatqitauhimayuc April 13, 2013 <https://canfasd.ca/topics/basic-information/>
- ²⁸ Nunatlangi Avikturhimayuni Ikkayuqtiuvlutik Havaqaqtuc *Pitjtaulluaqattaqtuc Illiqarhutik Aknait hingaihimayut Imikpalangangata Nutaraqhait Timimitigt Ayurhauitqaqniq*, “Tamaat Timiitigt Kimilgurutait,” (Prince George, BC: 2022), Kungialiuqtiit Hatqitauhimayuc April 13, 2013 <https://www.fasdoutreach.ca/resources/all/f/fasd-whole-body-diagnosis>.
- ²⁹ Jennifer Noah (Atanguyuyuc, Piruqatigiit Resource Centre), appirhuqta ummaThomas Rohner January 26, 2023.
- ³⁰ Chandrakant Shah (Professor Emeritus, Dalla Lana Ilihakviat Kavamatkuni Anniaktailikiyitkut), appirhuqta umma Thomas Rohner November 16, 2023.
- ³¹ Piruqatigiit Makpiraaqavik, *Hivumuvaliatjutirhat hapkua FASD-tuharhitjutirhaitnik maligalirinikut aullatjutaitni: Ihuarhaihimayut ukkua Havakviat Maligaliriyiitkut Nunavut Kavamatkut*, (Iqaluit, NU: 2020), 7, Hatqitauhimayuc April 13, 2013 <https://www.piruqatigiit.ca/wp-content/uploads/2020/10/Towards-an-FASD-Informed-Justice-System-Piruqatigiit.pdf>.
- ³² Piruqatigiit Makpiraaqavik, *Hivumuvaliatjutirhat hapkua FASD-tuharhitjutirhaitnik maligalirinikut aullatjutaitni: Ihuarhaihimayut ukkua Havakviat Maligaliriyiitkut Nunavut Kavamatkut*, (Iqaluit, NU: 2020), 7, Hatqitauhimayuc April 13, 2013 <https://www.piruqatigiit.ca/wp-content/uploads/2020/10/Towards-an-FASD-Informed-Justice-System-Piruqatigiit.pdf>.
- ³³ Katimayiyucut ukkua Paalihimatkuni Katimayit, Halifax Avikturhimayuni Hamalatkut, *Manirhagiyarhaitnik Paalihimat havagiyaitnik Piiktiitinnahuaknik: Hivumuvaliatjutirhaitnik ihuarhaitjutirhait ukkua HRM*, (Halifax, NS: 2022), 108, Hatqitauhimayuc April 13, 2023 <https://www.halifax.ca/sites/default/files/documents/city-hall/boards-committees-commissions/220117bopc1021.pdf>.
- ³⁴ Piruqatigiit Makpiraaqavik, *Hivumuvaliatjutirhat hapkua FASD-tuharhitjutirhaitnik maligalirinikut aullatjutaitni: Ihuarhaihimayut ukkua Havakviat Maligaliriyiitkut Nunavut Kavamatkut*, (Iqaluit, NU: 2020), 7, Hatqitauhimayuc April 13, 2013 <https://www.piruqatigiit.ca/wp-content/uploads/2020/10/Towards-an-FASD-Informed-Justice-System-Piruqatigiit.pdf>.

- ³⁵ K. McLachlan, A. McNeil, J. Pei, U. Brain, G. Andrew, T. F. Oberlander, *Piitjtauyuakpaktut tatvalu iliitquhigilikparait hapkua innigangamik illumiutaat aknait hingaihimayut iminnaligangata timmiit ayurhauitqalikpaktut pitjutigivlugit hapkua ittiktauhmayut: Una Kanatami appirhuivikmi uktuqtauhimayuaq naunaiyaktauhmayuaq naunaiyaiyuuniit*, Kanatamiut Katiitakviat Naunaiyainikut Ummayunik innuyuniklu tuhaktitjutait, 2019, Hatqitauhmayuaq April 13, 2023 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6325737/>.
- ³⁶ R. v. Harris, 2002 BCPC 33 (CanLII), Hatqitauhmayuaq April 13, 2023, <http://canlii.ca/t/5t1x>.
- ³⁷ Jennifer Noah (Atanguyaaq, Piruqatigiit Makpiraaqaviat), appirhuqta ummaThomas Rohner January 26, 2023.
- ³⁸ Robyn Maynard, *Paalihimat amirhinik Puulgiit Innuhiitnik: Uuittayaaknaktiitlugu Ningainakpalarhimattiitlugit Kanatami hapkua Kivgainarhutik Akkiliktuqtauhimaitumik Havaktiitauvalaakparhimattiitlugit Taimani Ublumimut*, Fernwood Publishing (Winnipeg: 2017), Loc 4590.
- ³⁹ Katimayiyuut ukkua Paalihimatkuni Katimayit, Halifax Avikturhimayuni Hamalatkut, *Manirhagiyarhaitnik Paalihimat havagiyaitnik Piiktiitinahuaknik: Hivumuvaliatjutirhaitnik ihuarhaitjutirhait ukkua HRM*, (Halifax, NS: 2022), 108, Hatqitauhmayuaq April 13, 2023 <https://www.halifax.ca/sites/default/files/documents/city-hall/boards-committees-commissions/220117bopc1021.pdf>.
- ⁴⁰ Idib.
- ⁴¹ T. Talaga (Host), August 30, 2022, Manirhagiyarhaitnik hapkua Paalihimat Havagiyaitnik Piiktiitinahuaknik (No. 19) [Nipiliuqtauhimayuaq qaritauyagalaatigut], in Auntie Up, Makwa Creative, Hatqitauhmayuaq April 13, 2023, <https://auntieup.libsyn.com/ep-19-defund-the-police>.
- ⁴² Katimayiyuut ukkua Paalihimatkuni Katimayit, Halifax Avikturhimayuni Hamalatkut, *Manirhagiyarhaitnik Paalihimat havagiyaitnik Piiktiitinahuaknik: Hivumuvaliatjutirhaitnik ihuarhaitjutirhait ukkua HRM*, (Halifax, NS: 2022), 108, Hatqitauhmayuaq April 13, 2023 <https://www.halifax.ca/sites/default/files/documents/city-hall/boards-committees-commissions/220117bopc1021.pdf>.
- ⁴³ Idib., 108.
- ⁴⁴ Idib., 68.
- ⁴⁵ Idib., 15.
- ⁴⁶ Idib., 113.
- ⁴⁷ Idib., 169-173.
- ⁴⁸ Idib., 64-65.
- ⁴⁹ Idib., 62.
- ⁵⁰ Idib., 69.
- ⁵¹ Idib.
- ⁵² Idib.
- ⁵³ Nunaliitni Qayangaipkutauyut tatvalu Innutiakutauyut Paalihimat, Nunatlaatni Edmonton, *Qayangaipkutait tamaita Innuyut: Unipqariyayut Nuttiktauhimavlutik Atuliquyauhimayut Nunaliitni Qayangaipkutiit tatvalu Innutiakutauyut Paalihimat*, (Edmonton, AB: 2021), i, Hatqitauhmayuaq April 13, 2023 https://www.edmonton.ca/sites/default/files/public-files/documents/PDF/SaferForAll-CSWBTaskForce-Report-March30_2021.pdf.
- ⁵⁴ Idib.
- ⁵⁵ Idib., 4.
- ⁵⁶ Idib., 6.
- ⁵⁷ Idib.
- ⁵⁸ Idib., 17.

- ⁵⁹ Idib., iii.
- ⁶⁰ Idib., 57-59.
- ⁶¹ Idib., 24-25.
- ⁶² Stephen Mansell (Tugligiyauyuq Ministamiit, Havakviatni Maligaliriyiit, Nunavut Kavamatkut), “Havakviat Maligaliriyiit tuhaktiitjutaitni,” Qaritauyakut tiitqiyauhimagyuq una Thomas Rohner January 27, 2023.
- ⁶³ Beatrice Jauregui (Ikkayuqtuvluni Ilihaiyuyuaqtuq, Ilihariaqpalikviat Ihuinaaqtuliqiniqut tatvalu Innuliqiniqut Ilihaktut, Ilihariaqpalikvik Toronto) appirhuqta umma Thomas Rohner December 19, 2022.
- ⁶⁴ Stephen Mansell (Tugligiyauyuq Ministamiit, Havakviatni Maligaliriyiit, Nunavut Kavamatkut), “Havakviat Maligaliriyiit tuhaktiitjutaitni,” Qaritauyakut tiitqiyauhimagyuq una Thomas Rohner January 27, 2023.
- ⁶⁵ Katimayiyut ukkuu Paalihimatkuni Katimayiit, Halifax Avikturhimayuni Hamalatkut, *Manirhagiyarhaitnik Paalihimat havagiyaitnik Piiktiitnahuaknik: Hivumuvialitjutirhaitnik ihuarhaitjutirhait ukkuu HRM*, (Halifax, NS: 2022), 108, Hatqitauhimayyuq April 13, 2023 <https://www.halifax.ca/sites/default/files/documents/city-hall/boards-committees-commissions/220117bopc1021.pdf>.
- ⁶⁶ Naunaiyaiyuyut Kanatami, *Kanatamiutnik Manirhaqattaqtunik Havariyamingniit Naunaiyainik: Niqqailiuaqtaqniqut tatvalu niriugiyauhimagyuq ikkayuniakturhimattiitlugit anniaktailinikut ihariagiyautiitlugit ikkayutirhat, 2018 and 2019*, (Ottawa, ON: 2022), Hatqitauhimayyuq April 13, 2023 <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/pub/75f0002m/75f0002m2021009-eng.pdf?st=sBOaSz5Q>.
- ⁶⁷ Emma Tranter, “Nunavumi nuqqaqat ayuinarhimayut amigaiknirhauvarhutik niqqailiqattarhutik qaaqqattarhimayut tahamani Kanatamiuniit: unipqarhimayut,” *Nunatsiaq News*, January 30, 2020, Hatqitauhimayyuq April 13, 2023 <https://nunatsiaq.com/stories/article/nunavut-children-experience-the-highest-poverty-rate-in-canada-report/>.
- ⁶⁸ Katimayiyut ukkuu Paalihimatkuni Katimayiit, Halifax Avikturhimayuni Hamalatkut, *Manirhagiyarhaitnik Paalihimat havagiyaitnik Piiktiitnahuaknik: Hivumuvialitjutirhaitnik ihuarhaitjutirhait ukkuu HRM*, (Halifax, NS: 2022), 108, Hatqitauhimayyuq April 13, 2023 <https://www.halifax.ca/sites/default/files/documents/city-hall/boards-committees-commissions/220117bopc1021.pdf>.
- ⁶⁹ Kelly Hannah-Moffat (Ilihaqtimariyuyuuq tatvalu Tugliriyauyuq Angayuyanganiiit, Ilihariaqpalikvik Ihuinarhimayunik tatvalu Innulikiniqut Naunaiyaivlutik Ilihaktut, Ilihariaqpalikvik Toronto-mi) appirhuta umma Thomas Rohner December 16, 2022.
- ⁷⁰ Nunavut, Maligaliurviatni, *Nunavumi Ministauyuq Maligaliriyiitkuni - Nunavut RCMP Palihimatkut Atanimariat Piiqatigiirhutik Hivunirhitjutirhanik Tuhaktiituyut Uqqarhutik 2016-2018*, 4th Maligaliurviat, Pingayuanik Katimanik, November 8, 2016.
- Nunavut, Maligaliurviatni, *Nunavumi Ministauyuq Maligaliriyiitkuni - Nunavut RCMP Palihimatkut Atanimariat Piiqatigiirhutik Hivunirhitjutirhanik Tuhaktiituyut Uqqarhutik, Hitamaatnik Maligaliurviat*, Turlianik Katimanik, March 12, 2020.
- Nunavut, Maligaliurviatni, *Nunavumi Minisyauyuq Maligaliriyiitkuni*, qaritauyakut tiitqirhauhimayyuq una Thomas Rohner February 16, 2023.
- ⁷¹ Andrew Blackadar (Atanimariq Paalihimatkuni, “V” Division, RCMP), appirhuqta umma Thomas Rohner January 27, 2023.
- ⁷² Jennifer Ipirq (Ihuarhaiyuyuuq, Ingilraqniitanik tatvalu Ataniktuinikut, Qikiqtani Inuit Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner December 1, 2022.
- ⁷³ Andrew Blackadar (Atanimariat Paalihimatkut, “V” Division, RCMP), appirhuqta umma Thomas Rohner January 27, 2023.
- ⁷⁴ Hagar Idlout-Sudlovenick (Atanguyaq, Innuliqiniqut Maligaitnik, Qikiqtani Inuit Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner December 1, 2022.
- ⁷⁵ Jonathan Rudin (Havariyauyunik Atanguyaq, Nunaqaqaqtut Maligaliriniqut Ikkayuqtiit), appirhuqta umma Thomas Rohner December 2, 2022..
- ⁷⁶ Hagar Idlout-Sudlovenick (Atanguyaq, Innuliqiniqut Maligaitnik, Qikiqtani Inuit Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner December 1, 2022.
- ⁷⁷ Benjamin Perrin (Ilihaimariyuyuuq Ihuinarhimayunik tatvali Hilakjuami Maligaitnik, Ilihariaqpalikviat British Columbia), appirhuqta umma Thomas Rohner January 16, 2023.

5. Paalihimat Havariyait tahamani Nunavumi: Hivunirhami

- ¹ Lindsay Richardson, “Nutqariaqalliktugut tatva hiuruyanginaakluta pihimaitmat’: CHRT uqqallaqtuq Kanatamiut narruhuttiqainaaqtut Nunaqaqaqtut paalihimariyaitnik,” *APTN*, February 4, 2022, Hatqitauhimayuq April 13, 2023 <https://www.aptnnews.ca/national-news/we-have-to-stop-denying-it-chrt-says-canada-is-discriminating-against-indigenous-police-forces/>.
- ² Lindsay Richardson, “Quebec-mi appirhuiyuyut ihuinarhimariyuyait hapkua avikturhimayumi kavamauyut, Kanatamiut ‘pitiangitait’ hapkua nunaqaqaqtut paalihimatkut,” *APTN*, December 21, 2022, Hatqitauhimayuq April 13, 2023 <https://www.aptnnews.ca/national-news/quebec-court-finds-province-canada-dishonourable-on-indigenous-policing/>.
- ³ Jerel Swamp (Angayuqaaq, Itqilliitni Katuyikatigit Angayuqangat Paalihimatkut Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner February 21, 2023.
- ⁴ Innuutait Qayangaiptkutait Kanatamiut, *Naunaiyainik Itqilliit Katuyikatigit tatvalu Inuit Paalihimatkut Havariyait*, (Ottawa, ON: 2022), 4, Hatqitauhimayuq April 13, 2023 <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2022-vltn-ndgns-police/2022-vltn-ndgns-police-en.pdf>.
- ⁵ Idib., 8.
- ⁶ Idib., 37.
- ⁷ Una appirhuivikmiit naunaiyaitjutauhimayuq pitjutiqaqtuq tuhaktitjutirhanik tahapkununga tuharaqhanik:
 - i. Deborah Doss Cody (Angayuqangat Paalihimat, Stl’atl’imx Itqilliit Paalihimat) Appirhuqta umma Thomas Rohner November 13, 2022.
 - ii. <https://www.stlatlimxpolice.ca/> Hatqitauhimayuq April 13, 2023.
 - iii. Stl’atl’imx Tribal Police Service, *Aipagutuarangat Unipkangit 2020-2021*, Hatqitauhimayuq April 13, 2023 https://www.stlatlimxpolice.ca/uploads/8/0/5/7/8057209/final_approved_stps_annual_report_2020-2021_accepted_october_21_2021.pdf.pdf.
- ⁸ Una appirhuivikmiit naunaiyaitjutauhimayuq pitjutiqaqtuq tuhaktitjutirhanik tahapkununga tuharaqhanik:
 - i. Dwayne Zacharie (Angayuqangat Paalihimat, Kawhnawake Paalihimat) appirhuqta umma Thomas Rohner January 25, 2023.
 - ii. <http://www.kahnawake.com/org/cpu/pk.asp> Hatqitauhimayuq April 13, 2023.
 - iii. <http://www.kahnawake.com/> accessed April 13, 2023.
 - iv. Kahnawake Mohawk Katuyikatigit, *Aipagutuarangat Unipkangit 2021-2022*, (Kanawake, QC: 2022), Hatqitauhimayuq April 13, 2023 <http://kahnawake.com/news/annual/ar2022.pdf>.
- ⁹ Una appirhuivikmiit naunaiyaitjutauhimayuq pitjutiqaqtuq tuhaktitjutirhanik tahapkununga tuharaqhanik:
 - i. Audrey Poirier (maligaliriyuyuy, Pekuakamiulnuatsh Takuhikan Itqilliit Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner February 16, 2023.
 - ii. Kanatamiujt Innuyut Piyungautaitnik Katimayit, *Dominique (kivgakturhugit hapkua illauqatauyut tahapkunani Pekuakamiulnuatsh Itqilliit Katuyikatigit) v. Innuyut Qayangaiptkutait Kanatami - 2022 CHRT 4*, Hatqitauhimayuq April 13, 2023 <https://decisions.chrt-tcdp.gc.ca/chrt-tcdp/decisions/en/item/520770/index.do?q=2022+CHRT+4>.
 - iii. <https://www.mashteuiatsh.ca/> Hatqitauhimayuq April 13, 2023.
 - iv. Pekuakamiulnuatsh Itqilliit Katuyikatigit, *Aipagutuarangat Unipkangit 2021-2022*, (Mashteuiatsh, QC: 2022), Hatqitauhimayuq April 13, 2023 https://www.mashteuiatsh.ca/images/stories/bureau/pdf/Rapport_annuel_2021-2022_Web_vd.pdf.
- ¹⁰ Una appirhuivikmiit naunaiyaitjutauhimayuq pitjutiqaqtuq tuhaktitjutirhanik tahapkununga tuharaqhanik:
 - i. Fabian Batise (Board Liason, Nishnawbe Aski Paalihimatkut Katimayit), Appirhuqta umma Thomas Rohner January 25, 2023.
 - ii. Nishnawbe Aski Police Service Board, *Aipagutuarangat Unipkangit 2021-2022*, (Thunder Bay, ON: 2022), Hatqitauhimayuq April 14 2023 <https://www.naps.ca/s/Annual-Report-2021-2022.pdf>.
 - iii. <https://www.naps.ca/>, Hatqitauhimayuq April 14, 2023.

- ¹¹ Una appirhuivikmiit naunaiyaitjutauhimayuq pitjutiaqtaquq tuhaktitjutirhanik tahapkununga tuharaqhanik:
- i. Shuan Longstreet (Tuglia Angayuqanguyup, Nunavikmi Paalihimat) appirhuqta umma Thomas Rohner January 26, 2023.
 - ii. <https://www.nunavikpolice.ca/en/>, Hatqitauhimayuq April 14, 2023.
 - iii. Kativik Avikturhimayuni Paalihimat, *Aipagutuarangat Unipkangit 2019-2020*, (Kuujuuaq, QC: 2020) Hatqitauhimayuq April 14, 2023 <https://www.nunavikpolice.ca/wp-content/uploads/anualreport2020-reducedsize-1.pdf>.
- ¹² Una appirhuivikmiit naunaiyaitjutauhimayuq pitjutiaqtaquq tuhaktitjutirhanik tahapkununga tuharaqhanik:
- i. <https://www.t3ps.ca/>, Hatqitauhimayuq April 14, 2023.
 - ii. <http://gct3.ca/>, Hatqitauhimayuq April 14, 2023.
 - iii. Angayuqanguyut Katimayit Itqilliit #3, *Aipagutuarangat Unipkangit 2021-2022*, (Kenora, ON: 2022) Hatqitauhimayuq April 14, 2023 <https://www.t3ps.ca/wp-content/uploads/2022/08/2021-2022-T3PS-Annual-Report-Electronic-Version.pdf>.
- ¹³ Thomas Rohner, "Nunavumi amiraiqnirhauyut hapkua paalihimanik tuqqutauhimayut 'naunaitpiaktuq tahamna kimiruqtauyaguqaqtaquq,' uqqalarhimayuq una ayungittuq unipqarhimayuq," *CBC-kut Pivalialiriyiit* (Iqaluit, NU), July 13, 2020, Hatqitauhimayuq April 9, 2023, <https://www.cbc.ca/news/canada/north/nunavut-police-related-death-rate-high-data-1.5645619>.
- ¹⁴ Andrew Blackadar (Atanimariat Paalihimatkut, "V" Division, RCMP), appirhuqta umma Thomas Rohner January 27, 2023.
- ¹⁵ Jerel Swamp (Angauyaqangat, Itqilliit Katuyikatigit Ataniuluaktuq Palihimatkuni Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner February 21, 2023.
- ¹⁶ Robyn Maynard, *Paalihimat amirhinik Puulgiit Innuhiitnik: Uuittayaaknaktiitlugu Ningainakpalarhimattiitlugit Kanatami hapkua Kivgainarhutik Akkiliktuqtauhimaitumik Havaktiitauvalaakparhimattiitlugit Taimani Ublumimut*, Fernwood Publishing (Winnipeg: 2017), Loc 335.
- ¹⁷ Idib., 341.
- ¹⁸ Idib., 453.
- ¹⁹ Desmond Cole, *Uvagut Uvvinivut Innutjutigiyavut: Tatvunga Ukkiumi hapkua Puulgiit Akkihaktuqtut tatvalu Hakkugirhivaliatjutait*, Doubleday Canada (Toronto, ON: 2020), Loc 283.
- ²⁰ T. Talaga (Host), August 30, 2022, Manirhagiyarhaitnik Paalihimat Havariyaitnik Piiktiitihuaknik (No. 19) [Nipiliuqtauhimayuq Qaritauyagalaakut], in Auntie Up, Makwa Creative, Hatqitauhimayuq April 13, 2023, <https://auntieup.libsyn.com/ep-19-defund-the-police>.
- ²¹ Madeleine Redfern (Irhivautallik, Maligaliriyiitkut Katimayit Nunavumi), appirhuqta umma Thomas Rohner January 9, 2023.
- ²² Hagar Idlout-Sudlovenick (Atanguyaq, Innulirinniqut Maligak, Qikiqtani Inuit Katuyikatigit) appirhuqta umma Thomas Rohner December 1, 2022.
- ²³ J. Oosten, F. Laugrand, W. Rasing (Eds.), Inuit Maligait: Tirigusuusiit, Piqujait, tatvalu Maligait, Makpiraaq 2, Tuglia Unipkaliurhimayat, (Iqaluit, NU: 2017), 31.
- ²⁴ Steven Covey, *Hapkua 7-vauyut Iliitquhiktutait hapkua Havaktunniktut: Hakkugittut Iliihautauqattaqtut Inmikut Innuhikmingnik Allangutait*, Simon & Schuster, (NYC, NY: 1989, 2004), 39-40.

